

**T.C.  
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**CEZAEVİNDEN SALIVERİLEN KADIN  
HÜKÜMLÜLERİN TOPLUMSAL UYUM SÜREÇLERİ  
(İSTANBUL ÖRNEĞİ)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Sümeyye ŞİMŞEK**

**Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji**

**Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Aydın AKTAY**

**Haziran– 2018**

T.C.  
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ




CEZAEVİNDEN SALIVERİLEN KADIN  
HÜKÜMLÜLERİN TOPLUMSAL UYUM SÜREÇLERİ  
(İSTANBUL ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sümeyye ŞİMŞEK

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

Bu tez .../.../2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Aydın AKTAY	Basarılı	
Doç. Dr. Sevim ATİLA DEMİR	Basarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Emrullah TÜRK	Basarılı	



SAKARYA  
ÜNİVERSİTESİ

T.C.  
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	SÜMEYYE ŞİMŞEK
Öğrenci Numarası	:	Y156013004
Enstitü Anabilim Dalı	:	SOSYOLOJİ
Enstitü Bilim Dalı	:	SOSYOLOJİ
Programı	:	<input checked="" type="checkbox"/> YÜKSEK LİSANS <input type="checkbox"/> DOKTORA
Tezin Başlığı	:	CEZAEVİNDEN SALIVERİLEN KADIN HÜKÜMLÜLERİN TOPLUMSAL UYUM SÜREÇLERİ (İstanbul Örneği)
Benzerlik Oranı	:	%10

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

...../20.....  
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi ..... Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere .....@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../20.....  
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman  
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Aydın AKTAY

Tarih:11/07/2018

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

# İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
SUMMARY .....	iv
<b>GİRİŞ .....</b>	<b>1</b>
<b>1. BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ARKA PLAN .....</b>	<b>6</b>
1.1. Suç.....	6
1.2. Kadın Suçluluğu.....	8
1.3. Dünyada Kadın Suçluluğu .....	9
1.4. Türkiye’de Kadın Suçluluğu .....	10
1.5. Kadın Suçluluğunu Toplumsal Cinsiyet (Gender) Bağlamında Açıklayan Teoriler	16
1.5.1. Geleneksel Teoriler .....	16
1.5.2. Feminist Teoriler.....	17
1.5.3. Özgürleşme Teorileri.....	17
1.5.3. Ataerkillik Ve Suç .....	18
1.5.4.Centilmenlik Teorisi.....	18
1.5.5. Güç-Kontrol Teorisi .....	19
1.5.6. Ekonomik Teoriler.....	19
1.6. Kadın Suçluluğunu Biyolojik Cinsiyet (Sex) Bağlamında Açıklayan Teoriler .....	20
1.6.1. Genel Olarak.....	20
1.6.2. Lombroso, Ferrero .....	20
1.6.3. Freud.....	21
1.6.4. W.I. Thomas .....	21
1.6.5. Glueckler.....	22
1.6.6. Pollak.....	22
1.7. Feminist Kriminoloji.....	23
1.6.1. Suçun Mağduru Olarak Kadınlar .....	27
1.6.2. Suçlu Olarak Kadınlar .....	30
1.6.3. Ceza Adalet Sistemi Çalışanları Olarak Kadınlar .....	30
<b>2. BÖLÜM: ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ .....</b>	<b>33</b>
2.1. Hükümlü Kadınların Cezaevi Yaşamı Sonrasına İlişkin Bulgular .....	33
2.1.1. Hükümlü Kadınların Cezaevi Sonrası İçin Plan Yapma Durumu.....	33

2.1.2. Kadın Hükümlülerin Gelecek Kaygısı Ve Korkuları.....	34
2.1.3. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrasında Karşı Karşıya Kaldığı Problemler	38
2.1.4. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası İhtiyaç Duyduğu Gereksinimler .....	39
2.1.5. Hükümlü Kadınların Cezaevi Sonrası Barınma Durumu .....	42
2.1.6. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Çalışma Durumu .....	43
2.1.7. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Sosyal Destek Gereksinimleri .....	44
2.1.8. Hükümlü Kadınların Salıverilme Sonrası Toplumsal Yaşamda Karşılaştığı Zorluklar .....	46
2.2. Profesionellerin Bakış Açısıyla Tahliye Sonrasında Kadınlara Yönelik Verilebilecek Hizmetler .....	49
2.2.1. Cezaevlerinde Kadınlara İlişkin Yapılabilecek Etkinlikler.....	49
2.2.2. Hükümlü Kadınlara Yönelik Benlik Gelişimi İle İlgili Faaliyetler .....	49
2.2.3. Kadın Hükümlülere Yönelik Meslek Edindirme Faaliyetleri.....	50
2.2.4. Bireyselleştirilmiş Hükümlü Programları.....	51
2.2.5. Tahliye Sonrasında Kadın Hükümlülere Yönelik Psikolojik ve Psiko sosyal Yardımlar.....	54
2.2.6. Kadın Hükümlülere İlişkin Tahliye Sonrasına Yönelik Yapılabilecek Düzenlemeler .....	57
2.2.6.3. Kadın Hükümlülere Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Destek.....	59
2.3. Ceza İnfaz Sisteminde Yapılması Uygun Görülen İyileştirmeler.....	60
2.3.1. Cezaevlerine Alternatif Yöntemlerin Kullanılması.....	60
2.3.2.Sivil Toplum Kuruluşlarının Ceza İnfaz Sistemine Dâhil Edilmesi .....	62
2.3.3. Kadını Anlayan Bakış Açısı Ve Kadına Yönelik Koruyucu Önleyici Yaklaşımın Gerekliliği .....	64
2.3.4. Türkiye’ye Özgü Ceza İnfaz Politikalarının Üretilmesi .....	65
2.3.5. Ceza İnfaz Sisteminde Kadın Suçluluğu İle İlgili Araştırmaların Desteklenmesi .....	66
<b>SONUÇ.....</b>	<b>68</b>
<b>ÖNERİLER .....</b>	<b>80</b>
<b>KAYNAKÇA .....</b>	<b>86</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>92</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ.....</b>	<b>108</b>

**Tezin Başlığı:**Cezaevinden Salıverilen Kadın Hükümlülerin Toplumsal Uyum Süreçleri  
(İstanbul Örneği)

**Tezin Yazarı:** Sümeyye ŞİMŞEK **Danışman:** Dr. Öğr. Üyesi Aydın AKTAY

**Kabul Tarihi:**20/06/2018 **Sayfa Sayısı:** iv(Ön kısım)+92 tez+17 ek

**Anabilim Dalı:** Sosyoloji

Yapılan bu çalışmanın temel hedefi cezaevinde uzun süre kalıp daha sonra tahliye olan kadın hükümlülerin toplumsal uyum süreçlerinin irdelenmesidir. Bu doğrultuda cezaevinde en az 2 sene kalmış ve tahliye olmuş eski kadın hükümlüler ve hükümlülerle çalışan meslek elemanları ile mülakatlar yapılarak gerek toplumsal uyum süreçleri gerekse toplumsal uyum sürecinde karşılaştıkları güçlükler, sosyal destek ve hizmet gereksinimlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Aynı zamanda yapılan araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda kadın hükümlülere yönelik tahliye sonrası sosyal destek hizmetlerinin neler olabileceği konusu da tartışılmıştır. Çalışmada nitel yöntemin kullanılması uygun bulunmuştur. Nitel veriler; İstanbul kapsamlı bir çalışma olması sebebiyle cezaevinden tahliye edilmiş ve halen İstanbul’ da ikamet eden 10 eski kadın hükümlü ve alanda çalışan 1 sosyal hizmet uzmanı, 2 sosyolog 1 öğretmen ve 1 psikolog ile gerçekleştirilen mülakatlarla edinilmiştir.

Araştırma kadını suça yönelten unsurları, hapsedilme sorunları, sosyal destek gereksinimlerinin ve tüm bunlarla birlikte cezaevi deneyimi sonrası ihtiyaçlarının cinsiyete özgü olduğu gerçeğini ortaya koymuştur. Araştırmaya dahil edilen, tahliye edilmiş kadınların yaşam deneyimleri irdelendiğinde kadını suça götüren unsurların birden fazla değişkenin etkileşimi ile doğduğu anlaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerde kadının suça yönelmesinin arka planında; yoksulluk, uyuşturucu kullanımı, aile içi şiddet, istismar, ilgisiz aile ortamı gibi unsurların var olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Yapılan görüşmelerde kadın hükümlülerin gereksinimleri göz önünde bulundurulduğunda gereksinim duyulan hizmetlerin birlikte hareket etmesi gerekmektedir. İhtiyaç duyulan sosyal destekler; uyuşturucu bağımlılığı tedavisi, barınma, sosyoekonomik destek ve meslek edindirmedir. Çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda tahliye sonrası sosyal desteği ve tekrar suç işlemeyi önlemeyi hedefleyen tedbirlere ilişkin tavsiyeler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** kadın suçluluğu, kadın hükümlü, cezaevi, sosyal destek, tahliye sonra ihtiyaçlar.

<b>Title of Thesis:</b> Social Adjustment Processes of Female Prisoners Released From Prison (Istanbul Example)	
<b>Author of Thesis:</b> Sümeyye ŞİMŞEK	<b>Advisor:</b> Assistant Professor Aydın AKTAY
<b>Date of Admission:</b> 20/06/2018	<b>Number of Page:</b> iv(pre text)+92 (main body) +17 (appen)
<b>Department:</b> Sociology	
<p>The main objective of this work is to examine the social adjustment processes of female prisoners who have been in prison for a long time and then evicted. In this direction, it is aimed to reveal the difficulties, social support and service needs which are encountered in the social adjustment process in the social harmonization processes by conducting interviews with the professional members who have been working in the prison for at least 2 years and who have been working with the evicted ex- At the same time, the issue of post-evacuation social support services for female prisoners in the direction of the data obtained from the non-research is also discussed. Qualitative method was found suitable for the study. Qualitative data; Istanbul was acquired through interviews conducted with 1 social worker, 2 sociologists, 1 teacher and 1 psychologist who were released from the prison because of a comprehensive study and currently residing in Istanbul.</p> <p>The research has revealed the fact that the elements of suicide, imprisonment, social support requirements and all of these together with post-prison experience needs are sex specific. When the life experiences of the evicted women included in the survey were examined, it was understood that the elements that led to the suicide occurred with the interaction of several variables. In the background of the woman's su- cure orientation in the data obtained from the research; poverty, drug abuse, domestic violence, abuse, irrelevant family environment. When the needs of the women's prisoners are taken into consideration, the services required need to act together. Needed social supports; drug addiction treatment, marriage, socioeconomic support and profession. It has been seen that the services for female prisoners who are discharged from prison in our country are not sufficient and that post-prison process follow-up and social support services which are of importance for women who have left prison are not in sufficient level. In line with the data obtained from the study, it was tried to put forward the recommendations regarding the social support after the evacuation and the measures aimed at preventing repeat crime.</p>	
<b>Key Words:</b> Female Criminal, Female Convict, Prison, Social Support, Needs After Evacuation.	

## GİRİŞ

Gerek Türkiye’de gerekse dünya genelinde kadın suçluluğunun erkek suçluluğuna oranla bakıldığında çok düşük seviyelerde olduğu gerçeğiyle birlikte kadın suçluluğunun artış oranı dikkat çekicidir. Günümüze değin kadın suçluluğuna ilişkin çeşitli çalışmalar yapılmış ancak koruyucu, önleyici ve rehabilite edici sosyal destek ve uyum süreci ihtiyaçlarına ilişkin çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir.

Kadının toplum içindeki konumunu dikkate alacak olursak kadının cezaevine girmesiyle ortaya çıkan sorunların derinliğinin arttığını ifade edebiliriz. Günümüzde hemen hemen her toplumda aileyi idare eden, ayakta tutan kişi kadındır. Kadının cezaevine girmesiyle statülerin birden değişime uğraması, aile yapısının zarar görmesine ve çoğu zaman da çözüme kavuşturulması güç olan problemlere sebebiyet vermektedir. Kadınların cezaevine girmeleri ile birlikte içine düştükleri zorlu süreçler erkeklere nazaran daha yoğun hissedilir ve daha derin travmalara sebep olur. Bu yüzden sosyal destek, sosyal hizmet ve topluma adaptasyon çalışmalarından beklenen verimin alınamaması da bu durumu ispatlar niteliktedir. Cezaevinden çıkmış kadın hangi nedenlerden ötürü suça karışmış olursa olsun, işlediği suçun karşılığı olan infaz süresini tamamladıktan sonra toplumsal hayata entegre olma döneminde bedel ödemek durumunda kalabilmektedir. Cezanın infazı sonrası kadını toplumsal hayata uyum sağlama noktasında sancılı bir süreç beklemektedir. Kadınlar cezasını çekerken sosyal destekten yoksun, aile tarafından dışlanmış, sosyoekonomik yoksunluklar içerisinde olabilmektedir. Kısacası kadın cezaevi yaşantısı sonrası yani infaz süresini tamamladıktan sonra yeniden yaşamını şekillendirmeye odaklanmak zorunda kalmaktadır. Bu süreçte damgalanma ve etiketlenmeye de maruz kalabilmektedir.

Sosyolojinin çalışma alanlarından biri olan “suçluluk” olgusunun ana unsurları; suç işlemiş kimseler, onların yakınları ve sosyal çevreleri, adalet mekanizması ve ceza infaz düzenidir. Mevcut çizgide kadın suçluluğunun suç sosyolojisine katkısının yadsınamaz olduğu kanaati göze çarpmaktadır. Kadın suçluların toplumsal uyum süreçlerinin sağlıklı geçirilebilmesi için önemli sosyal politika ve uygulamalara sahip olunması ülke için büyük önem arz eder. Kadın suçluluğunun artış göstermesi, kadın suçlulara yönelik gereksinimleri açığa çıkaracak yeterli psikososyal destek programlarının ve modellerinin bulunmasını zorunluluğunu ortaya koyar. Topluma sağlıklı bir şekilde yeniden entegre



olma, toplumda kabul görme dayanışma yoluna gitme ve profesyonel desteklere endekslidir. Bu dönem psikososyal destek hizmetlerinin etkili uygulanabilmesi ve diğer hizmet veren yapıların ortaklaşa çalışmaları ile daha verimli ve işlevsel olabilmektedir.

Genel itibariyle bu çalışmada; kadın suçluluğu konusu ve kadının cezaevinden çıktıktan sonraki süreçte duyduğu gereksinimler, kadının süreçte deneyimlediği yaşantıları dikkate alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Bu araştırma kadın hükümlülerin cezaevi yaşantısı sonrası toplumsal uyum sürecine ilişkin gereksinimlerini tanımlamak için diğer yandan da kadını suç işlemeye sevk eden sebepleri ve cezaevi yaşantısı öncesini de açığa çıkarmak, cezaevi sonrası gereksinimleri kapsamlı olarak değerlendirmek açısından önem arz etmektedir.

### **Araştırmanın Problemi**

Suçluluk erkeğe özgü bir alan ve deneyim olarak görüldüğünden kadınların ihtiyaçları suç biliminde yeterince fark edilmemiştir. Suç alanında yapılmış iyileştirmelerde kadınlara yeterince önem verilmemiştir. Cezaevlerindeki kadın suçlu sayısının artması, cezaevi yaşamı sonrası kadınların toplumsal uyum süreçleri ve gereksinimleri araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Cezaevinden salıverilen kadınların sosyal hayata entegre olma sürecinde bir takım problemle yüzleşmektedir. Yapılan bu çalışmanın problemi de “cezaevinden salıverilen kadınların toplumsal uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” şeklindeki bir soruyla formüle edilmektedir. Bu sorun doğrultusunda belirlenen sorunlara yönelik “ne tür önleyici sosyal,siyasal, kültürel,ekonomik politikalar geliştirilmekte ya da geliştirilebilir?” sorularına da cevap aranmaktadır.

### **Araştırmanın Amacı**

Çalışmanın temel amacı cezaevinde en az iki sene geçirmiş eski kadın hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra toplumsal uyum sürecinde karşılaştığı zorlukları ortaya koymaktır. Araştırma, hem kozmopolit bir şehir olan aynı zamanda Türkiye' yi temsil edebilme özelliği olan bir şehir olduğu için İstanbul da yapılmıştır. Araştırma hem İstanbul'da ikamet eden eski hükümlü kadınları hem de alanda çalışan meslek elemanlarını kapsamaktadır. Çalışmanın bir diğer hedefi ise kadın suçluluğu alanında çalışan uzmanların kadın suçluluğuna ilişkin bakış açılarını saptayabilmek ve kadın hükümlülere verilebilecek sosyal destek, hizmet ve yapılabilecek iyileştirmelere yönelik ihtiyaçların neler olabileceğine dair önerilerinin alınmasıdır.

## **Araştırmanın Önemi**

Kadın suçluluğuna ilişkin yapılan mevcut literatür taramasında ciddi bilgi eksikliği olduğu dikkat çekmektedir. Literatürdeki mevcut eksikliklerin bir kısmı; Türkiye’de kadın hükümlülerin cezaevi yaşamı sonrası gereksinimlerinin neler olduğu yada yaşamlarının nasıl olduğu ve cezaevi sonrası toplumsal uyum sürecinde eski kadın hükümlülere sunulan sosyal destek hizmetlerinin neler olduğuna ilişkindir. Özellikle kadın hükümlülerin cezaevi yaşantısı sonrası yaşam deneyimleri ve gereksinimlerine yönelik çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu söylenebilir. Yapılan bu araştırma ile alandaki bilgi eksikliğini giderilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda mevcut sistemde olmayan destek ve hizmetlerin geliştirilmesi aynı zamanda kadın hükümlülere verilebilecek sosyal desteklere yönelik tavsiyeler sunması da tezi önemli kılan bir diğer boyuttur.

## **Araştırmanın Sınırlılıkları**

Eski hükümlü kadınların yaşadıkları cezaevi sürecine ilişkin deneyimlerini ve kendilerini ifade etmede yaşadıkları zorluklar en önemli sınırlılıktır. Cezaevinden daha önce çıkan kadınlara ait bilgilere Adalet Bakanlığı güvenlik gerekçesiyle erişim izni vermemiştir. Bu yüzden kadın hükümlülere kartopu örneklem yöntemiyle ulaşılmış olması bir diğer sınırlılıktır.

## **Araştırmanın Hipotezleri**

Gerek araştırmacının suçluluk alanında çalışıyor olması gerekse medyada kadın suçluluğuna ilişkin yayımlanan haberler kadın hükümlülere ilişkin bir takım hipotezlerin belirmesinde etkili olmuştur. Araştırmanın birden fazla hipotezi vardır. Bunlar;

- Cezaevinden tahliye olan kadınlar cezaevi deneyimi sonrası toplumsal uyum sürecinde problemler ile karşılaşmaktadır.
- Tahliye olan kadın hükümlüler toplum tarafından dışlanmaktadır.
- Kadın hükümlüler ciddi psikolojik ve sosyoekonomik desteğe ihtiyaç duymaktadır.

## **Araştırmanın Modeli**

Cezaevinden çıkan kadın hükümlülerin cezaevi yaşantısı sonrası gereksinim hissettikleri alanlarla ilgili, kadınların toplumsal uyum sürecindeki tecrübeleriyle aydınlatılması

amacıyla hükümlü kadınlarla nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Cezaevinden çıkan kadın hükümlülerle gerçekleştirilen mülakatlar araştırmanın nitel boyutunu meydana getirmektedir. Kadın hükümlülerin cezaevi yaşantısı sonrası sosyal yaşamına yönelik bilgi edinilmesi, kadınların cezaevinden çıktıktan sonraki yaşam deneyimleri, gereksinimleri, hissiyatları, fikirlerinin ortaya konması hedeflenmiştir. Kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşam deneyimleri, ihtiyaçları, sorun alanları v.b çalışmanın nitel boyutunu göstermektedir. Diğer boyutu da cezaevinden çıkan hükümlülere yönelik alanda çalışan uzmanlar (öğretmenler, psikologlar sosyal hizmet uzmanları ve sosyologlar) ile yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Uzmanlarla yapılan mülakatlarda; kadın suçluluğu alanında çalışan profesyonellerin cezaevi yaşamı sonrasında kadın hükümlülere yönelik verilebilecek sosyal destek ve hizmetler ile ilgili görüş, öneri ve değerlendirmeleri edinilmeye çalışılmıştır. Verilebilecek sosyal destek ve hizmet konularında öneriler geliştirmesi bakımından katkı sunmuştur.

### **Evren ve Örneklem**

Araştırmanın evrenini İstanbul'da ikamet eden kadın hükümlüler oluşturmaktadır. 18 yaş altı kadınlar çocuk sayılmaları sebebiyle çalışma kapsamına dahil edilmemiştir. Araştırmanın örneklemini kartopu örneklem yolu ile ulaşılan 10 eski kadın hükümlü oluşturmaktadır.

Eski kadın hükümlülere ulaşabilmek için kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır. Tahliye olan bir kadın hükümlü ile mülakat yapılmış ve kendisi gibi cezaevinden çıkmış kadın hükümlülere ulaşılması noktasında yardım istenmiştir. Bu şekilde İstanbul'da yaşayan 10 kadın hükümlüye ulaşılmıştır. Araştırmaya rızaları alınarak gönüllü olarak katılımları sağlanmıştır. İstanbul'da ikamet eden 18 -65 yaş arası cezaevinde en az 2 yıl kalmış kadın hükümlüler ile mülakatlar yapılmıştır. Şehir olarak İstanbul seçilmesinde şehrin kozmopolit ve Türkiye'nin özeti sayılabilecek bir şehir olması ve hükümlüler açısından çeşitlilik göstermesi gibi nedenler öne çıkmıştır.

Nitel çalışmanın diğer basamağı da kadın suçluluğuna ilişkin öneriler ortaya koyması, sosyal hayat gereksinimlerinin, kadınlara sağlanabilecek sosyal destek hizmetlerinin alanda çalışan uzmanlar tarafından ortaya konulması açısından cezaevinden denetimli serbestlik tedbiri ile çıkan kadın hükümlülere psikososyal destek veren önemli kurumlardan biri olan İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde görevli

sosyal hizmet uzmanları, sosyologlar, öğretmenler ve psikologlar ile yapılan mülakatlardır. Konuya ilişkin katkı sunmak isteyen toplam “5” alanda çalışan uzmanla mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Uzmanların cezaevinden çıkmış kadınlarla çalışmaları bir diğer tercih sebebidir.

### **Veri Toplama Aracı**

Yapılan araştırmada hükümlü kadınlarla gerçekleştirilen mülakatlarda yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. Formlardaki sorular kadınların demografik özellikleri, işledikleri suçlara yönelik özellikleri, cezaevi süreci, gelecek planlamalarını belirlemeye yönelik düzenlenmiştir. Alanda çalışan uzmanlarla da kadın suçluluğu alanında çalışan meslek grubuna yönelik mülakat formu kullanılması uygun görülmüştür. Mevcut formda uzmanların sosyo demografik özelliklerine, çalıştıkları alana yönelik sorulara, kadın hükümlülere cezaevi sonrası verilebilecek sosyal desteklere ilişkin öneriler bulunmaktadır

### **Verilerin Toplanması**

Araştırmaya yönelik görüşmeler 15.01.2017 ile 15.04.2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kadın hükümlülerle teke tek görüşülmüştür. Kadınlara çalışma hakkında bilgi verilip, rızaları alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar ortalama bir saat sürmüştür. Sosyal hizmet uzmanları, sosyologlar, öğretmenler, psikologlarla mülakatlar yapılmıştır ( 15.02.2017 ile 15.04.2017 tarihleri arasında )

### **Verilerin Çözümlemesi**

Araştırmada elde edilen veriler elde değerlendirilmiştir. Cezaevlerinden salıverilen 10 eski kadın hükümlü, bir sosyal hizmet uzmanı, iki sosyolog, bir psikolog ve bir öğretmen ile yapılan toplam 15 görüşmeden elde edilen veriler ve notlar çözümlenmeye çalışılmıştır. Mülakatların analiz edilmesinde önceden belirlenmiş kategorilerden faydalanılmıştır. Görüşmeler kodlanırken ilgili literatürde yer alan bağlantılar göz önünde tutulmuştur. Geçmişte tamamlanmış araştırmalardan elde edilen tema ve kavramlardan faydalanılmıştır.

## **1. BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ARKA PLAN**

Yapılan bu çalışma, cezaevinden çıkan kadın hükümlülerin, cezaevi yaşantısı sonrası yaşamlarına ilişkin gereksinimlerinin, kadın problemlerinin daha derin bir şekilde irdelenmesi gerektiğini savunan feminist bakış açısı doğrultusunda hazırlanarak, cezaevi deneyimi sonrası sürece ilişkin sağlanabilecek sosyal destek hizmetlerinin gözden geçirilmesi hedeflemektedir.

Cezaevi deneyimi sonrası toplumsal uyum konusunda daha başarılı adımlar atabilmek için birden fazla kurumun iş birliği yapması gerekmektedir. Eski hükümlülerin topluma uyum sürecini sağlıklı kılmak için güvenlik birimlerinin, sağlık kuruluşlarının, ceza infaz sisteminin, sosyal hizmetlerin bireyleri topluma entegre etme noktasında hep birlikte disiplinler arası çalışmalar yürütmesi gerekmektedir. Ülkelerin toplumsal politikaları suç işlemiş kişileri geliştirmesi bakımından önem arz etmektedir. Toplumla bütünleşebilmelerinin gerçekleştirilebilmesi açısından sosyal hizmetlere ve desteklere, uygun bir sosyal politikaya, etkin cezaevi sonrası planlamalarına ihtiyaç hissedilmektedir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesinde kadın suçluluğu kavramını, Türkiye ve Dünya’ da kadın suçluluğu olgusunu betimlemeyen kuramlar incelenmiştir. Belirtilen kuramların bir arada verilmesinin, kadın suçluluğuna ilişkin algıyı göstermesi bakımından önem arz ettiği düşünülmektedir. Aynı zamanda sosyal destek hizmetleri; kadın suçluluğu ve tahliye sonrası kadın hükümlülerin önemli gereksinimlerindedir.

### **1.1. Suç**

Toplumsal hayat belli başlı kanunları kendisine temel edinir. Bireylerin üzerine inşa edilen yapı toplumun her bir ferdinin uyum sağladığı toplumsal normlar etrafında işlemektedir. Sosyal hayatın sınırları kanunlarla çevrilmiştir diyebiliriz. Bu kanunlar sayesinde birey tehditlere karşı korunmaktadır. Diğer bir söylemle yasalar hem toplumsal hayatı hem de kişiyi işler kılmakta ve korumada etkindir. Kabul gören bu toplumsal kurallara aykırı hareketler anormal olarak karşı tarafa yansır ve suç olarak görülür. Suç olgusu sosyal hayat içinde mevcudiyetini her daim sürdürmüştür.

Suç, ‘‘bireyin hukuka aykırı hareket ederek hayata geçirdiği yasal bir eylemdir’’ diyebiliriz. Suçlu kişi ise bilerek veya bilmeyerek bu fiili hayata geçiren bireydir (Aktürk, 2008).

Suç olgusunun farkındalığına ulaşılmasıyla suçü önleme çalışmaları ve beraberinde suçun önlenmesini amaçlayan bilim dalları doğmuştur. Ceza Adaleti (Criminal Justice) suçü önleme faaliyetlerine bir örnektir. Toplumların ve toplumsal hayatın öğesi konumundaki kişi, kanunların aksi doğrultuda hareket ettiğinde bir cezai yaptırımla karşılaşacak ve kurallara uyması yönünde çalışmalar yapılacaktır.

Suç işleyen bireylere uygulanabilecek cezai yaptırımlardan biri de ceza infaz kurumlarına konmalarıdır. Cezaevi, toplum denilen mekanizmanın kanunlarının kabul görmesi için ortaya atılmıştır. Cezaevleri, varlıklarını hissettirdikleri saha içinde idame edilen hayatın bireylere neler kazandırdığı konusunda incelemelere sahne olma özelliği taşıır.

Yaşamlarını sürdürdükleri çevre, insanların fiziksel ve ruhsal durumları üzerinde önemli etkiye sahiptir. Cezaevlerinde devam eden hayatın kişilere etkisi, sebep olduğu ruhsal yıkımlar, sosyoekonomik şartların zorluğu, sağlık imkanları, toplumsal iradenin yansması olan bir güç tarafından düşünülmesi gereken önemli hizmetlerdir.

Suç olgusu geçmişten günümüze değin var olmasına karşın suçun sebepleri son yüzyıla kadar incelenmemiştir. Cesare Lombrosso suç kavramına ilişkin ‘suçun anatomisini’ irdeleyen ilk bilimsel içerikli çalışmayı yapmıştır (İçli, 1987). Suç olgusuna ilişkin gerçekleştirilen ilk bilimsel çalışmalarda suç sebebi yalnızca ‘‘birey’’ olarak algılanmaktaydı. Suç alanında yapılan çalışmaların çoğalması, suç olgusunun sebebinin birey ile beraber yaşadıkları sosyal çevrelerden de kaynaklanabileceği konusunu gündeme getirmiştir. Böylece, suç kişisel problem değil toplumsal problem olarak irdelenmiştir. Toplumsal problemler, toplumu ilgilendirmekle beraber, problemlerin özellikleri, algılanışları, yoğunlukları topluluktan topluluğa farklılık arz etmektedir. Farklılığın sebebi toplulukların farklı birer kültürü, geçmişi ve değer yapısını benimsemiş olmalarıdır. Bu doğrultuda suçü yönelten unsurlar, suç çeşitleri, suçun işlendiği yörenin nitelikleri göz önünde bulundurularak incelenebilir (Erkan ve Erdoğdu, 2006).

Gerçekleştirilen eylemlerin suç olarak kabul edilmesi gerçekleştiği yörenin değerlerine, kültür ve adetlerine ve o davranışın geçmişte deneyimlenmiş olup olmadığı irdelenmelidir. Ancak kesin olan şudur ki suç ve suç türleri teknolojik gelişmeler ve globalleşme olgusuyla beraber çeşitlilik arz etmekte, günden güne farklı suç çeşitleri gündeme gelmektedir.

## **1.2. Kadın Suçluluğu**

Geçmişten günümüze kadınların erkeklere nazaran az suç işledikleri gerçeği kadın suçluluğunun arka plana atılmasına, spesifik alan gibi algılanmasına sebebiyet vermiştir. Suça ilişkin yaklaşımlar ve çalışmalarda erkek suçluluğunu inceleme ve açıklama yoluna gidilmiştir. Kadın suçluluğu irdelenirken erkek suçluluğu için kullanılan yaklaşımlardan faydalanılmıştır. Feminist araştırmacılara göre kadın suçluluğu olgusu ataerkil düzen içerisinde yer edinmekte, kadın suçluluğuna ilişkin problemler için sunulan öneriler ataerkil düzenin değiştirilmesini ve dönüştürülmesini öngören önerilerle benzerlik arz eder (Canay, 2004). Kadın suçluluğuna ilişkin yapılmış olan çalışmalarda problem, mevcut araştırmaların yalnızca ataerkil unsurlarla benzerlik göstermemelerinin yanında araştırmaların kadın ögesini göz ardı ettiği, kadının deneyimlerinin göz önünde bulundurulmadığı yöntem sorunları taşımaktadır. Bu doğrultuda kadın suçluluğuna ilişkin yapılan çalışmalarda esas bilgi ve belgelere ulaşılması açısından feminist araştırma yöntemlerinin kullanılması oldukça önemlidir.

Suç, evrenselleşmiş toplumsal unsur olmakla birlikte içinde olunan zaman dilimine uygun özellikler içerebilmektedir (Dönmezer, 1994). Kadın suçluluğu ise kadının zaman içinde toplumda üzerine düşen görevlerin değişimi, gelişimiyle beraber değişiklik arz etmiştir. Mevcut rollerdeki değişikliğin en önemli etkisi kadının işlemiş olduğu suç çeşitlerine yansımıştır.

Kadının işlediği suç zamanla erkeğin işlediği suçlara benzemeye başlamıştır. Geçmişte kadına özgü işlenen suçlar; anne karnındaki bebeği düşürmek, bebekleri öldürmek, zehirlemek suretiyle cinayet işleme, hakaret vb. kadınlara özgüymüş gibi algılanmaktayken zamanla mevcut suçluluğa ilişkin tipoloji değişikliğe maruz kalmıştır. Kadınlar tarafından günümüzde yaygın olarak işlenen suç çeşitleri; mağaza hırsızlığı, usulsüz çek-senet düzenleme, dolandırıcılık, çocuğa şiddet uygulama yahut suiistimal,

fuhşa yardım ve yataklık, uyuşturucu madde ticaretine yardım ve yataklık, diğer suça yataklık, kasten cinayet işlemedir (Dönmezer, 1994).

### **1.3. Dünyada Kadın Suçluluğu**

Glueck'lerin 1974 yılında ABD'de 500 cezaevine girmiş kadın hükümlü ile gerçekleştirdiği araştırmada suça bulaşmış kadın hükümlülerin içinde buldukları şartların oldukça kötü olduğu gözlenmiştir. Araştırmaya dahil olan hükümlülerin önemli oranda fakir olduğu, aynı zamanda ebeveynlerinin eğitim seviyesinin aşağılarda ve üye sayısı fazla olan geniş aile içinde yetiştikleri tespit edilmiştir. Bunun yanında suç işleyen hükümlü kadınların çoğunluğunun ailesi parçalanmış aileye sahip olduğu gözlenmiştir (Glueck ve Glueck, 1974: 23 aktaran İçli, 2007: 331).

AB ülkelerinden olan İspanya'yı incelediğimizde, 2002 senesinde İspanya cezaevlerinde toplamda 51,882 hükümlünün 47,750 (% 92) erkek ve 4132 (% 8) kadın suçlulardan oluştuğu görülmektedir. AB'de sadece kadın suçluluğu oranları değil toplam suçluluğunda oldukça yüksek olduğu bilinmektedir. Kadın suçluluğunda AB ülkeleri arasında Portekiz'den sonra gelmektedir. Portekiz'de kadın hükümlü oranı % 10'lardadır. Bahsi geçen iki ülkenin kadın suçlu sayısı AB' de yer alan diğer ülkelerden önemli oranda yüksektir. AB ülkelerinin kadın suçluluğu oranlarına bakacak olursak İsveç % 5,7, Almanya % 4,3, Belçika % 4,3, İngiltere % 4,1, İtalya % 4, Fransa % 4, Yunanistan % 3,7, İrlanda % 2,3 şeklindedir (Council of Europe, 2001'den aktaran. Almeda, 2005: 184).

Amerika'da suçluluğa ilişkin veriler incelendiğinde yakın dönemde kadınların işlediği suçların farklılık arzettiği gözlenmektedir. Özellikle Amerika'da kadının işlemiş olduğu şiddete ilişkin suçlarda, uyuşturucuyla alakalı işlenen suç oranlarında artmalar gözlenmektedir. Amerika'da kadınların ve erkeklerin işlemiş oldukları suç ve nitelikleri incelendiğinde erkek mahkumların % 52,4'ü şiddete yönelik (cinayet, cinayet işleme, tecavüz, cinsel taciz, hırsızlık, yaralama v.b suç çeşitleri), % 18,4 mala zarar vermeye yönelik (hırsızlık, mağaza hırsızlığı, motorlu taşıt hırsızlığı, dolandırıcılık v.b mala karşı suçlar), işlenen suçların % 18,4'ü uyuşturucuyla alakalı, % 9, 2'si kamu düzenine ilişkin (alkollü araç kullanma, silah, ahlaki suçlar gibi) işlediği görülmüştür. Kadınların işlediği suç tür ve oranlarına bakıldığında % 35,6'sının şiddete yönelik, % 29 mala zarar verme ve % 26,9'u uyuşturucuyla alakalı ve % 7,2'si yasal sisteme yönelik olduğu ortaya konmuştur (Bureau of Justice Statistics, 2010)



Mevcut verilere dayanarak Amerika’da kadın ve erkek suçluluğunun özelliklerinin benzer olduğunu söylemek mümkündür.

#### 1.4. Türkiye’de Kadın Suçluluğu

Türkiye’de yaşanan köylerden şehirlere göç ile birlikte, kadının toplumsal uyum sağlama çabaları her bölgede farklı etki göstermiştir. Öğün’e göre köy v.b yerleşim yerlerinde sahip olunan değerler kadınları suç işlemekten alıkoyarken, şehirde yaşayan kadın önemli bir değişimin içinde kendini bulmuş ve kırsal kesimde yaşayanlarla benzerlik göstermeyen tutum ve davranışlara sahip olmuşlar (Öğün, 1990: 50).

Tablo 1’de 1998-2015 yılları arasında ülkemiz cezaevlerinde bulunan cinsiyete dayalı hükümlü oranı ortaya konmuştur.

**Tablo 1**

**Ülkemizde Son On Sekiz Yılda Cezaevlerinde Tutulan Hükümlü Oranları (Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri 1998-2015)**

<b>Yıllar</b> Years	<b>Toplam</b> Total	<b>Erkek</b> Male	<b>Kadın</b> Female
1998	66 096	63 576	<b>2 520</b>
1999	67 676	65 278	<b>2 398</b>
2000	50 628	48 758	<b>1 870</b>
2001	55 804	53 732	<b>2 072</b>
2002	59 512	57 398	<b>2 114</b>
2003	63 796	61 594	<b>2 202</b>
2004	58 016	56 062	<b>1 954</b>
2005	55 966	54 128	<b>1 838</b>
2006	70 524	68 075	<b>2 449</b>
2007	90 732	87 553	<b>3 179</b>

**Tablo:1 (devamı)**

2008	103 435	99 842	<b>3 593</b>
2009	115 920	111 853	<b>4 067</b>
2010	120 194	116 002	<b>4 192</b>
2011	128 253	123 648	<b>4 605</b>
2012	136 638	131 732	<b>4 906</b>
2013	144 098	138 906	<b>5 192</b>
2014	158 690	152 902	<b>5 788</b>
2015	177 262	170 754	<b>6 508</b>

Çizelgeye göre kadınların bütün hükümlüler içinde oranının yaklaşık %4 olduğu görülmektedir. Türkiye’de kadın hükümlü sayısı Dünya genelinde olduğu gibi erkeklere oranla daha düşüktür. Ancak cezaevinde yatan kadınların sayısı 2005 yılından bu yana her yıl düzenli bir şekilde artmıştır.

Ülkemizdeki cezaevlerinde Aralık 2016 tarihinde edinilen bilgiye göre 201.139 hükümlü ve tutuklu bulunmaktadır. Bunların 8.315’i kadın hükümlü ve tutuklu olup toplam hükümlü ve tutuklu sayısının %4,1’lik kısmını oluşturmaktadır. Ülkemizdeki 8 müstakil kadın kapalı ceza infaz kurumunun kapasitesi 2.800 olup, bu kurumlarda 2.702 kadın hükümlü ve tutuklu bulunmaktadır. 4 kadın açık ceza infaz kurumu ile açık ceza infaz kurumlarına bağlı olarak hizmet veren 3 kadın açık ceza infaz kurumunun kapasitesi 1.376 olup, bu kurumlarda 1.522 kadın hükümlü bulunmaktadır. 4.091 kadın hükümlü ve tutuklu ise statüsü kadın ceza infaz kurumu olmayıp diğer tip ceza infaz kurumlarının kadınlar için ayrılan bölümünde bulunmaktadır ([http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/raporlar/2016\\_faliyet\\_raporu.pdf](http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/raporlar/2016_faliyet_raporu.pdf): Erişim tarihi: 06/06/2017).

Türkiye’ de kadın hükümlü tablosunun diğer ülkelerle benzer olduğu, cinsiyet açısından incelendiğinde kadın suçluların oranının erkeklerden oldukça az olduğu gözlenmektedir. Tüm hükümlüler içinde kadın hükümlülerin oranı %4 civarındadır. Mevcut veriler ışığında araştırmacıların bir kısmı, ülkemizde suç olgusunu erkekler üzerinden ele almanın daha

faydalı bulgular üretilmesine katkı sağlayacağını iddia etmektedir (Soyaslan, 2003: 90). Dolayısıyla kadın suçluluğu oranının düşük olmasının, böyle bir olgunun gerçekliğini ülkemizde göz ardı edildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Türkiye’de genel olarak tüm suç çeşitleri açısından incelendiğinde de erkeklerin suç işleme oranları kadınlardan daha fazla olduğu gözlenmektedir. İçli ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada mala karşı işlenen suçlar (hırsızlık, gasp v.b) arasında kadınların en fazla işledikleri suç türü hırsızlık (% 42,8) ve gasp (% 34,1) olduğu görülmüştür. Cana karşı işlenen suçlarda ise cinayet ve yaralama suçları gelmektedir. Kadınların işlemiş olduğu cinayet suçu yaralama suçuna oranla daha fazladır. Erkeklerde de durum kadınlarda da olduğu gibidir (İçli ve ark. 2011: 257). Kadınların işlemiş olduğu cinayet suç oranı erkeklerden fazla olmakla birlikte erkeklerin işlemiş olduğu yaralama suçunun kadınlardan daha fazla olduğu gözlenmiştir.

2008 yılında TÜİK tarafından yapılan bir araştırmada 2008 senesinde cezaevine giren kadın sayısının 2.674 olduğu ve kadınların büyük bir kısmının mala karşı işlenen suçlardan ötürü cezaevine girdiği bilgisi edinilmiştir. (İcra iflas Kanunu’na muhalefet (784), dolandırıcılık (571), hırsızlık (373), sahtecilik (78), gasp (49), zimmet (8) gibi suçlardır. Bu suçları yaralama (177) ve cinayet işleme (149) gibi şiddet suçlarıdır).

Adli Tıp Kurumu tarafından yapılan bir araştırmaya göre, kadın hükümlülerin işlemiş oldukları suçlar sırasıyla en fazla cinayet, cinayet işlemeye teşebbüs ve yaralama, yangın çıkarma, gasp ve hırsızlıktır. Cinayet işleme ve cinayet işlemeye teşebbüs suçunu işleme sebepleri; ahlaki unsurlar ile alakalı olabilmekle birlikte hastalık durumu, aile bireyleri ile uyum sorunu, menfaat çakışması, fiziksel şiddete maruz kalma gibi durumlar olabilmektedir (Balcıoğlu ve ark, 2004: 14).

Türkiye’de gün geçtikçe işlenme oranı artan önemli bir suç uyuşturucu madde ticareti ve kullanım suçudur. Bu suç işlenirken son dönemde kadınların kullanıldığı ve bu suça bulaşan kadın sayısının arttığı görülmektedir (Soyaslan, 2003: 91). Uyuşturucuya yönelik işlenen suçlar gittikçe artarak tüm suç çeşitleri sıralamasında ikinci olmuştur. Uyuşturucu madde kullanmanın en önemli sebebi kadın için olumsuz ruh halinden çıkma isteği iken, erkek merak ve özentiden dolayı madde kullandığını dile getirir.

Ülkemizde ceza infaz kurumlarında bulunan kadın profiline baktığımızda; yaş aralığının 22–50, eğitim seviyesinin düşük, okuma yazma bilmeyen yada hiç okula gitmemiş, evli,

hırsızlık, cinayet işleme ve cinayet işlemeye teşebbüs gibi suçlara bulaşmış kişiler olduğu görülmektedir (İçli, 2007: 344).

Kadın suçluluğunda vurgulanan önemli unsurlardan biri de “kadının suçu yönelttiği kişi” dir. Bu unsur göz önünde bulundurulduğunda kadın ve erkek hükümlünün birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Suça bulaşan kadınlar, kendilerine yakın bireylere zarar verirken, erkekler tanıdıkları, tanımadıkları, kısmen tanıdıkları kişilere suç işleme amaçlı zarar vermektedirler. Konuya ilişkin yapılan birçok araştırmada kadının suç işlemek amacıyla yöneldiği kişiyi tanıdıklık düzeyi erkekten fazladır (İçli, 1992; Balcıoğlu ve ark, 2004; Yağmur, 2005). Yapılan bir araştırmada cinayet işleyen erkeklerin öldürdükleri bireyi tanıdıklık düzeyi % 45, cinayet işleyen kadınların öldürdükleri bireyi tanıdıklık düzeyi % 75 ‘tir. Araştırmada cinayet işleyen kadın hükümlülerin birçoğunun kocalarına, erkek arkadaşlarına, kızlarına, oğullarına ya da kendilerini tacizde bulunanlara yönelik cinayet işlediği görülmektedir (Balcıoğlu ve ark, 2004) . Kadın suçu daha çok evde işlerken, erkek daha çok sokakta suça karışmaktadır. Türkiye’de özellikle kadınların suçu yönelttiği kişilerin genelde yakın çevresinden oldukları gözlenmiştir.

Türkiye’de suç işlemiş kadınlarla yapılan araştırmalara yakından bakıldığında, araştırmaların genellikle suçun sebeplerine, suçlu profiline, başka değişkenlerle bağlantısına, kadın erkek suçlu profilinin birlikte değerlendirilmesine yönelik, cezaevi uyum dönemi problemlerine yönelik olduğu görülmektedir. ( Özcan, 1996; Yağmur, 2005; Çoban ve Akgün, 2011).

İçli’nin suçluluk olgusuyla ilgili yaptığı araştırmaların literatürdeki yeri oldukça önem arz etmektedir (İçli,2007). Ancak, suça yönelmiş kadınların tahliye sonrası ihtiyaçları, ne gibi sosyal destek ve hizmetlere gereksinim duydukları, topluma uyum sağlama noktasında hangi sorunlarla yüzleşeceklerine ilişkin İçli’nin bu çalışmalarını destekleyecek veya güçlendirecek çalışmalar oldukça yetersizdir.

Kadın hükümlüler ve cezaevi süreçleri üzerine yapılan bir araştırmadan edinilen verilere bakacak olursak kadın hükümlülerin cezaevi yaşantısından sonra gelecek planlama düşüncelerinin olmadığı, bu durumun sebebi sorulduğunda “bilmiyorum”, “şimdiden düşünmek istemiyorum”, “kendime güvenmiyorum” gibi söylemlerde buldukları gözlenmiştir (İl, 1990).

Yine aynı araştırmada kadın hükümlülerin cezaevinden çıkma tahliye zamanı yakınlıştıka stres ve kaygılarının arttığı bilgisi edinilmiştir. Kadın hükümlülere verilen sosyal destek ve sosyal hizmetler genellikle cezaevleri tarafından tasarlanan yakın dönemde AB uyum çalışmaları kapsamında verilen sosyal destek hizmetleriyle sınırlı tutulmaktadır. Netice itibariyle kadın hükümlülerin cezaevi yaşamı sonrası ihtiyaç duyduğu sosyal desteklere ilişkin verilerin kısıtlı olduğu bu nedenle konuya ilişkin çalışmalara gereksinim duyulduğu açıktır.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünce hazırlanan 2016 yılı faaliyet raporundan konuya ilişkin edinilen bilgiler şu şekildedir:

‘‘Türkiye’ de cezaevlerinde 2016 yılında toplam 72 psiko-sosyal yardım servis uzmanına uygulayıcı eğitimleri verilmiştir. Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi (BİSİS) ve Araştırma Değerlendirme Formu (ARDEF) alışmalarının devamı niteliğinde, yetişkin hükümlü/tutuklulara yönelik olarak UYAP ile bütünleştirilmiş bir Ruhsal Sorunları Tanıma ve Değerlendirme formları geliştirilmiş UYAP’ entegre edilen formların 2016 yılı içinde toplam 140 psiko-sosyal servis memuru ve kurum kabul memuruna eğitimleri verilmiştir. Yine ceza infaz kurumlarımızda yürütülen psiko-sosyal servis çalışmaları kapsamında söz konusu servis görevlilerinin uygulayıcı eğitimlerini aldığı;  fke Kontrolü Programı, Salıverilme  ncesi Mahkum Gelişimi Programı, Sigara Alkol ve Madde Bağımlılığı Programı,  nce Düşün Programı,  zel Gözetim ve Denetim Programı, İntihar ve Kendine Zarar Verme Programı gibi grup müdahale programları ile Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içerisinde 0-18 Yaş Aile Eğitim Programı kurumlarda uygulanmaktadır. Uygulanan Müdahale Programlarını yaygınlaştırmak amacıyla  zel Gözetim ve Denetim 95 Programı ve İntihar ve Kendine Zarar Verme ile ilgili bir alıştayları düzenlenmiş; ayrıca Sigara Alkol ve Madde Bağımlılığı Uygulayıcı Eğitimi verilmiştir. Öfke Kontrolü Programı, Salıverilme  ncesi Mahkum Gelişimi Programı, İntihar ve Kendine Zarar Verme Programı, 0-18 Yaş Aile Eğitim Programına ilişkin eğitimler OHAL sürecine yaşanan aksaklıklardan ötürü 2016 yılında gerçekleştirilememiştir. Proje Bilgileri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen ‘‘Leonardo da Vinci Yenilik Transferi Projeleri’’ kapsamında ‘‘Mahkum Kadınlar için APL ve Kariyer Planlama Merkezleri Projesi’’ faaliyetleri ilgili Genel Müdürlük Yetkilileri, uzmanları ve proje akademisyen ekibi ile birlikte yürütülmüş, Proje

kapsamında mahkum kadınların kariyer planlamasına destek olmak amacı ile 8 adet değerlendirme ölçeği, 45 adet meslek formu geliştirilmiştir. Kariyer Planlama Merkezleri ve Yeterlik Ajansı yapısına ilişkin modeli anlatan ve merkezlerde mahkûm kadınlara yönelik olarak uygulanacak ölçekleri içeren bir rehber kitap hazırlanmış, geliştirilen ölçeğin UYAP'a entegrasyonu ile uygulayıcı eğitimleri 2015 yılında tamamlanmış ve 2016 yılında ceza infaz kurumu uygulamaları devam etmiştir. İnfaz Hizmetlerinin İyileştirilmesi Teknik Destek Projesi; Avrupa birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen Değerlendirme, Profil Araçları ve Rehabilitasyon Programlarının geliştirilmesi Projesi; Farklı suç motivasyonları ve suç davranışları sebebiyle ceza infaz kurumu-munda bulunan hükümlüler için; infaz ve rehabilitasyon süreçlerini birey odaklı hale getirmek, Hükümlülerin suç motivasyonlarına uygun olarak sınıflandırmak, risk değerlendirme aracı ve bu doğrultuda bireyselleştirilmiş müdahale programları geliştirmek amacıyla yürütülmektedir.

Cezaevindeki kadın mahkumlara yönelik hazırlanan "Özgürüm" Projesi: Ceza infaz kurumlarında annesinin yanında kalan çocukların eğitim ihtiyaçlarına destek olmak ile annelere ve ceza infaz kurumu çalışanlarına fayda sağlayabilmek amacıyla AB-Türkiye Sivil Toplum Diyalogu Hibe Programı kapsamında, Tuvana Okumaya İstekli Çocuklar Vakfı (TOÇEV) tarafından "Özgürüm" adlı proje faaliyetlerinin Balıkesir L Tipi, Burhaniye T Tipi, Denizli D Tipi, Denizli Bozkurt Kadın Açık, Bursa Yenişehir Kadın Kapalı, Antalya L Tipi ve Bakırköy Kadın Kapalı ceza infaz kurumlarında yürütülmesine Genel Müdürlüğümüzce izin verilmiştir. Projenin resmi başlangıç tarihi 27.10.2015 olup, toplam süresi 15 ay olarak belirlenmiştir. Cezaevlerinde çocuğu ile birlikte kalan annelerin, çocuklarını büyütürken yaşadıkları zorluklarla mücadele etmelerini ve çocuklarıyla doğru iletişim kurmalarını sağlarken, kişisel farkındalık, özgüven, öfke yönetimi ve kişisel gelişim konularında onları desteklemek, cezaevlerinde yaşayan çocukların, dışarıdaki yaşlılarıyla aralarında oluşan farkın en aza indirilmesi amacıyla çocukların buldukları ortamlarda sosyalleşebilmesi, öğrenmesi ve kişisel gelişimlerini tamamlamasına katkı sağlamak, cezaevi çalışanlarının mahkûmlarla yaşadığı zorluklar konusunda çözümcül yaklaşımlar üretmelerine, maruz kaldıkları stresle baş etme yollarının anlatılmasına ve kişisel olarak gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla geliştirilen projede ceza infaz kurumlarının kreş hizmetlerinin iyileştirilmesi, çalışan personele eğitim verilmesi gibi konularda çalışmalar yürütülmektedir''

## **1.5. Kadın Suçluluğunu Toplumsal Cinsiyet (Gender) Bağlamında Açıklayan Teoriler**

Genel bağlamda kadın suçluluğuna yönelik yaklaşımlar psikolojiktan biyolojiğe, ekonomikten sosyal teorilerden ekonomik teorilere farklılıklar arz etmektedir. Kadın suçluluğuna ilişkin kaynakların büyük bir kısmı, kadın suçluluğu olgusunu kadının sapkın tutum ve davranışlarına bakarak betimlemeye odaklanır. Mevcut durum kadın suçluluğu olgusunun “geleneksel kadınlık kimliğine göre tutum ve davranışlar sergilememe” rollerine uygun davranmama” olarak algılanmasına sebebiyet vermektedir. Bu bölümde kadın suçluluğu olgusunun biyolojik ve toplumsal cinsiyet bağlamında açıklamaya çalışan feminist teoriler irdelenmiştir.

### **1.5.1. Geleneksel Teoriler**

Sigmund Freud, kadınların davranışlarını kadının erkekten fiziksel anlamda güçsüz olduğu bakış açısıyla betimler. Freud, kadının suçlu davranışını “penis kıskançlığı” gibi bir yaklaşımla açıklamaya çalışır. Freud’a göre penis kıskançlığı her iki cinsten de olmasına karşın kadınlarda daha fazladır ve sapkın kadın, erkek olmak isteyen kadındır (Belknap, 2007: 35). Freud, feministler tarafından erkeksi bir önyargıyla taraflı davrandığı için eleştirilmiştir. Feminist yazarların en büyük itirazları Freud’un erkekleri kadınlara değer biçmek için ölçü olarak kabul etmesi ve bu bağlamda kadınları az gelişmiş küçük erkekler olarak nitelendirmesi olmuştur (Flowers, 1987: 94’den akt. Canay, 2004: 45).

Thomas, Lombroso suçun tanımını geliştirerek suçu biyolojik anormalliğin ötesinde toplumsal anlamda etki edilen patoloji olarak açıklamıştır (Belknap, 2007:34).

Pollak da biyolojik unsurlarla birlikte sosyolojik unsurların da suç olgusunun ortaya çıkmasında etkili olduğunu düşünmektedir. Pollak kadını suça iten nedenlerin biyolojik ve psikolojik olduğunu savunur (Smart, 1976’dan akt. Belknap, 2007: 36). Pollak a ait görüş kadın suçlunun “doğduğu andan hilekar” olduğunu kabul eder (Simon ve Redding, 2005: 7; Belknap, 2007: 36). Mevcut yaklaşım kadın erkek suçlu oranının benzer olduğunu savunur, ancak kadınların suçlarını erkeklere göre daha rahat sakladıklarını bu yüzden kadın suçlu sayısının net olarak bilinemeyeceği tezi hakimdir. Kadınlar suçu dahice planlamaktadır veya fail değilse azmettirici olurlar (Belknap, 2007: 36).

Kadının hilekar ve intikam akmaya odaklı olduğunu, kendilerine karşı sergilenen koruyucu tutumları sömürmeye çalışırlar. Pollack ev işlerinde çalışan kadının toplumsal konumundan faydalanarak işlediği suçı saklayabildiği iddia etmiş, kadının yapısal olarak erkeğe nazaran suç işlemeye daha meyilli olduğu tezini savunur (Flowers, 1987: 97'den akt. Canay, 2004: 52).

### **1.5.2. Feminist Teoriler**

Feminist teorisyenler kadın suçluluğunu toplumsal cinsiyet bağlamında açıklar. Onlar geçerli mutabık yaklaşım da, mevcut bütün etiyojik teorilerin -biyolojik, psikolojik, anomi, kontrol, farklılıkların bütünleştirilmesi, çatışma, damgalama, sosyal organizasyonsuzluk, sosyal öğrenme teorisi gibi- yalnızca erkek suçluluğunu açıklama amaçlı geliştirildikleri, yalnızca erkeklerin işlemiş olduğu suçlulara uygulanmış olmalarıdır. Feminist kuramcılarının bir başka iddiası ise mevcut yaklaşımların hiçbiri kadın suçluluğunu açıklamak için yeterli seviyede olmadığıdır.

Bugün toplumsal cinsiyet teorileri kadın ve suçun kriminolojik analizinde başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Bu teoriler toplumsal cinsiyet boşluğunu açıklamaya yardım eder ve böylece cinsiyetler arasında daha genellenebilir bir hale gelebilir. Toplumsal cinsiyet ve suçla ilgili araştırmalar, suç olayları ve bunun yanı sıra bireysel karar verme ve suç için gerekli fırsat yapılarını oluşturan sosyal durumlardaki ilgiyi canlandırmıştır (Miller ve Mullins, 2006: 232). Bu bağlamda feminist teoriler başlığı altında özgürleşme teorileri, ataerkillik ve suç, centilmenlik teorisi, güç-kontrol teorisi ve ekonomik teoriler incelenecektir.

### **1.5.3. Özgürleşme Teorileri**

Özgürleşme teorisi, kadının birçok toplumsal düzeyde özgürlük seviyesinin artmasıyla suç işlemeye meyillinin de arttığını iddia eder. 1970' li yıllar kadınların özgürleşmesine bağlı kadın suçluluğunun, kadının işlediği suçların çeşitlilik arz edeceği savının kabul gördüğü bir dönemdir.

Özgürleşme teorisi “erkeksilik” ve “olanaklar” gibi tezleri kadının özgürleştiği süreci çeşitli teorilerle irdelemeyi amaçlayan teoridir. Olanaklar tezine bakacak olursak bu tez avantajlar, kabiliyetler, toplumsal ilişkiler erkekleri suç işlemeye teşvik ederken mevcut öğeler kadınların suç işlemesini kısıtlamıştır. Bununla birlikte bazı suçta karışma



durumları iş yaşamındaki kadınların yaptıkları işleriyle alakalı pozisyonu arasında bağlantının olduğunu iddia eder (Simon ve Redding, 2005: 9).

Pollock kadın suçluluğuna ilişkin yaklaşımların genel manada kadının suç işlemede imkan, gereksinim yahut iki unsurunda suça iten bileşenler olduğunu iddia eder. Pollock toplumsal düzenlerin kadının suça dahil olması ihtimaline engel teşkil ettiğini bu durumun da kadın hükümlülerin hayatları kanunlara baş eğen kadınlara nazaran farklı olacağı düşüncesini öne sürer (Pollock, 1998).

### **1.5.3. Ataerkillik Ve Suç**

Feminist yaklaşımı benimseyen çalışmacılar Simon ve Adler'in araştırmalarını rehber edinen feminist teorisyenler özgürleşme kavramına nazaran ataerkillik kavramı üzerinde daha çok durmuştur. Kuramsal değişiklik kadınların özgürlüğüne odaklanan eski yaklaşımlardan uzaklaşırken çatışma teorisi, Marksizm teorisi v.b güç üzerine odaklanan yaklaşımlardan tam anlamıyla ayrılma olarak görülmemelidir. Mesela Marksizm'de suça ilişkin teoriler yöneticilerin güçlerinin önemine dikkat çekilmiştir. Çatışma teorilerinde ise çeşitli güçlü - zayıf yapılar arasında olan çatışmalara yoğunlaşmıştır. Erkeklerin kadınlara yönelik sergilediği baskı birçok feminist teorisyenin odak noktası olmuştur. Messerschmidt kadın-erkek arasındaki güç farklılıkları kadını ufak düzeyde, güçlülük arzuetmeyen, suçlara yönelmesine sebep olduğunu öne sürmüştür (Fuhuş, ufak çaplı hırsızlık gibi) (Messerschmidt, 1986 akt. Akers, 1999: 200).

### **1.5.4. Centilmenlik Teorisi**

Centilmenlik teorisi, güvenlik birimlerinin, kanunların suça karışan kadına karşı hassas olduğu varsayımına dayanır. Suç işleyen kadınların kayıtlara geçirilmediği beraberinde erkeklerin kadınlara oranla suça daha çok karıştığı algısının yanlış olduğunu savunur.

Manheim centilmenlik teorisini geliştirmiştir. Ona göre kadın suçluluğuna ilişkin tespitlerin, kayıt altına alınan olaylarda yanlı, subjektif davranıldığı esasına dayanmaktadır. (Manheim,1965: 691 akt. Canay, 2004: 60). Kadın suçluluğu olgusu, erkek kanun koyucuların, yargıçların, güvenlik güçlerinin, bilim insanlarının, yazar ve şairlerin elde ettiği tespitler paralelinde şekil almıştır. Kadının yöneldiği suçların kovuşturulma evresinde kadın olduklarından bir takım güçlükler vardır. Manheim mevcut güçlükler atlatılsa bile nadiren kayıt altına alındığını, kovuşturma işlemi yapılmadığını öne sürmüştür (Manheim, 1965: 694'den akt.Canay, 2004: 61). Çünkü hem

suç türü, hemde kadının işlediği suçun içinde var olma şekli kadın suçluluğunun daha az kayda geçilmesine sebebiyet vermektedir. Suç işleyip yakalanmış olan, suçu sabit olan kadınlara mahkeme, erkekten daha iyi davranmaktadır. Manheim da, kadın suçluların azınlık olmaları nedeniyle ıslah imkanlarının geliştirilemediğine dikkat çekmiştir. Kadın suçluların sayısının erkeklere oranla oldukça az oluşu sebebiyle kategorize edilişleri, kadınlara özel personelin temin edilmesi de onlara özgü kurumların kurulması noktasında zorluklar yaşanabilmektedir.

### **1.5.5. Güç-Kontrol Teorisi**

Güç-kontrol teorisi kız erkek çocuğuna karşı eşitlikçi olan ailelerde yetişen kız çocukların riskli davranış almada erkek çocuklara benzer sosyalleşme davranış ve tutumlarını sergilerler. Risk alma davranışıyla suç olgusu arasında bağlantının olduğunu öne sürer. Özgürlükçü ve çocuklar arasında ayrımcılık yapmayan ailede yetiştirilen kız çocukları ataerkil ailede yetişen kız çocuklarına nazaran fazla suça karışabilirler (Belknap, 2007: 50).

Güç kontrol teorisi, ataerkil sistemin suç işlemeye meyilli erkek çocuk, suç işlemeye meyilli olmayan kız çocuk yetiştirildiğine dikkat çekmektedir. Daly ve Chesney-Lind gibi bazı feministler güç-kontrol teorisini feminist teori sınıfına sokmamaktadır. Yalnızca özgürleşme hipotezine ilişkin basit bir çeşitleme olduğunu iddia etmektedirler. Çünkü bu, annelerin iş hayatına dahil olmalarının kız çocuklarını suç işlemeye yönelttiğini öne sürmektedir (Akers, 1999: 199).

### **1.5.6. Ekonomik Teoriler**

Kadınların mala karşı işlenen suçlara (hırsızlık, gasp v.b) yönelmedeki artışı ekonomik dışlanma yaklaşımı açıklamaktadır. Kadınların mala karşı suçlara karışma oranlarının yükselmesi eşitliğin çoğalmasıyla değil de ekonomik anlamda zora girmeleri ile açıklanabilir. Böylece yokluk içersinde hayatını idame ettiren kadınların oranının artması “yoksulluğun kadınsılaşması”, olgusunu ortaya çıkarmaktadır (Belknap, 2007: 57). Yoksulluk olgusunun kadın suçluluğuna sebep olduğu dile getirilirken öte yandan cezaevinden çıktıktan sonra da mevcut sürecin devamlılığı söz konusudur.

Ekonomik yoksunluk sadece erkek için değil, kadın için de bir suça yönelme nedenidir. Kadının işe girme, çalışma fırsatı erkeğe göre daha kısıtlıdır. Kadınların maaşları erkeklerle aynı işi yapsalar dahi kadın olduklarından dolayı daha düşüktür, sosyal

güvenceleri yoktur ya da kısıtlıdır. Mevcut imkanlar dahilinde, yakınlarına bakmakla yükümlü yada yalnızca kendi geçimini sağlamakla yükümlü erkek çok fazla nitelik gerektirmeyen işe girebilirken, benzer niteliklerdeki kadın iş bulmada erkek kadar şanslı değildir. Sosyoekonomik gereksinimleri olan eğitimsiz yahut vasıfsız kadın için suç yönelme daha cazip gelmektedir. Yoksulluk, kadının suça karışmasında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Davis, 1990: 227-230'dan akt. Canay, 2004: 78).

## **1.6. Kadın Suçluluğunu Biyolojik Cinsiyet (Sex) Bağlamında Açıklayan Teoriler**

### **1.6.1. Genel Olarak**

Bu başlık altında incelenen görüşler, kadınla erkeğin farklılıklarının, dolayısıyla suçluluktaki farklılıklarının da, biyolojik yapılarından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Bu başlık altında incelenen görüşler, kadınla erkeğin farklılıklarının, dolayısıyla suçluluktaki farklılıklarının da, biyolojik yapılarından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Bu bağlamda yapılan çalışmalar, kadınla erkek arasında mevcut olduğu düşünülen bir üstünlük- hiyerarşi değerlendirmesini de hep gündemde tutmuş ve 'kadına bakış açısı' ile yapılmış olan çalışmalardır. Suçluluk konusunda determinist bir yaklaşımla nedensel açıklamalar yapan pozitivist okulun temsilcilerinin kadın suçluluğu hakkındaki çalışmaları, işlenen suçların biyolojik kadere bağlı olduğu düşünceleri doğrultusunda, kadınların erkeklerden aşağı seviyede insanlar oldukları ön kabulüyle yapılmıştır.

Kadının biyolojik olarak erkeklerden daha alt kademedeki 'yaratıklar' olduğu düşüncesi, gelişmek için 'bilimsel' çalışmaları beklememiştir. Örneğin Aristoteles'e göre kadın, erkeğe göre sadece toplumsal olarak daha aşağıda olmakla kalmamaktadır. Embriyoloji hakkında bir çalışma yapan Aristoteles, kadın 'yaratığının' biyolojik bakımdan bir eksiklikler varlığı, hatta bir şekli bozulmuş erkek olduğunu, çünkü ancak erkek tohumunun bir ruh meydana getirebileceğini ileri sürmüştür ( Senett, 2002: 36).

### **1.6.2. Lombroso, Ferrero**

Lombroso ve Ferrero, biyolojik özellikleri hem kadın hem erkek suçlular için belirleyici saymakla birlikte, farklı olarak kadın suçluluğunu 'kadınlık' / kadın biyolojisi özellikleriyle açıklarken, erkek suçluluğu için bir 'erkeklik'/ erkek biyolojisi özelliğinden bahsetmemiştir. Bunun sebebini açıklamak için de kadınların suçlu davranışlarının özellikle cinsel içerikli olduğunu belirtmişlerdir (Lombroso, 1963).

Lombroso'nun metodolojisinin yetersizliği ve teorileri birçok eleştiriye uğramıştır. alışmalarında kullandığı denekler hapishanede bulunan veya kovuşturmaya uğramış suçlular olmuştur. Oysa eleştirilere göre asıl sorun onların dışında kalan çoğunluktur. Ronald Flowers'a göre eğer Lombroso'nun biyolojik teorisinin bir geçerliliği varsa, bu ancak toplumun çok küçük bir kısmını açıklayabilen bir teori olacaktır. Bu da gzardiedilebilir bir rakam olacaktır. Heidensohn da, Lombroso ve Ferrero'nun çalışmalarının bilimsel olmaktan çok hayal ürünü olarak nitelendirilebileceğini ve kadın suçluluğunu anlamamıza yardımcı olmayacağını, bize gösterdikleri şeyin de yalnızca mevcut durumu akla uygun hale getirerek haklı çıkarmak ve o günün ahlak anlayışının ifte standartı olduğunu belirtmiştir (Flowers, 1987: 87'den akt. Canay, 2004: 57).

### **1.6.3. Freud**

Freud, henüz kadın suçluluğuyla spereggo kompleksini birbiriyle doğrudan bağdaştırmamışken, kadınların ahlak dışı eğilimlerinin onların anatomik eksikliklerinden kaynaklandığına inanıyordu. Kadınların antisosyal veya sapkın davranışları hakkındaki zamanla şekillenen genel görüşü bunun erkeklik kompleksi veya penis kıskançlığından kaynaklandığıdır. Daha sonra erkeklerin kadınlarınkinden daha gelişmiş bir speregoları olduğuna inanmış; speregogun da uygarlığın kurallarını ilk suç aracılığıyla zorladığını ileri sürmüştür (Flowers, 1987). Feminist yazarlar Freud'un teorisini eleştirmişlerdir. Çünkü onun erkeksi bir önyargıyla taraflı davrandığını düşünmüşlerdir. En büyük itirazları da Freud'un erkekleri kadınlara değer biçmek için ölçü olarak kabul etmesi ve bu bağlamda kadınları az gelişmiş küçük erkekler olarak nitelendirmesi olmuştur.

### **1.6.4. W.I. Thomas**

Bir sosyolog olan Thomas, yazdığı iki kitapla kadın suçluluğ araştırmalarına katkı sağlamıştır. 1907'de yayımlanan 'Cinsiyet ve Toplum'da (Sex and Society), antropologları, kadınların tekamül bakımından erkeklerden daha geride oldukları şeklindeki görüşleri ile sonrasında doğuştan ve sonradan gelen özelliklerini ayırmadaki hataları sebebiyle eleştirmiştir. Ona göre cinsiyetler arasındaki bazı farklar, beynin boyutlarından veya başka biyolojik özelliklerden değil, sosyal etkilerden kaynaklanır. Fakat çağdaşlarını bu şekilde eleştirse de, cinsiyetleri katabolik ve anabolik olarak sınıflandırarak aslında Lombroso'ya paralel bir teori geliştirmiş olmaktadır. Erkekler kataboliktir; yani enerjilerini dışarı çıkarmaya daha fazla ihtiyaç duyarlar. Kadınlarsa

daha sakin bir yapı sergilerler. Tıpkı bitkilerin besleyici öğelerini gövdelerinde depo etmeleri gibi kadınlar da enerjilerini saklarlar. Bu da onlara katabolik erkeklerin yıkıcılığına karşılık durağanlık, tahammül gücü ve tutkulu olma özelliklerini verir. Thomas böylelikle katabolizm ve anabolizm arasındaki bu psikolojik farklılığın, cinsiyetler arasındaki sosyal davranış farklılığının göstergesi olduğuna karar vermiştir (Flowers, 1987).

#### **1.6.5. Glueckler**

Kadın suçluluğuna sebep olan faktörleri araştıran Glueckler, bunların biyolojik ve ekonomik değişkenler olduğu sonucuna varmışlardır. Araştırmaları sonucunda suçlu kadınların mensup oldukları ailelerin çoğunluğunun çok kalabalık aileler olduğunutespit etmişlerdir. Çoğu yoksul olan bu ailelerde gelir düzeyi düşük, ilişkilersağlıksızdır. Anne babaların öğrenim düzeyi de düşüktür. Ayrıca suçlu kadınların büyük bölümü parçalanmış ailelerden gelmektedir. Böylelikle kadın suçluluğuyla ilgili olarak yapılan biyolojik açıklamaların ardından psikolojik ve sosyolojik veri kullanımı gündeme gelmiştir; fakat verileri değerlendirirken cinsiyetçi bir yaklaşımın etkisi altında oldukları açıktır. Örneğin her suçlu kadının cinsel geçmişini araştırmışlardır. Sadece fahişelikle ilgili değil, bütün suçlarla ilgili olarak bu araştırmayı yapmış olmaları, suçluların 'kadın' olmalarıyla ilgilidir (Flowers, 1987).

#### **1.6.6. Pollak**

Kadınların erkeklere göre daha az fiziki güce sahip olmaları, özellikle kişiye karşı suçları daha az işlemelerine açıklama olarak savunulmuş, ama Pollak bu düşünceye karşı çıkmıştır. Ona göre çağdaş teknolojik gelişim, daha zayıf olan cinsin bilek gücüne ihtiyaç kalmadan daha saldırgan olmalarını sağlayabilmektedir ve eğer kadınlar fabrikalarda erkeklerle aynı işleri yapabilecek kadar güçlü iseler neden şiddet suçları için de aynı güce sahip olamazlar sorusu ona göre cevapsız kalmaktadır. Sonuç olarak, Pollak'a göre suç işlemede belirleyici olan fiziki güç değil, kültürel ve belirlenmiş sosyal rollerdir. Bir ölçüde bu tespit doğru olsa da, Pollak'ı okuyanlar, Hermann Mannheim'ın tespitine göre, kadınların tekamül bakımından vasat bir derecede olduklarını kabul ettiğini anlayacaktır. Kadınlar şiddet suçları işlerken bile şiddet içermeyen teknikleri tercih etmektedirler. Adam öldürürken zehirlemeyi seçen, veya öldürmeden önce kurbanlarını ilaçla etkisiz hale getiren kadınlardır. Pollak, kadın suçluluğunun kadın anatomisinde kalıtımsal olarak

bulunan çeşitli psikolojik özelliklerle sınırlı olarak gerçekleşebileceğini ileri sürer(İçli,2007). Kadınların şiddetten kaçma eğilimini Pollak'ın tekamülde vasatlık olarak değerlendirmesi ise bir çelişkidir.

### **1.7. Feminist Kriminoloji**

Feminist kriminoloji, kadın suçluluğu ile yargılama ve cezalandırma sistemi içinde kadının yerinin feminist bakışla incelendiği bir disiplindir (Canay, 2004: 28). Kadın suçluların kriminoloji çalışmaları içinde neden şimdiye kadar görmezden gelindiği veya olduklarından farklı gösterildiği feminist kriminoloji çalışmalarının çıkış noktasıdır. 1960'lardan sonra kadın suçluluğu ile ilgili yapılan çalışmalar kadınların özgürleşmesi akımından etkilenmiştir. Bununla birlikte geçen süre boyunca feminizmin anlamı da değişime uğramıştır. Başlarda eşitlikçi bir kadının özgürleşmesi hareketiyle başlayan bu akım, toplumsal cinsiyetin dünyanın her yanında toplumsal yapıların temel bir elemanı olarak kabul edilmesini içerecek şekilde genişlemiştir (Rafter ve Heidensohn, 1995: 3). Bu bağlamda feminizmin amacı, toplumsal cinsiyet sözlü etkileşimleri, eğitimi, kimlikleri, örgütleri ve kültürün diğer yönleri olan, suç oranı, suçun tanımı ve toplumsal kontrol geleneklerini nasıl şekillendirdiğini anlamayı kabul etmeye kadar genişlemiştir. Dolayısıyla cinsiyet ayrımcılığına ilgiyle başlayan feminizm, kadınsılığın sosyal yapısını ve aynı zamanda erkeksiliği de içine alarak genişlemiştir. Bugün feministler iktidarın çeşitli boyutlarının – yaş, coğrafi yerleşim, ırk, cinsiyet, sosyal sınıf ve dahası- toplumsal cinsiyetle birlikte insanların yaşamlarını nasıl etkilediğini araştırmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde feminist kriminoloji feminist hareket içerisinde üç döneme ayrılarak gelişme göstermiştir. Birinci dönemde Amerika'da 1800'lü yılların ortalarında başlayıp sonlarına kadar uzanan, köleliğin kaldırılmasına ve kadınlara oy hakkı verilmesine yönelik hareketlerle başlamıştır. Bu dönemde kriminoloji, Avrupa'da Lombroso ve Durkheim'in ve Amerika'da Kellor'un suç ve sapkınlığa dair kuramları çerçevesinde henüz kurulma aşamasındadır. Bu tarihten yüz yıl kadar sonrasında özgürleşme ve sivil haklara yönelik hareketlerin yükseldiği 1960'lar ve 1970'ler ikinci dönem feminizmin doğumuna tanık olmuştur. Feminizm, bu dönemde kriminoloji içerisinde yer almaya başlamıştır (Burgess, 2006: 30).

Teorik olarak feminist kriminolojinin gelişmesinin sebebi bazı feministlere göre ana akım kriminolojinin diğer sosyal bilimlerde olduğu gibi erkek egemen olması ve bu nedenle

suç çalışmaları ve adalet sürecinin erkek deneyimleri tarafından şekillenmiş olmasıdır. Feminist kriminologlar neredeyse özellikle erkeklerden oluşturulan örneklemeler üzerinden suç işleme örüntülerini tahmin etmeye çalışan ana akım kriminologlar tarafından geliştirilen genel suç teorilerinde kadınların deneyimlerine yer verilmemesine itiraz ediyorlardı, çünkü suçluluk ve sapkınlık teorilerinde kadın deneyimleri göz önünde bulundurulmamıştı (Daly ve Chesney-Lind, 1988; Burgess, 2006). Bu erken dönem feminist kriminologlar suç analizlerinin toplumsal cinsiyet konusunu daha önceki çalışmalarda olandan farklı biçimlerde içermesini talep ettiler (Burgess, 2006: 31).

İkinci dalga feminizmin 1970'lerde ortaya çıkışından kısa bir zaman sonra azınlık grup statüsündeki feministler kendi deneyimlerinin ana akım feminizmde yeterince temsil edilmediğini fark ettiler ve bütün kadınlar adına konuştuklarını iddia eden çoğunluğa mensup akranlarını sert bir şekilde eleştirdiler. Farklı deri rengine sahip olan feministler, lezbiyen feministler, Üçüncü Dünya feministleri ve diğer marjinal gruplara mensup feministler, beyaz, orta sınıf, heteroseksüel deneyimlerin hegemonyası altında şekillenen, dönemin ana akım ikinci dalga feminizmini kınadılar. Feminist kriminoloji böyle bir zeminde ortaya çıkmış ve kısa zamanda feminist hareketin genelini kaplamıştır (Burgess, 2006: 31). Dolayısıyla feminist kriminoloji feminizmin ikinci dalgası sonucunda doğal olarak gelişmiştir .

Gelsthorpe'a göre feminist sosyoloji, feminist tarih, feminist felsefe ya da herhangi bir feminist disiplin olamayacağı gibi feminist kriminoloji de var olamaz. Ona göre kriminolojide birçok feminist bakış açısı bulunmaktadır. Bazı feministler kadın ve erkeğe suç adalet sisteminde eşit bir şekilde davranılması gerektiğini iddia ederken, diğerleri kadın ve erkeğe farklı bir şekilde davranılması gerektiğini iddia etmektedir. Bazıları kadın ve erkeğin suç işleme kapasitelerinin farklı olduğunu iddia ederken diğerleri ise bu fikre katılmadıklarını belirtirler. Halen bazıları feminist kriminolojinin alternatif bir sosyal gerçeklik yorumu geliştirmesi gerektiğini savunurken, diğerleri feminist kriminolojinin kadın ve erkeklerdeki suç oranları arasındaki çok büyük farkı açıklamaya odaklanılmasını tartışmaktadır (Adler, 2007: 227).

Bu doğrultuda kriminoloji içerisinde yer alan feminist bakış açılarının kadın suçluluğunu açıklama düzeylerine değinmekte yarar görülmektedir. Bu yaklaşımlar; liberal, radikal, marxist, sosyalist ve postmodern feminist yaklaşımlardır (Burgess, 2006).

Kriminoloji içinde liberal feministler kadın suçluluğunu, sosyalleşme sürecindeki toplumsal cinsiyet rollerinin bir uzantısı olarak görmektedirler. Buna göre, kadınların erkeklere oranla çok daha az suç işlemelerinin sebebi, kadınların sosyalleşme süreçlerinin onları sapkınlığa yönlendirecek çok az olanak bulundurmasıdır (Burgess, 2006: 29). Liberal feminist kriminoloji, erkeği suç anlamında bir ölçüt olarak ele alıp adalet ve eşitliği bir tuttuğu için eleştirilmektedir (Belknap, 2007: 13). Bazı davranışların suç olarak tanımlanırken diğerlerinin böyle tanımlanmaması sürecine ve sistemin kendi içindeki adaletliliği ve adaletsizliğine dair daha büyük sorular cevapsız bırakılmaktadır. Bu tarz çalışmalar aynı zamanda cinsiyet, ırk ve sınıf gibi kategorilerin anlamlarını ve oluşturulma biçimlerini sorgulayamamakta, bunları verili kabul etmektedir (Britton, 2000: 62).

Kriminolojide radikal feministler çoğunlukla ataerkilliğin göstergesi olarak aile içi şiddet, tecavüz, cinsel taciz, pornografi gibi kadınlara karşı işlenmiş suçlara odaklanır ve kadınların erkekler tarafından kurban edilmelerini takiben suç işlediklerini iddia ederler (Burgess, 2006: 29).

Marxist feministler, kadınların ikincil sınıf konumlarının, kendilerini ekonomik anlamda desteklemek için suç işlemeye zorladığını savunurlar (Burgess, 2006: 29). Kriminolojide sosyalist feministler, suçun sebeplerini birbirleriyle ilişki halinde olan toplumsal cinsiyet ve sınıf temelli iktidar sistemi bağlamında incelerler (Burgess, 2006: 29).

Kriminolojide postmodern feministler, “suç”, “adalet” ve “sapkınlık” gibi kavramların toplumsal olarak anlamını sorgulayarak kabul edilmiş kriminolojik doğrulara meydan okurlar (Burgess, 2006: 29). Postmodern düşüncenin en önde gelen özelliklerinden bir tanesinin vurgusu pozitif bilimlerde bulunan suç kategorileri ve geleneksel açıklamaların “yapı bozumu” (deconstruct) üzerinedir. Post modern feministler modern batı medeniyeti kaynaklı toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf katmanlarını yapı bozuma uğratmaya çalışırlar. Kültürel suç bilimi tarafından medya üzerindeki vurguya benzer olarak post modern feminizm aynı zamanda kadın suçlunun imgesini de içine alan suç imgesinin kuruluşu ve kurgulanmasıyla da ilgilenirler. Bu imgeler gerçek yerine ayrıcalıklı ve güçlü olanın aslında fikirlerini yansıtmaktadır (D’unger, 2005: 563’den akt.Adler, 2007: 225).

Bu bakış açılarının yanı sıra feminist kuram açısından en az onlar kadar önemli olan başka bakış açıları da mevcuttur; siyah feminizm (black feminism) ve eleştirel ırksal feminizm



(critical race feminism). Siyahların ya da başka ırklardan olan kadınların deneyimleri üzerine odaklanarak kadınlar üzerindeki baskıyı toplumsal cinsiyet ve ırk temelli eşitsizlik üzerinden ele alır. Kriminolojide siyah ve ırksal feministler beyaz olmayan kadınların ceza hukuku sisteminde gördükleri ayrımcı muamelelere dikkat çekmektedirler (Burgess, 2006: 30). Bütün feminist yaklaşımların her biri kadınların ezilmeleri, eşitsizlik ve suç arasındaki bağlantılar hakkında kendine özgü, eşsiz bir teori temsil etmektedir (Burgess, 2006: 30). Bütün feministler benzer şekilde düşünmese de feministler arasındaki ortak düşünüş, “kadın ve erkeğin eşit olarak muamele görmesidir”, fakat bu çoğunlukla gerçekleşmemektedir (Belknap, 2007: 15). Feminist teoriler farklı biçimlere, ideolojilere ve bakış açılara sahip olsalar da bütün feminist görüşlerin temel amacı, kadının güçlendirilmesi ve kadına yapılan baskıya karşı mücadele etmektir.

Kadınlar erkeklere oranla neden daha az suç işlemektedirler? Esasen feminist kriminolojinin kadın suçluluğunda istatistikler açısından yüzleştiği ve işe başladığı nokta da burasıdır. Suç işlemedeki cinsiyet oranları dikkate değer şekilde sabittir ve bu durum kadınların suç işleme eğiliminin niçin erkeklerden daha az olduğunu anlatan bir kurama duyulan ihtiyacı göstermektedir (Britton, 2000: 60). Öncelikle bu doğrultuda feminist araştırmacılar kadınların erkeklere oranla neden daha az suç işlediklerini açıklamaya çalışmışlar ve feminizm kriminoloji alanında kadın suçluluğunun ihmal edildiğini, yapılan çalışma ve teorilerin daha çok erkek suçlular üzerine odaklandığını ileri sürerek bir kırılma noktası yaşanmasına ve bu sayede kriminoloji içerisinde kadın deneyimlerinin kazanılmasına olanak sağlamıştır.

Sonuç olarak feminist kriminoloji kadınların kriminoloji kuramlarında ve araştırmalarında sürekli olarak ihmal edildiğine dikkat çekerek suç, sapkınlık ve sosyal kontrol teorilerinin maskülen yapısına meydan okumuştur (Chesney-Lind, 2006: 7). Geçmişe baktığımızda, kadınlara yönelik cinsel saldırı, cinsel taciz ve erkeklerin eşlerine uyguladığı taciz üzerine yapılmış önemli feminist çalışmalardan önce bu tür toplumsal cinsiyet suçlarının göz ardı edildiğini, küçültüldüğünü ve önemsizleştirildiğini görürüz.

Feminist kriminoloji suçun mağduru olarak kadınlar, suçlu olarak kadınlar ve ceza hukuk sisteminin çalışanları olarak kadınlara odaklanmak üzere üç kısma ayrılabilir (Rafter ve Heidensohn, 1995; Britton, 2000; Belknap, 2007).

### 1.6.1. Suçun Mağduru Olarak Kadınlar

Feminist kriminolojinin ana akım kriminolojiye en büyük etki ettiği alan, kadınların mağduriyetinin suçun oluşumunda rol oynadığı ya da suçun işlenme nedeninde kadınların mağduriyetine vurgu yapıldığıdır. Bir başka ifadeyle kadınların mağdur oldukları için suç işledikleri ile ilgilidir. (Britton, 2000: 64). Konu hakkındaki literatür

genel olarak daha yüksek ihtimalle kadınların mağdur olduğu suçlara odaklandığı için sınırlıdır. Oysaki kadınların erkeklere nazaran daha az suç mağduru oldukları, polis, savcılık ve mahkemelerin kadın suçlulara karşı daha müsaait durumda buldukları, mağdurlarını kadınların teşkil ettiği suçlarda ceza adalet sisteminin daha şiddetli davrandığı kabul edilmektedir (Dönmezer, 1994: 129). Bu alanda tecavüz ve yakınlardan görülen şiddet ön plandadır. Araştırmalara göre kadınların şiddet içeren suçlarda mağdur olma durumu erkeklerden daha düşük olmakla birlikte kadınların mağdurlaştırılması daha yüksek oranda kişisel ilişkilerde meydana gelmektedir. Kadınların özellikle cinsiyetlendirilmiş suçların kurbanı olduğu tartışma götürmemekle birlikte, bu suçlara odaklanılıyor olması erkek ve kadın mağdurlar arasındaki farkı ön plana çıkartmakta ve cinsiyetlendirilmiş diğer mağdurlaştırılma biçimlerini analiz dışında bırakmaktadır (Britton, 2000: 64).

Kadınların mağdurlaştırılmasına dair ilk etkili çalışmalar 1970'lerde ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar genelde kadınların eşleri tarafından dayak yemesi ve tecavüz konularına odaklanmıştır. Özellikle 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başında genç kızların ve kadınların yüksek oranda mağdurlaştırılmaları ile ilgili üç önemli çalışma yayınlanmıştır (akt. Belknap, 2007: 4). Bu konuda özellikle Susan Brownmiller'in (1975) tecavüzcülere ilişkin yapmış olduğu çalışma, tecavüzü ataerkillik çerçevesinde erkeklerin kadınlar üzerindeki kontrolünün olmazsa olmazı olarak gören feminist bakış açısının usta bir sentezini sunmaktadır (Britton, 2000: 65). Bu tarihten itibaren birçok çalışma ensest ve çocukluk çağı mağdurlaştırılmasının sadece kadın suçluluğu üzerinde değil aynı zamanda erkek suçluluğunda da suçluluğa etki eden önemli bir durum olduğunu bildirmiştir. Bu bağlamda kadın suçluluğu açısından önemli bir unsur "çocukluk çağı deneyimleri" olarak görülmektedir. Hapsedilmiş kadınlarla yapılan birçok çalışmada kadınların çoğunluğunun çocukluk çağı istismar deneyimi ve erkeklerle ilişkilerinde şiddet deneyimi bulunmaktadır (Gilfus, 1992; Brown ve ark, 1999; Brandley ve Davino,

2002; Noll ve ark, 2003; Almeda, 2005; Pollack, 2007). Kriminoloji literatüründe bu durum mağdurlaşma (victimization experiences) deneyimi olarak tanımlanmakta ve çocukluk çağı istismarı ve kadına yönelik şiddet gibi mağdurlaşma deneyimlerinin, birçok kadını ileriki yıllarda kriminal davranış gösterme durumuna soktuğunu iddia etmektedir. Yapılan çalışmalar çocukluk çağında yaşanan

olumsuz deneyimlerin yetişkinlik dönemindeki suçluluğa etki ettiğini göstermektedir. Özellikle feminist yaklaşım, yasal olmayan davranışın nedenlerini anlamak için çocukluk çağı istismarlarının ileriki dönemde suçlulukta önemli riskler oluşturduğunu vurgulamaktadır (Belknap ve Holsinger, 2006). Çocukluk çağı mağdurlaşması ile suçluluk arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından Mary Gilfus (2002'den akt. Pollock, 2007: 159) kadınların mağdurlaşmasından hapsedilmelerine doğru giden altı ilişkili yol tanımlamaktadır. Bunlar; istismardan kurtulmak için evden kaçma ve sokakta yaşama, bağımlılık, yoksulluk ve evsizlik, erkek arkadaşı tarafından istismara uğrama ve devlet şiddetidir.

Çocukluk çağı ihmal ve istismarının cinsiyet karşılaştırmalı yapılan çalışmalar, istismar ve ihmalin kızlarda erkeklere oranla daha yaygın, erken başlayıp uzun süre devam ettiğini söylemektedir (Chesney, 1989; Dembo ve ark, 1992; Miller ve ark, 1995). Suçlu kızlarla ve kadın hükümlülerle yapılan çalışmalar, istismar mağduru olmanın genel nüfus içindeki kadın ve kızlara oranla çok yüksek olduğunu belirtmektedir (Belknap ve Holsinger, 2006). İstismara uğrayan kız çocuklarının tepkisi ise istismar olan evden kaçmak ve dolayısıyla suça yönelik davranışlar göstermektir (Gilfus, 1992). Bireyin çocukluk çağında deneyimlediği istismar ve diğer sarsıntı verici olayların ileriki suçluluğu belirleyen özellik olması dikkat çekicidir. Suçluluk alanında yapılmış olan birçok çalışmada çocukluk çağı istismarın yetişkinlik dönemindeki suçluluğun habercisi olduğu ifade edilmiştir. Kuşkusuz bu deneyimlerin ve suç davranışı arasındaki ilişkinin ortaya konması için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Byrd ve Davis, 2009).

Erkek hükümlülerle ve hapsedilmemiş kadınlarla karşılaştırıldığında cezaevindeki kadınların çocukluk çağı cinsel istismar ve aile içi şiddet mağduru olma oranı oldukça yüksektir (Gilfus, 1992; Farr, 2000; Haywood ve diğ. 2000; Brown ve ark. 1999; Maeve, 2001; Brandley ve Davino, 2002; Almeda, 2005; Belknap ve Holsinger, 2006; Byrd ve Davis, 2009). Araştırmalar istismar mağdurlarının aynı zamanda yeniden mağdur olma

deneyimlerinin de yüksek riskte olduğunu göstermektedir (Arata, 2000; Classen ve ark, 2005; Irwin, 1999). Noll ve arkadaşlarının (2003) istismar hikâyesi olan ve koruyucu hizmet kurumlarına gönderilen 163 kadınla yaptığı çalışmada, çocukluk çağı cinsel istismar deneyimi olmayan kadınlara göre çocukluk çağında cinsel istismara uğrayanların daha olası olarak iki katı yeniden cinsel istismar mağduru olma ve dört katı kadar yeniden fiziksel istismar mağduru olma olasılığının olduğunu bildirmiştir. Brandley ve Davino'nun (2002) çalışmasında ise hapishevdeki 65 kadın hükümlü değerlendirilmiş ve % 86,2'sinin çocukluk çağı cinsel istismar deneyimi, % 56,9'unun çocukluk çağı fiziksel istismar deneyiminin ve % 67,7'sinin yetişkinlikte cinsel saldırıya uğrama deneyiminin ve % 84,6'sının yetişkinlikte kişilerarası ilişkilerde şiddet deneyimi olduğu bulunmuştur. Dahası, bu kişilerin cezaevini güvenli görüp görmedikleri değerlendirilmiş ve sonuç olarak travma hikayesi olan kadınların hapishevneyi toplumda çocuk olmaya ya da yetişkin olarak yaşamaya göre daha güvenli gördükleri anlaşılmıştır. Yapılan birçok çalışmada kadın hükümlülerin kapsamlı travma hikayeleri vermiş olmaları kadın suçluluğuna bakışta “başlangıç noktasını” görmek açısından önemli ipuçları vermektedir.

Kadın suçluluğunda bir başka önemli unsur, kadınların işlediği suçları “mağdur oldukları” nedeniyle işleme sebebi ile ilgilidir. Yapılan çoğu çalışmada kadın hükümlüler arasında fiziksel ve cinsel istismar deneyimi ortak özellik olarak dikkati çekmektedir (Greenfield ve Snell, 1999; Brown ve ark, 1999; Farr, 2000; Eastal, 2001; Radosh, 2002; Brandley ve Davino, 2002; Almeda, 2005; Belknap ve Holsinger, 2006; Lord, 2008; Byrd ve Davis, 2009). Özellikle kadınların işlediği adam öldürme suçlarında kadınların deneyimlediği fiziksel şiddet suça itici güç oluşturmaktadır. Bu durum kadınların uzun yıllar mağdur olmaları sonucu suç işlemeleri ile doğrudan ilişkilidir. Aile içinde var olan erkek şiddetinin kadını suça iten bir unsur olduğu görülmektedir.

Kadına yönelik şiddet açısından irdelenmesi gereken bir başka konu “şiddeti uygulayanların kimler olduklarıdır”. Kadına yönelik şiddet olaylarında birçok vakada kurbanların suçlularla çok değişik ilişkileri olduğu ortaya konmuştur (Herman, 2001: 430). Birçok vakada mağdurlar suç işleyenleri tanımaktadır. Kadına yönelik şiddet öncelikle şimdiki ya da eski eşler, birlikte yaşanan kişiler ya da flörtleri, kadının ebeveyn, kayınvalide gibi en yakınları tarafından yapılmaktadır.

### **1.6.2. Suçlu Olarak Kadınlar**

Kadınların mağdurlaştırılmasına yönelik literatüre kıyasla “suçlu” olarak tanımlanan, yargılanan ve hapsedilen kadınlar ve genç kızlar üzerine yürütülen çalışmalar daha yavaş gelişmiştir. Bunun bir sebebi, bu konuyu çalışan akademisyenlerin başlarda kadın suçluluğunda “erkekleşme” veya “özgürleşme” hipotezini savunmalarıdır (ChesneyLind, 2006:7). Buna göre “kadınlar meşru alanlarda fırsat eşitliğine yönelik talepte buldukları gibi büyük suçlar alanında da kendi yollarını bulmaya çalışmaktadırlar” (Adler, 1975: 3’den akt. Chesney-Lind, 2006: 7). Hem feminist hem de ana akım kriminologlar bu ilişkiyi tartışmış ve bunun doğru olmadığına karar vermişlerdir. Bununla birlikte bu süreç daha sonra ortaya çıkacak olan sorunların başlatıcısı olmuştur (Chesney-Lind, 2006: 8).

Adler’e (1975 akt. Armentrout, 2004: 3–5) göre kadın suçluların sayısının artmasının nedeni fırsatların ve olanakların erişilebilirliğinin artması ile ilgilidir. Bu olanaklar kadının sosyo ekonomik statüsünden etkilenmektedir. Dolayısıyla kadının özgürleşmesi, eğitim ve öğrenim düzeyinin yükselmesi ve ekonomik olanaklarının artması, kadın ve erkekler arasındaki suç oranları arasındaki farklılığın da azalmasına neden olmaktadır.

Her ne kadar kadınların suçlular arasındaki temsil oranı düşük olsa da elbette ki suça dair gerçekleri ortaya koyduğunu iddia eden her veri toplumsal kontrol otoritelerin tepkileri ile suça iştirak eden bireylerin davranışları arasındaki etkileşimin bir sonucudur (Britton, 2000: 59). İstatistikler erkek ve kadınların en çok hüküm giydiği suçların hemen hemen aynı suçlar olduğunu ve bunların genellikle hafif suçlar olduğunu göstermektedir. En büyük fark, bu suçların mutlak hesaplarında görülmektedir. Kadınların erkeklerden daha fazla tutuklandığı tek suç, fuhuş ve bir çocuk suçu olan evden kaçmadır (Britton, 2000: 60).

### **1.6.3. Ceza Adalet Sistemi Çalışanları Olarak Kadınlar**

Feminist Kriminologların kadın suçluluğu alanında ilgilendiği bir başka konu ise ceza adalet sisteminin çalışanları olarak kadınlardır. Geleneksel olarak kadınlar yardım mesleklerine, sosyal hizmet uzmanı ya da danışman olarak öncelikle kadın ve çocuklarla çalışarak dâhil olmuşlardır. Ceza infaz kurumlarında kadınların çabaları başlangıçta genç ve yetişkin kadın suçlular üzerine odaklanmak olmuştur. Daha sonra ise kadınlar ıslah

kurumlarına başgardiyen, genç erkek ve kızlar ya da yetişkin kadınlar için olan kurumlarda danışman olarak atanmışlardır (Merlo, 2006: 319).

Belknap (2007: 6) kadınların ceza infaz sisteminde üç temel alanda istihdama dahil olduklarını belirtmiştir. Bunlar; hapishaneler, kolluk kuvvetleri ve adalet hukuk sistemidir. Bütün bu işlerde kadınlar oldukça fazla dirençle karşı karşıya kalmışlardır. Bu direnç, kadınların bu işlere uygun olmadığı tutumuna dayanmaktadır. Çünkü bu tutum, erkek suçlularla çalışmanın “kadına değil erkeğe yakıştığını” savunmaktadır. Bunun yanında bu mesleklerin doğasının “maço” olması ve alt kültürlerinde “dayanırılık, güç, cesaret, risk ve tehlike” gibi özelliklerin vurgulanması kadınların bu alanlara girmesini bilhassa sorunlu kılmaktadır (Pollock, 2006: 22).

Bugün bile bu alanlarda çalışan bazı kadınlar halen erkek yöneticiler ve meslektaşları tarafından dirençle ve düşmanlıkla karşılaşmaktadır (Belknap, 2007: 6). Şüphesiz ki eğer bu işlere kadınlar dahil olursa erkekler statülerini kaybetme tehdidini hissetmektedirler. Erkeklerin güvensizliği, kadınların özel becerilerle, kadın kurbanlarla yaptıkları görüşmelerde tutukluyu sakinleştirme, güçlü olma ve çocuk istismarı ve tecavüz vakalarında davaya taraf olarak sempati duymalarına dayanarak desteklenmektedir (Pollock, 2006: 22). Adler’e göre (2007: 229) ise mevcut sistemde kadın hapishaneleri olsa bile bu kurumlarda çalışanların çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Ataerkilliği sorun olarak gören feministlerin hapishanelerdeki kadınların dışarıda olduğundan daha çok erkek kontrolünde olmasının özel bir nedeni vardır. Feminist harekete rağmen rehabilitasyon programları güzellik uzmanı, sekreterlik, hemşire asistanı gibi eskiden önde olan programları halen vermektedir. Çünkü kadınların hapishaneleri erkekleriyle karşılaştırıldığında pek çok olanak açısından kısıtlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda ceza adalet sistemi içerisinde çalışanların ve suçluların erkek hâkimiyeti dikkate alındığında, kadın hükümlülerin içeride de dışarıda da ataerkil bir sistemde yer aldığını, cezaevlerinde ve sonrasında kadınlara verilen hizmetlerin kadınların ihtiyaçları dikkate alınmadan yapıldığını söyleyebiliriz.

Genel olarak bu çalışmanın kuramsal bölümünde kadın suçluluğu ile ilgili her türlü teori ve yaklaşım tartışılmış olsa da kadın suçluluğunu ve kadın hükümlülerin ihtiyaçlarını anlamak açısından feminist teori ve feminist kriminoloji çalışmaları dikkate alınmıştır. Bununla birlikte incelenen feminist teorilerinin de kadın suçluluğunu açıklamada yetersiz

kaldıkları görülmekle birlikte bazı feminist yaklaşımların içinde bulunan toplumsal kültürlere göre değiştiğini de söyleyebiliriz. Örneğin kadın suçluluğunu açıklamada kullanılan özgürleşme teorilerinin Türkiye'deki kadın suçluluğunu açıklamada etkisiz olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki kadın suçluluğunu anlamada Türkiye koşullarına daha uygun gelen yoksulluk ve ekonomik açıdan, mağdurlaşma açısından ve madde bağımlılığı açısından da bakmanın gerekli olduğu anlaşılmıştır.



## **2. BÖLÜM: ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ**

### **2.1. Hükümlü Kadınların Cezaevi Yaşamı Sonrasına İlişkin Bulgular**

Cezaevlerinden tahliye edilen kadınların toplumsal hayatta yokluğunu hissettiği sosyal destek gereksinimlerinin tespitini yapmak araştırmanın öncelikli hedefidir. Yapılan bu çalışmada da bu probleme çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde, hükümlü kadının salıverilme sonrası karşılaştığı zorluklar, gereksinimleri (barınma, çalışma, sosyal destek hizmetleri), kadınların tahliye sonrası beklentileri ve sosyal hayatta karşılaştığı zorluklar incelenmiştir.

#### **2.1.1. Hükümlü Kadınların Cezaevi Sonrası İçin Plan Yapma Durumu**

Salıverilmeye hazırlık cezaevlerinde başlayan tutuklunun sosyal hayata entegre olmasıyla son bulan önemli bir süreçtir. Uzunca bir süre cezaevi deneyiminden tekrar toplumla bütünleşmek bir takım sorunları beraberinde getirir. Alana ilişkin yapılan birçok çalışma da tutukluların cezaevlerinden çıkma zamanlarının yaklaştığında kaygı düzeylerinin artış gösterdiğini, strese girdiklerini ortaya koymaktadır. Mevcut kritik süreç ve sonrasını kapsayan desteklerin sürekliliği oldukça önem arz eder. Verilmesi önerilen destekler kurumlar arasında işbirliği sağlanmasını gerektirmektedir.

Gerek literatürde gerekse bu çalışmanın problem kısmında sunulduğu üzere cezaevinden çıkmadan önce gerçekleştirilen faaliyetler ve eğer denetimli serbestlik tedbiri ile salıverildiyse kişi denetimli serbestlik müdürlüğünde verilen psikososyal destek hükümlülerin sosyal hayata geçişlerinde hayati bir görev üstlenmektedir. Bu bağlamda alanda çalışan profesyonellerle gerçekleştirilen mülakatlarda irdelenen önemli konulardan biri de kadınlara yönelik tahliye öncesi cezaevlerinde düzenlenen etkinliklerdir. Elde edilen önemli bir bilgi, cezaevinde düzenlenen “tahliyeye hazırlık” faaliyetlerinin ve denetimli serbestlik müdürlüklerinde yapılan bireysel rehberlik görüşmelerinin yönlendirmeye odaklı gerçekleştiği ve sistemli biçimde yürütülmediği yönündedir. Yürürlükte olan uygulamada hükümlü kadınların tahliyelerine kısa bir zaman kaldığında cezaevinde kadınlarla bireysel rehberlik görüşmeleri yapılmaktadır. Tahliye sonrasında ise denetimli serbestlik müdürlüğünde birkaç kez bireysel rehberlik görüşmesi yapıldığı bilgisi edinilmiştir. Hükümlü kadınlar ile tahliye öncesinde ya da denetimli serbestlik müdürlüğünde yapılan bireysel görüşmelerde hükümlünün cezaevinden çıktıktan sonra barınma durumuna, psikolojik/psikiyatrik durumuna ilişkin risk ve



ihtiyaçlarını ortaya çıkarıp ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirmeler yapılmaktadır. Kurumların görevi kadınların mevcut problemini çözümlenmeye veya ilgili kurum/kuruluşlara direk yerleştirmek olmamakla birlikte asıl amaç problemi saptayıp yönlendirme yapmaktır. Yönlendirmenin başarılı olması tamamen alanda çalışan profesyonelin iletişim kabiliyetine kalmış bir durum olmakla birlikte özellikle bazı cezaevlerinde sosyal hizmet uzmanı, psikolog v.b profesyonellerin eksik olduğu yada hiç olmadığı hususu gözden kaçmamalıdır.

Alanda çalışan uzmanlarla gerçekleştirilen mülakatlarda cezaevlerinde tahliye planlama amaçlı kurumsal bazda çalışmaların yeterli olmadığı, denetimli serbestlik müdürlüklerinde de kişiyi topluma uyum sağlama noktasında programların çok etkin olmadığı dile getirilmiştir. Görüşülen uzmanların konuya ilişkin ifadeleri şöyledir:

“Kurumsal düzeyde denetimli serbestlik tedbiri ile salıverilen hükümlülerle görüşme yapıyoruz. Onların cezaevi deneyimi sonrası risk ve ihtiyaç belirlemeye yönelik kendileriyle görüşüyoruz, sabit, kalabileceği ikametleri yoksa kişiler bize bildiriyor. Bizde mümkün olduğunca işte sosyal hizmetlere, belediyelere ilgili sydv lere yönlendirme yapıyoruz. Sığınma evlerine yönlendiriyoruz. Yerleştirildikleri kurumlarda biraz kalıyorlar ancak daha sonra yine takip sistemi olmaması sebebiyle daha sonradan nerelerde olduklarını ne yaptıklarını bilmiyoruz...” (Sosyal Hizmet Uzmanı E.A.).

“Tam işlevsel ve etkin bir plan değil ama uzmanın yeteneğine kalmış o görüşmeleri planlamak. Mutlaka cezaevinden çıkan hükümlüyle en az üç bireysel rehberlik görüşmesi yapılır. Görüşme yapılıyor yani ihtiyacı olan hükümlü ihtiyacı doğrultusunda uygun kurumlara yönlendirilmeye çalışılıyor. Gidecek yeri yoksa kadın sığınma evlerine, Sydv’ lere işi yoksa İşkur’a yönlendiriliyor.” (Öğretmen D.A.D).

### **2.1.2. Kadın Hükümlülerin Gelecek Kaygısı Ve Korkuları**

Uzun bir cezaevi yaşantısından sonra erkek ve kadın tüm hükümlülerin yaşadıklarının kaygıların en önemlisi “gelecek kaygısı”dır. Kadının erkeğe nazaran, çocuğunun olması, onların bakımları, gelecekleri hakkındaki ümitsizlikleri, psikolojik problemlerin kadında erkeğe nazaran fazla olması, cezaevinden çıkma günlerinin yaklaşması kaygı düzeylerinin artmasına sebebiyet vermektedir. Denetimli serbestlik görevlileriyle gerçekleştirilen mülakatlarda da cezaevinden yeni çıkmış kadınların kaygı düzeylerinin

yüksek olduğu, uyku bozukluğu problemi yaşadıkları, birtakım korkularının olduğuna dikkat çekilmiştir. Konuya ilişkin bir uzman görüşü şu şekildedir:

“Geleceğe dair endişeleri mevcut ve çok korkuyorlar sosyal hayatta nelerle yüzleşecekler diye. Birde çok ciddi uykusuzluk problemleri yaşıyorlar, cezaevi çıkışı ilk dönemler çok, kadınlar için zorluklarla geçiyor hep böyle tetikteymiş gibi geçiyor, sinirli ve hassas oluyorlar. Aslında toplumla bütünleşmeyi çok istiyorlar ama hassaslar. Ailem beni kabullenecek mi, öldürdüğü kişinin yakınları bana birşey yaparlar mı, , nerelere gideceğim gibi belirsizlik durumlarından ötürü zihinde hep bir çatışma mevcut ...” (Sosyolog S.Y.) .

Bir diğer önemli husus ise kadınların cezaevi deneyimi sonrası ailelerinden göreceği sosyal destektir. Hükümlü kadının cezaevi çıkışında gideceği bir yerinin olmaması durumunda cezaevinden çıkmayı dahi istemediği, kadın hükümlülerin dışarıda yaşamaktan kaygılandıklarını göstermesi bakımından aşağıdaki uzman görüşü büyük önem arz etmektedir:

“Kadın hükümlü ailevi desteğe sahip değilse keşke cezaevinden çıkmasaydım bile diyebiliyor. Cezaevinden çıkacaklarına sevinemiyorlar. Cezaevi sonrası kalacak yeri olmayan, ailevi destekten yoksun olan, yoksul kadınlarda maddi ve manevi endişeler baş göstermektedir”(Sosyolog E.E.).

#### **2.1.2.1. Kadın Hükümlülerin Topluma Uyum Sağlayamama Korkusu**

Denetimli serbestlik görevlileriyle gerçekleştirilen mülakatlarda, cezaevinden yeni çıkmış kadınlarda “topluma uyum sağlayamama korkusu” gözlenmiştir. Mülakat gerçekleştirilen kadınların birçoğu cezaevinden çıktığı dönem birçok uyum problemi yaşadığını, uyku bozukluğu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Alanda çalışan bir psikologun cezaevinden yeni çıkan hükümlü kadınlara yönelik için aşağıdaki anlatımı kadınların uyum sürecindeki korkularını ortaya koymuştur:

“Cezaevinden çıktıktan sonra topluma yeniden uyum sağlayabilecek miyim? Uzun zaman birçok uyarandan uzak yaşamışlar. Kendilerini cezaevi sonrası için yetersiz hissediyorlar. Toplumsal unsurlardan uzak kalıyorlar uzun süre. Sudan çıkmış balık gibi oluyorlar. Bu yüzden dışarıda olmaktan korkuyorlar ...” (Psikolog E.G.D.).

Hükümlülerin topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlaması açısından alanda çalışan bir başka uzman hükümlülerin toplumsal geçiş programına tabi tutulmalarını öngörmektedir:

“Yalnızca cezaevinden çıkan kadınlarla değil, cezaevinde kalmış tüm hükümlülerle uyum sağlamaya yönelik ve henüz cezaevindelerken toplumda değişen kural ve kanunlara ilişkin bilgilendirme yapılmasının faydalı olacağını sanıyorum. Zorunlu mu olur yoksa gönüllü mü olur onu bilemem ama zorunlu olursa daha faydalı olacağı kanaatindeyim. Birde sağlıklı bir şekilde topluma uyum sağlamaları isteniyorsa hükümlüleri suçluluk psikolojisinden çıkartılıp damgalanma ve her türlü dış psikolojik baskıdan kurtarmak gerekli.” (Sosyolog S.Y.).

#### **2.1.2.2. Hükümlü Kadınların Cezaevi Sonrasına İlişkin Beklentileri Ve Kaygıları**

Eski kadın hükümlülerle yapılan görüşmelerde kadınlara henüz cezaevindelerken gelecek yönelik planlarının, beklentilerinin neler olduğu sorgulanmıştır. Genelde cezaevi deneyiminin sonrası sürece ilişkin beklentilerinin aile bireyleri ve işe girebilmeye yönelik beklentiler olduğu ortaya çıkmıştır. Eski hükümlü kadınlardan müebbet hapis cezasına çarptırılmış olanların beklentilerinin oldukça düşündürücü olduğu gözlenmiştir. Konuyla ilgili eski hükümlü K.B'nin ifadeleri şu şekildedir:

“Dışarıya yönelik planlarım yoktu... Çıkmayı beklemiyordum. Müebbet yedim ya kaybedilecek birşeyim yok diye düşünürdüm. Evim çocuklarım var, bana sahip çıkarlar diye düşünüyordum hep, benden büyüdükçe uzaklaşacaklarını tahmin etmiyorum, derdim evimde huzurla yaşarız diye düşünüyordum. Benden başka düşkün yok ailede ortada koymazlar beni derdim” (Eski hükümlü K.B.).

Müebbet hapis cezasına çarptırılmış ve cezaevinde tam 16 sene kalmış bir başka kadının söylemleri kadının ruhsal durumunu ortaya koymuştur:

“Cezaevindeyken hep af gelecek, çıkacağız derdim. Bavulum her daim hazırды. Kadınlar bana inanmazdı dalga geçerdi benimle. Sonra bir de ne görelim televizyonda af çıktı dediler. Zaten bavulum hazırды bende hazırlandı ve çıktım. Üç yüz dört yüz kadındık çıktık ”(Eski hükümlü S.A.).

Kadınlardan bazıları ise cezaevindeyken ailesi ile ilgili planlar yaptığını ancak cezaevinden çıktıktan sonraki süreçte beklentilerine ilişkin birşeyler yapmadıklarını, yakınlarından ilgi ve alaka görmediğini ifade etmiştir:

“İçerideyken planlarım vardı. Çıkıca onları gerçekleştiremedim imkansızlıktan. Benim cezaevinde olma sebebim ailemdir. Kaynanam kayınpederim suç işlememe neden oldu. Kardeşlerim en azından bana yardım etselerdi, sahip çıksaydı o da yeterdi ” (Eski hükümlü A.B.).

“Ne hayallerle çıktım cezaevinden, dışarıda umduğum gibi olmadı, hayallerimin hepsi yıkıldı. Çocuklarımla, evli kızımı yanıma alırım damatta askere gider diyordum. Çıkınca küçük oğlumun sert tavırlarıyla karşılandım. İçerideyken telefonla konuşuyorduk iyiydik, çıkınca hepsi soğuk bana karşı ...” (Eski hükümlü A.B.).

Kadınlardan biri de cezaevindeyken en önemli beklentisinin işe girmek olduğunu ancak çıktıktan sonraki süreçte iş bulmanın çok zor olduğunu, iş bulamadığını, hayal kırıklığını ifade etmiştir:

“İçerideyken çıktığımda işe girer çalışırım kimseye muhtaç olmam diyordum. Çocuklarımı toparlayıp yeniden bir arada bir aile olmayı hayal ediyordum. Ama sabıkalıyım diye nere başvurduysam almadılar” (Eski hükümlü M.K.).

### **2.1.2.3. Kadın Hükümlülerin Aile İlişkilerini Düzenleme İle İlgili Kaygılar**

Kadınların cezaevinden çıkmadan önce yaşamış olduğu önemli kaygılardan biri de ailevi ilişkileri “toparlama ve yoluna koyma” dır. Denetimli serbestlik çalışanlarının konuya ilişkin açıklamaları şu şekildedir:

“Ailemin beni kabul edecek mi, yeni bir düzen kurabilecek miyim? Aileme ait olabilecek miyim yeniden... Çocuklarımla ailemle ilişkilerimi düzeltebilecek miyim? Uzun süre ayrı kaldık gibi kaygıları hep mevcut kadın hükümlülerde oldukça duygusallar bu konuda.” (Psikolog E.G.D.).

Cezaevindeyken ve çıktıktan sonra kadının ailevi ilişkisini düzeltmesine, ailevi bağının güçlenmesine katkı sağlayacak psikososyal destek çalışmaları yapılmalıdır. Denetimli serbestlik görevlileriyle gerçekleştirilen mülakatlarda da kadınlarla cezaevi sonrası süreçte ailevi ilişkilerini düzeltmeye çalışıldığı ancak yapılan etkinliklerin çok yankı getirmediği vurgulanmıştır. Konuya ilişkin bir uzman görüşü şu şekildedir:

“İhtiyaç duyulduğunda ve özellikle yaşı küçük hükümlülerin aileleri ile görüşüyoruz. Aile ilişkilerini güçlendirmek önemli bir husustur. Ancak zorunlu olmadığı için ya problemleri gördüğümüz hükümlülerin ya da görüşmek isteyen hükümlü ailesi olursa aile

görüşmeleri yapılıyor. Ailevi ilişkileri onarmak isteyen kişilerle gönüllü rehberlik yapmaya çalışıyoruz ” (Psikolog E.G.D.).

Aile unsuru kadının cezaevi süreci ve sonrası yeniden toparlanması bakımından önem arz etmekle birlikte kadın için sorunda oluşturabilmektedir. Sorunlu aileler kadınların yeniden cezaevine dönmesine sebebiyet dahi vermektedir. Ya da ailesi ile olumsuz yaşantılara sahip kişiler cezaevine dönmek istemektedir. Görüşülen uzmanlardan birinin bir kadın hükümlü ile gerçekleştirdiği görüşme ardından bize sunduğu bilgi oldukça önemlidir:

“Uyuşturucu ile ilgili suç işlemiş bir kızla görüşme yaptım geçenlerde.... Aile büyüklerince şiddete maruz kalmış görmüş, hep dayak yemiş. 14 yaşına geldiğinde ailesini güvenlik güçlerine bildirmiş. Sosyal hizmetler kıza sahip çıkmış. Anne baba aynı evde kalıyor hala yaşıyor, birlikteler. Baba alkolik kızda olumsuz izler bırakmış hep. Kalacak gidecek yerim yok ailemin yanına dönsen bir sürü sıkıntı, annem gel diye ısrar ediyor diyor”

“Kız belki de yaşamına yönelik bir çözüm önerisi sunulmazsa cinayetle cezaevine tekrar girecek, belki babayı öldürmeye yahut yaralamaya kalkışacak. Ben bu kıza nasıl yardımcı olayım? Kalacak yerim yok diyor. Bu kıızı nereye yerleştirebiliriz? Ailesinin evine gitmesini söylemem doğru olmaz. Ya baba... Devam mı edecek diğer aile bireylerine zarar vermeye? O kızın geleceği konusunda endişeliyim doğrusu” (Psikolog E.G.D.).

### **2.1.3. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrasında Karşı Karşıya Kaldığı Problemler**

Kadın suçluluğu hususunda aydınlatılması gereken hususlardan biri de, kadınların cezaevinden çıktıktan sonraki süreçte yaşamış olduğu problemlerdir. Cezaevi süreci ve sonrası domino taşları gibi bir diğerini etkilemektedir. Hükümlü kadınlar hayatlarını tekrar düzenleme gayreti içerisine girerler. Bu süreçte edinilen olumsuz yaşam deneyimleri topluma sağlıklı bir biçimde entegre olamamasına neden olur engeller. Özellikle sosyal destek ve hizmetlerinden yoksun olan kadın hükümlüler gerek toplum gerekse kendileri için risklidirler.

Cezaevinden çıkmış kadın hükümlülere “cezaevi sonrasında sosyal yaşamda karşılaştıkları zorlukların neler olduğu?” çerçevesinde sorular sorulmuştur. Kadınların çoğu, ceza infaz süreci sonrasında karşılaştıkları problemlerin, cezaevinden çıkmadan

önce başlarına geleceğini tahmin ettikleri problemlerle aynı olduğunu ifade etmektedir. Kadınlar, ceza infaz süreci sonrasında ekonomi ve barınma ile ilgili sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Bunun bir örneği olarak eski bir hükümlü kadın olan A.B. ile yaptığımız görüşmede bunu destekler şu ifadeler kullanılmıştır:

“Cezaevinden çıktığımda çocuklar bekliyordu, beni eve götürdüler işte bir odalı bir bodrum katı kiralamışlar ama evde hiç birşey yok. Yoklukla geçti, yeri geldi çöplükten birşeyler topladık yedik çocuklarla... 50 TL param vardı bir tabağım bile yoktu yani, pazara gittim birşeyler aldım yiyecek. Salı günüydü çıktım birşeyler aldım pazardan pişirip yeriz diye, sefillik içindeydik” (Eski hükümlü A.B.).

#### **2.1.4. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası İhtiyaç Duyduğu Gereksinimler**

Araştırmanın cezaevinden çıkmış eski kadınlarla gerçekleştirilen görüşmeler kısmında kadınlara cezaevi yaşantısı sonrası ihtiyaçları sorgulanmıştır. Ceza infaz sürecinin tamamlanması sonrasında görüşme yapılan kadınların birçoğuna ikamet ettikleri ilçelerde bulunan SYDV’lerden sosyoekonomik destek sağlanmaktadır. Kadın hükümlüler, genelde, cezaevi yaşamı sonrasında ekonomi barınma ve istihdam tarzı sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. G.Ç.’nin ifadeleri de bunu destekler niteliktedir:

“Çok fazla zorlukla karşılaştım, yemek yemek için kap yoktu. Bu durum ağırıma gitmişti. Ailem zengindi eskiden sonrada insan tabak bile bulamayınca insana zor geliyor” ( Eski hükümlü G.Ç.).

Cezaevi deneyimi sonrasında hayat hükümlülerin birçoğu için geçmişte yaşadığı fakirliğin devamı niteliğindedir. Cezaevinden çıkmış kadınlar ile gerçekleştirilen mülakatlarda üzerinde sıkça durduğu ekonomik sorunlar yoksulluğunun kadınsılaştığı tezini ispatlamaktadır. Cezaevi sonrasında aileden ayrılan yalnız yaşayan kadınların temel gereksinimlerini karşılamakta problemler yaşadıkları bilgisi edinilmiştir. Kadınlar ailelerinden ayrıldıysa yalnız yaşama kararı aldıysa sosyal yardım alarak hayatını idame ettirmektedirler. Hükümlü kadınlar kiralalarının, faturalarının SYDV tarafından ödendiğini belirtmiştir. Konuya ilişkin kadın hükümlülerin görüşleri şu şekildedir:

“Maddi olarak çok zorlandım. Hırka yok sırtımda, terlik yok ayağımda, geçimden yana çok zorlandık. Komşuların yardımlarıyla geçinirdik. Yiyecek, kıyafet getirirlerdi sağolsunlar, kaymakamlıkta sosyal yardımlaşma vakfı ve belediye çok yardım etti. Yiyecek verirdiler kıyafet verirdilerdi” (Eski hükümlü K.B.).

“Cezaevi sonrasında problemlerimiz, fakirlikle karşılaştık, elimizde hiç para falan yok, yakacak sobamız yoktu. Sağdan soldan odun toplardık “eski soba verdi bir komşu” o eski sobayı kullandım hep, eşya yok, yiyecek yok, hangisini anlatayım !” (Eski hükümlü G.S.). Kadınlardan biri de öncelikli ihtiyacının işe girmek olduğunu sonrasında problemlerin zamanla hallolacağını dile getirmektedir:

“İş bulsam paramda olur sorunlarımı da çözerim yavaş yavaş, Yiyecek alırım faturalarımı öderim. Olduğu kadarıyla geçinirim... İş bulmak bir sıkıntı, yoksulluk var, herşeyi birilerinden dilenirdim utanarak, çekinerek sosyal yardımlaşma vakfından yardım almadan önce.” (Eski hükümlü B.M.).

Bir diğer kadın da diğerlerinden farklı olarak sosyoekonomik endişelerinden ziyade sevgi gereksiniminin daha ağır bastığını dile getirmiştir:

“Sevginin eksikliğini hep hissettim, ailemle hep birlikte ve mutlu huzurlu olmak istedim, çoğunun aile kalabalık, adam öldürenlerin aileleri bile herşeye rağmen sahip çıktı ama benim ailem hiç ziyaretime gelmedi, bu içimde yara oldu. Ailemin ilgisizliği, beni yok saymaları içimde yara... Beni nasıl evlendirdiler beni 15 yaşında verdiler ele ne aradılar ne sordular... Çocuklarım benim cezaevinden çıkmamı bekliyordu, iyi ki onlar var... Durumları kötüydü ama onlarla aramızdaki sevgi birçok problem göz ardı etmemizi sağladı. Birlikte olalım yeter ki hep dedim çöpten yemek topladım kıyafet topladım, yakacak odun kağıt topladım” (Eski hükümlü K.B.).

Yapılan bu araştırma kapsamında kadınların yokluğunu hissettiği en önemli sosyal destekler ekonomik ihtiyaçlar ve kalacak yer sorunudur. Denetimli serbestlik uzmanlarıyla yapılan mülakatlarda da bu çizgide bulgular edinilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen uzmanlar cezaevinden çıktıktan sonra kadın hükümlülerin kendilerinden yardım ve barınma yeri için yardım talep ettiklerini belirtmiştir. Konuya ilişkin sosyolog S.Y'nin ifadeleri şu şekildedir:

“Önemli problemlerin başında barınma gelmektedir, önemli bir sorun kalacak yer temini. Bir süre hayatlarını toparlayabilmeleri adına nakdi yardım yapılması gerekebiliyor. Güvende ve sağlıklı mutlu huzurlu hissedebilmeleri için...” (Sosyolog S.Y.).

Uzmanlar ile yapılan görüşmelerde, kadın ve erkek hükümlülerin istenen sosyal destek hizmetleri ile beklentileri bakımından benzerlik bulunup bulunmadığı konusu konuşulmuştur. Uzmanlar, gereksinimlerinin kişiliklere özgü olarak şekillenebildiğini ancak farklılık arz etmediğini, uzmanlardan ikisinin konuya ilişkin ifadelerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir:

“Sosyal destek talepleri değişebiliyor. İçinde buldukları durum ve imkanlara göre değişebiliyor, ailesi olup olmadığına, medeni durumuna göre, sosyoekonomik durumuna, yaşına göre değişebiliyor. İhtiyaçlar benzer; iş, barınma, psikososyal destek ... ” (Sosyolog E.E.).

“Gereksinimler cinsiyet bağlamında farklılık arz edebiliyor. Mesela erkekler için en önemli sorun ya da ihtiyaç diyelim iş iken kadınlar daha çok ailevi ilişkileri aileyi toplama peşinde ” (Sosyolog S.Y. ).

Bir diğer husus da cezaevinden çıktıktan sonra kadınların işlemiş olduğu bazı suçlar nedeniyle zarar görebilecekleri, bu nedenle korunma ihtiyaçları olduğu gerçeğidir. Konuya ilişkin uzman görüşlerinden biri şu şekildedir:

“Kadın töre cinayetine kan davasına karıştıysa çıktıktan sonra bu kadın korunmalı. Cinayet söz konusu ise kadın kollanmalı. Bununla birlikte mala karşı suç işlemişse, hırsızlık gibi kadına bir meslek edindirip sonra sokağa salınmalı” (Sosyolog E.E.).

Kadının cezaevi sonrası yaşadığı problemler erkeğin yaşadığı sorunlarla benzerlik gösterse de cezaevi deneyimi sonrasında gereksinimlerin çeşitliliği, yoğunluğu farklıdır. Cinayet ve buna benzer suçlara bulaşmış kadın (genelde kadınlar en yakını öldürmektedir) ailesi tarafından kabul görmüyor. Yakını (eşi akrabası v.s) öldürdüğü için çocukları kendisine gösterilmeyen pek çok kadın olduğu görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Özellikle eşini öldürmüş kadınlar suç tarihinden bu yana çocuklarını göremediklerini ifade etmişlerdir. Eşini öldürmüş cezaevinde uzun bir süre kalıp çıkmış kadınlarla yapılan görüşmelerde söz konusu çocukları olduğunda duygusallaşıp ağladıkları gözlemlenmiştir. Çocuklarını özlemelerine rağmen görüşmelerine izin verilmediğini dile getirmişlerdir. Kadınlar cezaevinden çıktıktan sonra yaşamlarını yeniden şekillendirmek bakımından dezavantajlı gruptadırlar. Cezaevinden çıkan kadın sosyal yaşamda ekonomik, sosyal, hukuki problemlerle karşılaşmaktadır.



### 2.1.5. Hükümlü Kadınların Cezaevi Sonrası Barınma Durumu

Cezaevinden çıkmış hükümlülerin kadın olsun erkek olsun en önemli ihtiyacı barınmadır. Ailevi ilişkileri problemlili olan hükümlü için barınma problemi diğerlerine göre daha baskındır. Ailevi problemleri olmayan kişiler dahi zaman zaman bu konuda sorun yaşayabilmektedir. Cezaevi deneyimi sonrası gerek kadınlarla gerek uzmanlarla gerçekleştirilen mülakatlarda cezaevinden çıktıktan sonra en önemli sorununun barınma sorunu olduğu ortaya çıkmıştır. Konuya ilişkin bir uzmanın görüşü şu şekildedir:

“Tahliye olan kadınların önemli problemlerinden biri kalacak yer sorunu Bu konuyla alakalı sorunlar çok, hele de anne olanlar cezaevine girdikten sonra çocukları sosyal hizmetler tarafından koruma altına alınan anneler çocukları ile birlikte yaşamak istiyor.. Ancak barınma sorunu baş gösteriyor kadın çocuklarını alsın alsın da nerede yaşayacaklar nasıl geçinecekler? En azından cezaevinden çıktıktan sonra geçici de olsa barınma imkanı sağlansa...” (Sosyolog S.Y.).

Cezaevinden çıkmış eski hükümlü A.B'nin cezaevinden çıktıktan sonra barınma konusuna ilişkin düşünceleri yeri olmayan hükümlüler için suça yeniden teşvik edebileceğini de ortaya koyuyor:

“Tabii ki öncelikli sorunum barınmadır. Çocuklarımla soğan ekmek yer idare ederiz ama barınacak yer lazım güvenli kalabileceğimiz bir yer. Sonra işe girer çalışırım zaten çalıştım mı paramız da olur. Daha ne isterim ki ...Keşke devlet büyükleri bizim için büyük iş yerleri kursa kalacak yer verse, sorunun ne diye sorsalar... Saydıklarım olsa bu kadar yıpranmaz.” (Eski hükümlü A.B.).

Cezaevi deneyimi sonrasında kadın ilk ailesine yahut akrabalarına sığınmaktadır. Kadınlar ilk önce ailelerinin yanına gidiyor. Birçok kadın cezaevinden çıktıktan sonra ilk önce ailesinin yanında kaldığını zamanla aile bireyleriyle uyum sorunları yaşadıklarını ifade edip yalnız yahut çocukları ile barınma arayışına girdiklerini dile getirmişlerdir. Ailelerinin yanında yaşadıkları dönemde diğer yakınlarının, komşularının kendilerinden korktukları ve dışlandıkları gözlenmiştir. Adam öldürme suçu işleyen eski hükümlü K.B ile S.A.'nın söylemleri yaşanmış korkuları açıklamak bakımından önem arz etmektedir.

“2 ya da 3 ay mı kaldım yakınlarımla evlerinde. Sonrasında anlaşılmadık, dışladılar beni. Nereye gidersem hesap ver. Gelinimiz komşusuna eve gidiyim artık demiş. Komşusu otur niye acele ediyorsun deyince görüncem evde, cezaevinden yeni çıktı.

Şimdi çocuklara zarar verir filan demiş. Yeğenim geldi hala annem diyor ki sen bizi öldürecekmişsin, doğru mu? Bunu duyunca çok kötü hissettim ...” (Eski hükümlü K.B.).

“Cezaevinden çıktıktan sonra ilk önce köyüme gittim. Evdeki akrabalarım bu bizimle mi kalacak? Ya bize de birşey yaparsa? Nasıl gece rahat uyuyacağız? Diye endişeleniyorlarmış. Sonradan baktılar ki bende onlar gibi bir insanım. Bana alıştılar. Sonra kendileri bana dedi ya biz ilk başta senden çok korkmuştuk. Bize de zarar vereceğini düşünmüştük diye ... (Eski hükümlü S.A.).

Bir diğer önemli nokta da araştırma kapsamında görüşülen kadınlarının çoğunlunun şiddet suçu işlemiş olmasıdır. Görüşme yapılan kadınlar; cinayet, yaralama, hırsızlık, dolandırıcılık, uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti yapma, dini duyguları suiistimal etmek suçlarından cezaevine girmiştir. Kadınlar suçu yönelttikleri kişiler açısından irdelendiğinde, cezaevi yaşamı sonrası kendilerine destek verecek eşlerinin olmaması, eşini öldüren kadınların çocuklarıyla problemler yaşamaları, ailelerinden yeterli destek alamıyor olmaları, yalnız başlarına her daim mücadele verdikleri gözlenmiştir.

#### **2.1.6. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Çalışma Durumu**

Cezaevlerinden çıkan kadınların sosyal hayatta gereksinim hissettikleri bir diğer unsur hayatlarını devam ettirmeye katkı sunacak işlerinin olmamasıdır.

Gerçekleştirilen mülakatlarda kadınların istihdam durumları sorulmuştur. Birçoğu çalışmak istediğini ancak sabıkalı oluşu nedeniyle iş bulamadığını, dışlandığını dile getirmiştir.

“Çalışmayı çok istedim ancak bulamadım ki çalışayım. İşkur’a gittim geçen başvuru yapmaya... Yaşlı bakım olsun çocuk bakımı olsun temizlik bulaşık her işi yapmaya hazırım. Başvuru yapıyorum form doldurtuyorlar. Sonra arayan yok soran yok. Sabıkalıyız ya iş bulmak zor...” (Eski hükümlü B.M.).

Kadın hükümlülerden S.A. da bir iş bulduğunu ancak maaşının çok düşük olduğunu ve ikamet adresine uzak olmasından dolayı işini bıraktığını dile getirmiştir.

“İşkur görevlileri aradı... Bahçelievler’de bana uygun iş varmış asgari ücret veriyorlardı. Hergün 3 dolmuşla ancak gidebiliyordum evime uzaktı. Hadi taşınayım desem iş yerine yakın bir yere annem burada o ben işteyken çocuklarıma bakıyor. Dört

çocuk benimle ben işteyken ortada kalırlar kime emanet edeyim onları?E işe gitsem maaşım yol parasına gidecek ne yapacağımı şaşırđım.” (Eski hükümlü M.K.).

Kadın hükümlülerin genelde vasıfsız işlerde çalıştığı tespit edilmiştir. Bunun yanında kadınlar sabıkalı olmaları sebebiyle başvurdukları iş yerlerinde tercih edilmediklerinden söz etmişlerdir. S.G’ nin ifadeleri bu görüşü destekler niteliktedir:

“Bir akrabam dedi bizim burada bir yaşlı teyze var bakar mısın? Temizliğini, yemeğini yaptım bakımını üstlendim, sigortalı değildim sadece maaş alıyordum. Aynı zamanda ara ara merdiven siliyordum. Bizim orda bir lokantaya, bir okula gittim iş bulmak için müracaat edeyim dedim ama sabıkalı olduğumdan iş vermediler” (Eski hükümlü S.G.).

Kadın hükümlülerden G.G’ nin, cezaevi yaşantısı sonrasında meslek edinmenin önemini vurgulayan ifadelerinin bize gösterdiği bir diğer gerçek te iş bulmanın, kişinin yeniden suç işlemesini önleyeceği yönündedir:

“Cezaevinde tanıştığım bir kadın vardı, fuhuştan gelmiş. Bir mesleği yok bir işi yok herhangi bir yerde işte çalışmamış o yaşına kadar. Devlet mesela o kadına iş vermeli yoksa yine iradesine yenik düşer iş bulamazsa gider yine fuhuş yapar. Kolay yoldan para kazanmaya bakar...” (Eski hükümlü G.G.).

### **2.1.7. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Sosyal Destek Gereksinimleri**

Aile ve sosyal çevre v.b sosyal destek unsurları cezaevi süresince olduğu gibi infaz sonrası süreçte de hükümlüyü destekleyen önemli sosyal sermayelerdendir. Sosyal hizmet ve destek unsurlarının güçlü oluşu mahkumların yeniden sosyalleşmesini , yeniden suç işlemesini önlemekte oldukça önemlidir. Bununla birlikte sosyal çevreden yoksun olan hükümlülerin de cezaevlerinden çıkmak istemedikleri ortaya çıkmıştır. Cezaevinden çıkmış olmak birçoğunu ikileme zorlamaktadır. İkilem sosyal dışlanma yaşayan kişinin yeniden nasıl ilişki kuracağı ile ilgilidir (Brown and Ross, 2010:42).

Kadın hükümlülerle gerçekleştirilen mülakatlarda cezaevi deneyimi sonrası aileleri ve sosyal çevreleriyle iletişimlerinin nasıl olduğu sorgulanmıştır. Yaşadıkları cezaevi sürecinin ilişkileri üzerindeki etkileri ortaya çıkarılmak istenmiştir. Kadınların birçoğunun problem olarak gördüğü bir diğer konu da cezaevinden çıkar çıkmaz ailelerinin henüz kendi ayakları üstünde durmasına müsaade edilmeden kendilerini evlendirmek istemesidir. K.B’ nin ifadeleri bu görüşü destekler niteliktedir:

“Cezaevinden çıktıktan sonra memlekete gittim ağabeylerimi çağırdım dördünü. Ağabeylerim köyde yaşıyor. Dedim ki bende memlekete yerleşeyim dört kişisiniz bana bir dükkan açın. Geçinip gideyim. Hiçbirinize muhtaç olmadan, bu saatten sonra kimsenin yanına sığamam. bir ağabeyim dedi ben yardım edemem. Diğer ağabeyimde dedi seni evlendirelim başında bir erkek olsun, sana baksın seni kollasın sende temizliğini yemeğini yaparsın. Baktım ki bana hayırları yok, beni başlarından atmaya çalışıyor. Pılımı pırtımı topladım İstanbul’ a geri geldim bir işe girdim çalışıyorum ...”(Eski hükümlü K.B.).

Kadınların cezaevi sonrasında aileleriyle yeniden bir araya geldiğinde kendilerine nasıl muamele ettiğine ilişkin bilgi sınırlıdır. Ailenin destekleyici tutumu kadınların toplumla bütünleşmesi adına oldukça önem arz eder. Aksine aileden destek görmeyen kadınların yaşadığı en büyük problemler; görmezden gelinme, dışlanma, kadın hükümlünün içinde bulunduğu travmayı yok saymadır. Bu tür davranış biçimlerini birinci dereceden yakınları dahi sergileyebilmektedir. K.B bu konuda yaşadığı problemi şu şekilde dile getirmiştir:

“Kardeşlerim beni anlasalar bilseler cezaevinden henüz çıkmışken beni evlendirmeye çalışmazlardı, anlayış gösterirlerdi. Cezaevinde onca sene kaldın, neler yaşadın diye sormalarını beklerdim. Ama beni görmezden geldiler, sanki birkaç seneliğine bir yere gittim geldim gibi davranıyorlar. Derdin var mı nasıl yardımcı olurum diye birşey yok...” (Eski hükümlü K.B.).

Kadınların cezaevinden çıktıktan sonra aileleriyle olan bağlarında ciddi problemlerin olduğu varlığı dikkat çekmiştir. Genelde akrabaları ile görüşmediklerini, aileden yardım alamadıklarını dile getirenler olmuştur. Konuya ilişkin A.B ve M.K’ nın görüşleri şu şekildedir:

“Hiçbir zaman iyi, yanımda olan bana destek çıkan bir yakınım olmadı. Bir tek şu an cezaevinde olan kardeşim var yakın olduğun, onunla görüşürüz. Cezaevinden çıktım, bir tane yakınım gelip te geçmiş olsun bir ihtiyacın var mı demedi ” (Eski hükümlü A.B.).

“Cezaevinden çıktıktan sonra telefonla aradım, yine de ailemdir onlar dedim. Ben içerdeyken hiçbiri ziyaretime gelmedi. Çıktım yine gelmediler, gitmediler... Görüşemedik. Annemi memleketten getirttim zorla oda ağabeylerim izin vermiyordu. O çocukların başında durur, ben belki işe girerim diye getirttim. bir tek o var işte bana yardımcı” (Eski hükümlü M.K.).

Kadınların cezaevi yaşantısı sonrasında arkadaşlık ilişkileri de ailevi ilişkileri gibidir. Arkadaşlıkları birkaç tane ile sınırlıdır yahut hiç arkadaşları yoktur. Mevcut arkadaşları da komşulardan oluşmaktadır. Kadınların ilişki kuramadıkları, paylaşımına kapalı oldukları gözlenmiştir. Birçoğu cezaevi yaşamı sonrası arkadaşlık kuramadığını, mevcut arkadaş çevrelerinin de kendilerini kabullenmediğini ifade etmiştir. Kadınlardan bazıları ise halen cezaevindeki arkadaşlarıyla görüştüğünü dile getirmiştir. Kadınların arkadaş ilişkilerine ilişkin ifadeleri şöyledir:

“Doğru düzgün arkadaşlık kuramadım. Cezaevine girmeden önce sahip olduğum arkadaşlarımla daha görüşemedim ... Yalnızca apartmandan komşularım var. Onlara da birşey anlatmadım cezaevinde kaldığımı filan anlatmadım. Sadece bir tane yakın arkadaş var onunla paylaştı” (Eski hükümlü G.G.).

“Çevremde arkadaş yok... Cezaevindeki arkadaşlarla görüşüyorum, görüşlerine dahi gittiklerim oldu. Cezaevine girmeden önce de çok fazla arkadaş çevrem yoktu” (Eski hükümlü S.A.).

Kadın hükümlülerin bazıları sabıkalı olduklarını komşu, eş, dosttan sakladıklarını, anlatırlarsa içinde buldukları sosyal çevre tarafından kabul görmeyeceklerini, dışlanacaklarını dile getirmiştir. Eski hükümlü G.G 'nin konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

“Komşularım söylersem beni kabullenmezler... Beni Kabul edeceklerini, aralarına alacaklarını sanmıyorum sabıkalı olduğumu duyarlarsa ...İstemezler beni. Hiç denemedim söylemeyi... Yakınlarım akrabalarım beni Kabul etmedikten sonra diğerleri hayli hayli dışlamaya kalkar” (Eski hükümlü G.G.).

### **2.1.8. Hükümlü Kadınların Salıverilme Sonrası Toplumsal Yaşamda Karşılaştığı Zorluklar**

Cezaevinden çıkmış kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelerde kadınlara cezaevinden çıkmanın sonrasında sosyal yaşamda karşılaştıkları zorluklar sorgulanmıştır. Kadın hükümlülerin cezaevi deneyimi sonrasındaki süreçte yaşadıkları en önemli zorluğun dışlanma olduğu bilgisi edinilmiştir. Eski hükümlü G.G' nin ifadeleri de bu durumu desteklemektedir:

“Çoğu kez dışlandım çevrem tarafından. Hiç bir topluluğa dahil olamadım. Mesela şunu söyleyeyim evimin önünde komşular oturuyor. Yanlarına gidip bende oturamıyordum. Hem çekiniyorum hem de arkamdan konuştukları dedikoduları kulağıma geliyor üzüliyorum. En son kimseyle oturmamayı, söylenenleri Çekinmekten bir topluluğa giremiyorsun. Kötü gözle bakıyorlar bazen. Bazen dışlıyorlar, bazen kendilerince yargılıyorlar. Bir yere taşındım kimse benle konuşmadı. Ailem bana ufak bir oda tutmuş ama cezaevinden çıkacağımı kimseye dememişler. Bende çıktım yerleştim. Bir komşuya güvendim anlattım dedim böyle böyle ben cezaevinden çıktım. Kadın gitmiş bütün komşulara anlatmış. Herkes benden uzaklaştı. Sonra beni tanıdıkça bakışları değişti. Ama çok zorlandım” (Eski hükümlü G.G).

Eski hükümlü kadınların yaşadıkları dışlanma toplumsal unsurlardan kaynaklanmakla birlikte kadının kendisini toplumdan geri çekmesi yada kendini toplumdan dışlamasından kaynaklanabilmektedir. Konuya ilişkin K.B’nin ifadeleri şu şekildedir:

“Topluluğa kalabalığa girmemeyi tercih ettim. Kaçtım kalabalıktan hep uzakta durdum. Düğüne mevlide bir topluluğa girerim ya kenarda, köşede, kuytuda otururum mesela” (Eski hükümlü K.B.).

Sosyal hayata dahil olurken problem yaşamadıklarını, tek sorununun geçimini sağlamak olduğunu ifade edenler de olmuştur.G.G ‘nin konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

“Toplumla problem yaşamadım. Zorlandığım geçim sıkıntısı ... Benim için ne düşünürler, ne diyorlar önemsemedim hiç, bu konuda vurdumduymaz oldum. Kendime hep güvendim, emin oldum hep şükrettim. Yuvam olduğu için, çocuklarım yanımda ve sağlıklı olduğu için ...” (Eski hükümlü G.G.).

Kadınlara yönlendirilen bir diğer soru da cezaevinde edinilen yaşam deneyimlerinin cezaevi yaşantısı sonrasındaki süreçte hayatlarına ne gibi etkileri olduğu yönündedir. Genelde kadınlar cezaevi süreçlerinin yaşamlarına olumsuz yansıdığını dile getirmişlerdir. Bu durumun her alanda karşılına engel olarak çıktığını belirtmişlerdir. Konuya ilişkin eski hükümlü G.G’ nin görüşleri şu şekildedir:

“Dilediğin gibi gezip tozamıyorsun, bir toplumda birşey soracak oluyorlar, kıvranıyorsun, cevap veremiyorsun, bu en ciddi engel zaten.” (Eski hükümlü G.G.).

Hükümlü kadınlardan biri de cezaevinde geçirdiği süreçte değil de dışarıdaki sosyal yaşantısında işlediği suçun ciddiyetini fark ettiğini dile getirmiştir:

“Yaşadığım negatif etkileri çok... Yattığım suçun ciddiyetine dışarı çıkınca vardım. Nere gitsem yüzüme vuruyorlar. Gündeliğe temizliğe gidiyorum, birçok kadın sabıkalı olduğumdan güvenip te bir günlük iş te olsa vermiyor. Toplum bir tokat gibi yüzüme çarpıyor bu gerçeği... Ev kiralarken hele neler yaşadım. Soruyorlar kimle kacaksın, sabıkalısın, biz evimizi sana teslim edemeyiz diye...” (Eski hükümlü S.A.).

Alanda çalışan uzmanlarla gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlarda değinilen bir diğer başlık, cezaevi yaşamı sonrası kadınlara yeterince ilgi yeterli destek verilirse kadınların sosyalleşeceği ve suça ilişkin tutum ve davranışların uzak durup durmayacağına yöneliktir. Görüşülen uzmanların hepsi kadınlara gerekli desteklerin sağlanması durumunda kadınların sağlıklı bir şekilde toplumla bütünleşeceği, suçtan uzak duracağı kanaatinde. Konuya ilişkin uzmanların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Yeterince sosyal destekler, maddi, manevi destekler sağlanırsa kadınların suçtan uzaklaşacağını, olumlu sonuçlar alınacağını düşünüyorum. Sağlanırsa, onlara bağımsız bireyler olduklarını hissettirirsek, toplumun diğer bireyleri gibi olduklarının farkındalığına ulaşmalarını sağlarsak suçtan diğer insanlardan daha çok kaçınacakları kanaatindeyim. Çünkü deneyimleri mevcut, başlarına ne gelir biliyorlar ” (Psikolog E.G.D.).

“Kesinlikle yararlı olacağı görüşümdedir. Sadece eski hükümlüyü değil sıradan bir vatandaş da dışlanan toplumdaki, bu hem kişinin psikolojisi üzerinde olumsuz etkiler bırakır hem de topluma zarar vermesi ihtimalini doğurur. Toplumun diğer bireyleri tarafından önemsenme, kişileri toplumla barışık, uyumlu olma noktasında faydalı olacaktır. Toplumdan yeterince ilgi alaka görürse toplumun koyduğu kuralların dışına çıkmazlar” (Sosyolog S.Y.).

Uzmanlardan biri de esasında kadınların suç kariyerlerinin olmadığını, yeterince ilgi, psikososyal yardım sağlanırsa kadının sosyal uyumunun sorunsuz olacağını belirtmiştir:

“İşlemiş oldukları suç yaşam deneyimlerinin en üst noktasıdır. Suç kariyeri gibi bir kavramları yok. Mala karşı işlenen hırsızlık v.b suç istisna... Kadın hükümlülere psikososyal destekler, gerekli ortamlar sağlandığı takdirde temiz yaşam kuracakları, toplumsal uyumlarının sağlıklı olacağı kanaatindeyim” (Sosyolog S.Y.).

## **2.2. Profesyonellerin Bakış Açısıyla Tahliye Sonrasında Kadınlara Yönelik Verilebilecek Hizmetler**

Nitel çalışma kapsamında alanda çalışan profesyonellerle (İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde cezaevinden denetimli serbestlik tedbiri ile salıverilen hükümlülere psikososyal destek veren sosyal hizmet uzmanları, sosyologlar, öğretmenler, psikologlar) ve cezaevinden çıkan eski kadın hükümlülerle görüşmeler yapılmıştır. Yapılan mülakatlarda kadın hükümlülere yönelik cezaevi süresince ve sonrasında gereksinimleri doğrultusunda verilebilecek sosyal destek ve hizmetlere değinilmiştir. Bu mülakatlarda ceza infaz süreci ve cezaevi sonrası sürece ilişkin kadınların gereksinimleri üçe ayrılmıştır. Cezaevindeyken yapılacak faaliyetler, cezaevi yaşamı sonrası süreçte verilebilecek hizmetler ve ceza infaz düzeninde yapılacak iyileştirmelerdir. Cezaevindeyken yapılacak faaliyetler; kadının benlik gelişimine ilişkin etkinlikler, meslek kazandırma çalışmaları, bireyselleştirilmiş hükümlü programı düzenleme ve ruhsal desteklerdir. Cezaevi sonrasındaki süreçte kadınlara yönelik verilebilecek hizmetler: geçiş sürecinde geçici barınma yerlerinin kurulması, cezaevi yaşantısı sonrasında izleme, sosyoekonomik destek ile istihdamdır. Ceza infaz sistemi sürecinde yapılacak iyileştirmeler ise; cezaevine alternatif formüllerin faaliyete geçirilmesi, STK’lardan yardım alınması, kadınları anlayabilen bakış açısı, kadınlara ilişkin koruyucu önleyici yaklaşımlar, ülkemize özel ceza infaz stratejilerinin oluşturulması, mevcut sistemde kadınlara yönelik çalışmaların desteklenmesidir.

### **2.2.1. Cezaevlerinde Kadınlara İlişkin Yapılabilecek Etkinlikler**

Alanda çalışan profesyonellerle yapılan mülakatlarda “kadınlara özgü cezaevinde ne gibi faaliyetlerin katkı sağlayacağı” tartışılmıştır. Uzmanlar bir takım faaliyetlere ve tedavilere vurgu yapmıştır. Bunlar; kadının benlik gelişimine yönelik bir meslek kazandırmaya yönelik düzenlemeler, bireyselleştirilmiş programlar, cezaevi ve sonrası süreçte psikolojik tedavidir.

### **2.2.2. Hükümlü Kadınlara Yönelik Benlik Gelişimi İle İlgili Faaliyetler**

Denetimli serbestlik müdürlüklerinde çalışan uzmanlarıyla gerçekleştirilen suça karışan kadının benlik saygısının düşük olduğu, otokontrollerini sağlayamadıkları, başkalarının himaye edildiği, yaşamlarına ilişkin kararlar verme, uygulama yeterliliğine sahip olmadığı bilgisi edinilmiştir. Cezaevlerinde kalan kadınların benlik algılarının,



kendilerine olan güvenin düşük olmasından dolayı kadınların benlik gelişimine ilişkin güçlendirme faaliyetlerin, destek programlarının kadınları yaşamış olduğu hayatı değerlendirmeyi öğreneceğini ifade etmektedir. Konuya ilişkin bir uzman görüşü şu şekildedir:

“Benlik saygıları oldukça düşük, kendilerine güvenleri düşük. Bu yüzden kimlik gelişimiyle ilgili etkinlikler yapılabilir. Esasında suçlu buldukları olayda kendilerini savunabiliyorlar. Asıl sorunları kendilerini algılayışlarıyla ilgili... Kendini keşfetmekle alakalı problemleri mevcut. Bu nedenle öncelikle kimlik gelişiminin güçlendirilmesi gerekiyor.” (Sosyal Hizmet Uzmanı E.A.).

### **2.2.3. Kadın Hükümlülere Yönelik Meslek Edindirme Faaliyetleri**

Cezaevlerinde meslek kazandırma çalışmalarına ilişkin faaliyetlerin olması kadını güçlendirmekle birlikte cezaevi yaşamı sonrası istihdamının önünü açacağı açıktır. Meslek edindirme programlarının eleştirilen bir özelliği de faaliyetlerin cinsiyetçi olduğu yönündedir. Bir diğer eleştiri ise kadın sayılarının düşük olduğu gerekçesiyle atölyelerin yetersiz olduğudur. Kadınların mesleki gelişimleri konusunda yapılan çalışmalar yetersiz bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler tarafınca hazırlanmış “Kadınlar ve Hapsedilme” ye ilişkin kitapta bazı topluluklarda erkeğe özgü iş sahalarında kadının iş bulmasının güç olmasına dikkat çekilmiştir (BM, 2008:44). Kadın ve erkeğe verilen farklı mesleki eğitimler arasında dengenin sağlanması, verilen mesleki eğitimin, cezaevi yaşamı sonrası kadının yeterli maaş kazanabilme ihtimalini artırması açısından önemlidir. Kadınlara cezaevlerinde verebilecek mesleki eğitimler; idari beceriler, muhasebe, bilgisayar becerileri, resim ve dekorasyon, elektro teknoloji, aşçılık/katering, tarım, kuaförlük, bahçivanlık, kadın sağlığı, çocuk bakıcılığı, terzilik, nakış, bütçe idaresi, sosyal projeler oluşturma ve mikro kredi kullanımı (B.M., 2008: 44).

Profesyonellerle gerçekleştirilen mülakatlarda kadına meslek edindirilmesinin önemine dikkat çekmişlerdir:

“Özellikle mala karşı işlenmiş bir suç mevcutsa bir hükümlüde, o kişiye meslek edindirilmeli ve kadın sokağa hemen bırakılmamalı yani, kendini toparlayıncaya kadar sahip çıkılmalı...”(Psikolog E.G.D.).

Alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları ile yapılan mülakatlarda da cezaevinde düzenlenen faaliyetlerin kadınlara mesleki bilgi, beceri ve donanım kazandırmayı hedeflediği bilgisi edinilmiştir:

“Kadınlara meslek kazandırmak amaçlanmalı. Cezaevinin amacı bu olmalı. Düzenlenen etkinlikler meslek sahibi olmalarına katkı sağlayacak şekilde olursa kadının yararına olur. Mesela kadınlar tekstille alakalı kursa katılıp makineci olabilirler, kuaförlük kurslarına gidip kuaförlerde çalışabilme yeterliliğine sahip olabilirler ki örnekleri de mevcut...”(Sosyal Hizmet Uzmanı E.A.).

Profesyoneller kadınların meslek edinmelerinin kendilerini güçlü kılacağını, cezaevi yaşantısı sonrası dışarıda yaşayacakları problemlerle baş etmelerini kolaylaştıracağı kanaatindedir. Konuya ilişkin bir uzmanın görüşü şu şekildedir:

“Kadınların mesleki yeterlilikler edinmesi maddi ve manevi anlamda katkı sağlar. Dışarıda kadınlar kocalarıyla kavga edip anlaşamıyor fakat ayırlamıyorlar. Maddi desteği yok çünkü. Geliri yok. En sonunda canına tak eden kadın anlaşamadığı, sorun yaşadığı kocasını öldürüyor yahut yaralıyor, cezaevine giriyor. Yüzlerce örnek mevcut. Kadını güçlendirmek, özgüvenini yükseltmek, kararlarını kendisinin verebildiği birey olmasını, bağımsızlığını sağlamak, gerekli...” (Sosyolog E.E.).

#### **2.2.4. Bireyselleştirilmiş Hükümlü Programları**

Ceza infaz kurumlarında ve cezaevlerinin uzantısı niteliğinde olan denetimli serbestlik müdürlüklerinde hükümlülere ilişkin düzenlenen ve bireysel özellikleri önemseden düzenlenen programların işlevselliği son dönemde tartışılmaktadır. Verilen rehabilite hizmetlerinin olumsuz sonuçlar vermesi de mevcut söylemi destekler niteliktedir. Araştırmalarda cezaevlerinde hazırlanan programların çoklu programlar olduğu, mahkumların mevcut programlara dahil edilmesinde belli kriterlerin olmadığı, kişisel özelliklerine dikkat edilmediği yahut sistematik yaklaşımların olmadığı gözlenmiştir. Hazırlanan programların işlevselliği sorgulanmaktadır. Cezaevinde düzenlenen rehabilite etme amaçlı programların verimli olmamasının en önemli nedenlerinden biri suç türü gözetmeksizin her bireyin aynı programa dahil edilmesidir. Ortak bazı sebepler vardır ancak kadınların her birinin işlemiş olduğu suç kendisine özeldir, kişisel olarak değerlendirmek gerekir. İyileştirilme faaliyetleri de kişiye özgü olduğunda daha faydalı olacaktır. Her hükümlüye kendine özgü bireyselleştirilmiş programların oluşturulmasının

daha faydalı olacağı profesyonellerin ortak görüşüdür. Konuya ilişkin bir uzman görüşü aşağıdaki gibidir:

“Hükümlülere henüz cezaevindelerken yada denetimli serbestlik tedbiri kapsamındayken ilgili kurumlarda bireyselleştirilmiş iyileştirme programları düzenlenmelidir. Her hükümlü için kişisel bir program düzenlenmeli. Mesela bazı kapalı grup çalışmaları var, öfke kontrol programına öfkesini kontrol etmede sorun yaşayan hükümlüleri dahil ediyoruz ancak belirli standartlar söz konusu değil, gerekli gördüğümüz Ölçek yok. Sistemli ilerleyemiyor faaliyetler. Kişiye özel bir bireyselleştirilmiş program bireyselleştirilmiş faaliyetler söz konusu değil. Madde kullananı bağımlılık müdahale programına dahil ediyoruz, birden fazla suç işleyen suça ilişkin farkındalık kazanması ve yeniden suç işlemesini önlemek için grup çalışmalarına alıyoruz. Hükümlülere bireysel planlar yapsak daha faydalı olacağı kanaatindeyim. Problemi ortaya çıkarım risk faktörlerini yok etmeyi hedefleyen bireysel iyileştirme planları olması gerekir” (Psikolog E.G.D.).

Farklı cinsiyetlerin gereksinimlerini göz ardı etmemesi açısından bireyselleştirilmiş hükümlü programları oldukça önem arz etmektedir. Kadın gereksinimlerinin erkekle benzeşmediği durumu göz önünde bulundurarak verilecek hizmetlerin niteliklerinde farklı olduğu gerçeğini doğurur. Cezaevinden özellikle yeni çıkan hükümlü kadınların en önemli ihtiyacı çocukları ve aileleriyle birlikte zaman geçirebilmek arzusu olarak ortaya çıkmıştır. Kadınları ailesiyle, çocuklarıyla bir araya getirebilecek program ve faaliyetlerin kadınların cezaevlerinde azaltması bakımından önem arz etmektedir. Böylelikle kadınlar aile ilişkilerini de onarma konusunda bir şans elde ederler. Amerika ve çevresindeki bazı cezaevlerinde mahkum ailelerinin cezaevi yakınlarında kamp kurmasına izin verilmiştir. Böylece anneler çocuklarıyla aileleriyle diledikleri gibi zaman geçirme imkanına erişmişlerdir. Bununla birlikte bazı cezaevleri çevresine mahkum ailelerinin faydalanabileceği sosyal tesisler, oyun alanları, konaklayacak mekanlar kurulmuştur. Bazı cezaevlerinde de çocukların annelerini görebilmeleri için belli saatlerde görüşmelerine müsaade edilmiştir. Bazıları da cezaevinde mahkum kadınların çocuklarına bakıcılık yapanlara sosyal destek imkanı sağlayarak onlara yardımcı olmaktadır (Radosh, 2002:311).

Konuya ilişkin bir diğere profesyonel görüşü de kadına yönelik kişisel sosyal destek sağlanırken diğere yandan da kadının ailevi ilişkisinin, toplumsal bağlantılarının göz önünde bulundurulması gerektiği gerçektir:

“Cezaevi sonrası sürecin sağlıklı geçmesi adına infaz sürecinin cezaevi yaşantısının da çok sağlık geçmesi lazım. Kadınlara ruhsal anlamda psikososyal destek sağlayacak tesisler oluşturmak sureti ile gereksinim hissettikleri eğitimlerin yahut davranış programlarının cezaevinde uygulamaya koyulması gerek, gerekli görüldüğünde bireyselleştirmeli... Kadın hükümlülere uygunluk gösteren eğitim olanakları sağlanmalı, bununla beraber kadınların toplumsal ilişkilerini de dikkate almalıyız. Kadın ceza çekerken ailesi ile de görüşebilme paylaşım yapabilmesine katkı sağlayacak mekanlarda cezasını çekmesi gerek. Kadın olmanın getirdiği bazı niteliklere uygun ortamlar oluşturulmalı. Çocuğuyla kalan kadınlara yardımcı olunmalı özel ortamlar oluşturulmalıdır. Çocuk cezaevi atmosferinden olumsuz etkilenmemeli... (Psikolog E.G.D.).

Son dönemde yapılan cezaevlerine yönelik iyileştirme çalışmaları bireyselleştirilmiş hükümlü programlarının faydalı olacağı kanaati doğmuştur. Bir diğere söyleme mahkumların “biricikliği” durumu gözetilerek, var olan problemleri göz önünde bulundurarak riskli durumları yok etmeyi hedefleyen yaklaşımlar rehabilite uygulamaları tarafından benimsenmeye başlanmıştır. Bu yaklaşımın oldukça gerçektir, insani bir yaklaşım olduğunu söyleyebiliriz. Avrupa ülkelerinde bahsi geçen yaklaşım kullanılmaktadır. Bu v.b. yaklaşımların işlevsel hale gelmesinde kurumlar arası işbirliklerinin, sivil toplum kuruluşların desteği büyüktür. Özellikle belediyeler ciddi bir misyon üstlenmişlerdir. Kişilerin ekonomik problemleri mevcutsa işe girmesine yardımcı olunmaktadır. Madde kullanımına ilişkin suç türlerinde de kişiler bağımlı kliniğine yönlendirilebilmekte yahut cezaevindelerken tedavileri yaptırılmaktadır.

Kadın hükümlüler için düzenlenmesi oldukça faydalı gözükere bireyselleştirilmiş programlarının cezaevi sonrasını da kapsamasının önemlidir. Nasıl cezaevinde bireyselleştirilmiş uygulamalar varsa kadın cezaevinden çıktığında da bu uygulamalar, izleme devam ettirilmelidir. Bu şekilde kadının toplumsal uyum süreci sağlıklı işleyecektir. Konuya ilişkin uzmanlardan biri de aşağıdaki cümleleri sarf etmiştir:

“Öncelikle fiziksel ihtiyaçların giderilmesi gerekli, sonra duygusal sonra sosyal yardım ve destekler sağlanmalı... yakın çevresi ile ilişkilerinin düzeltilmesine imkan tanınmalı. Eğitim ve iş olanakları sağlanmalı...kendi başına ayakta durabilmeli kadın kimseye muhtaç olmamalı. Psikososyal durumu bir bütün olarak ele alınmalı. Gereksinimleri sorgulanmalı. Geçici sığınma evlerinde misafir edilebilirler belli bir süre, psikolojik destek sağlanabilir. Cezaevi sonrası süreçte neler yapacak bu v.b. durumların değerlendirilmesinin gerekli olacağını düşünüyorum.”(Sosyolog S.Y.).

Konuya ilişkin yapılan çalışmalarda cezaevinden çıkan mahkumlara eğer ilk 90 günde yardım edilirse, ihtiyaçları giderilirse topluma başarılı bir şekilde uyum sağlayacağı ya da uyum sorunlarının asgari düzeye ineceği bulgusu ortaya çıkmıştır. Hükümlülerin kendine özgü ihtiyaçlarının giderilerek topluma uyum sağlamasına destek verilmesinin sosyalleşme sürecini yumuşattığı bir gerçektir (Mellow ve Christian, 2008: Wilson ve Davis, 2006).

Cezaevinden çıkmadan önce kadının gereksinimlerinin itina ile irdelenerek bireyselleştirilmesi, cezaevi deneyimi sonrası ilgili kurumlarla bağlantı kurulması, işbirliği çerçevesinde yapılabileceklerin ortaya konması kadınların cezaevi sonrasında toplum içinde daha hür adımlar atabilmesi bakımından önem arz eder.

#### **2.2.5. Tahliye Sonrasında Kadın Hükümlülere Yönelik Psikolojik ve Psiko sosyal Yardımlar**

Birçok ülkede gerçekleştirilen araştırmalarda ruh sağlığı problemlerinin kadın mahkumlarda erkek mahkumlara nazaran fazla olması gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Hapsedilmek kadınlarda psikolojik problemlere neden olabilmekte yada mevcut ruhsal sıkıntıları da içinden çıkılmaz hale getirebilmektedir. Birçok toplumda kadınların aileleri toparlayan rolünün birden suçlu profiline dönmesi, yakınlarından ayrı düşmesi ruhsal sağlıkları için ciddi tehlike oluşturmaktadır (BM, 2008: 10). Bununla birlikte cezaevindeki yaşamında kadın kendini güvende hissetmediğinde, erkek personellerce denetlendiğinde ruhsal yaşantıları üzerindeki etkiler çoğalmaktadır.

Avrupa Cezaevi Kuralları'nda (2006) fiziki, psikolojik yahut cinsel olarak olumsuz muamelelere maruz kalmış hükümlülerle özel ilgilenilmesini, kadınların özel desteklerden faydalanabilmeleri adına özellikle emek harcanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu hizmetler içerisinde; madde kullananlara özel ruhsal destek, istismar

ve aile içi şiddet geçmişi ile ilgilenecek psiko sosyal destek, terapi, kendi kendine yetebilme grupları ve danışmanlık v.b faaliyetler, çocuk ziyareti ve ebeveyn eğitimi gibi ebeveynlik faaliyetleri, özgüven ve yaşam becerileri oluşturmak amaçlı uygulamalara ağırlık verilmektedir (Birleşmiş Milletler, 2008:46). Nitekim kadınlar arasındaki psikolojik gereksinimlerin ne kadar yaygın olduğu göz önünde bulundurularak etkin, cinsiyet duyarlılığı olan ruhsal tedavilerin sağlanması rehabilite edici faaliyetlerin önem arz eden kısmı olmalıdır (BM, 2008:52).

Bu doğrultuda alanda çalışan profesyonellerle gerçekleştirilen mülakatlarda da kadın hükümlülerin psikolojik olarak rehabilite edici etkinliklerin cezasını infaz ettiği dönem süresince olması gerektiğini vurgulamaktadır. Aksi takdirde bu durum önemli bir eksiklik olarak kalacaktır. Konuya ilişkin bir uzmanın görüşü şu şekildedir:

“Verdiğimiz psikolojik destekler açısından eksik kalıyoruz. Erenköy Ruh ve sinir hastalıkları hastanesine bile yönlendirirken zaman zaman sorun yaşayabiliyoruz. Gitseler bile uzun uzadıya tedavi görmüyorlar yoğunluktan dolayı bir kaç dakika içinde tanı konulup gönderiliyor. Bu bir durumlarda özenli olunmalı...” (Sosyolog S.Y.).

Kadınların psikolojik/psikiyatrik tedavilerinin cezaevi yaşantısı sonrası süreçte de takibi oldukça önemlidir. Bu doğrultuda cezaevinde ruhsal destek verilen kadınlara cezaevi sonrası da destek verilmesi, takiplerinin yapılması onların topluma uyum sağlamalarını kolaylaştırmasının yanında yeniden suç işlemlerini önlemek adına da oldukça faydalı olacaktır. Cezaevlerinde eğitim iyileştirme faaliyetleri nasıl ki ruh sağlığı izleme, değerlendirme, intihar engelleme v.b hizmetleri içeriyorsa cezaevi yaşantısı sonrası da ruhsal tedavi, izleme intihar engelleme, kriz durumlarına müdahaleler v.b kadın hükümlülerin psikolojik sağlıklarının düzeltilmesi amaçlı çalışmaları kapsamı planlanmalıdır. Cezaevi deneyimi olan kadınlarla gerçekleştirilen mülakatlarda kadınlarda; depresyon, kaygı bozukluğu, anksiyete, intihar düşüncesi gibi ruhsal problemlerin ya da belirtilerinin sık görüldüğü gerçeği ortaya çıkmıştır.

Uzmanlarla yapılan görüşmelerde de cezaevi deneyimi sonrasında psikolojik desteğin kadın hükümlüler açısından verilebilecek en önemli sosyal destek hizmetlerinden olduğunu öne sürmektedirler:

“En temel ihtiyaç bence, tabii öncelikle duygusal, kadının en yakın çevresi aile ortamı, varsa çocukları yada diğer yakınları olduğundan ayrılık olumsuz ruh haline sebebiyet

veriyor. Ciddi sorunların başında bu geliyor. Duygusal ve ruhsal yardım oldukça önem arz ediyor. Önce psikoloji düzeltilmeli... Sonrasında kadının kendini geliştirmesi için şartlar sağlanacak, ama hangi alanda hayatını şekillendirmeyi planlıyorsa... Kadını güçlendirmeli, cezaevlerinde çok şeyler öğrenebiliyorlar. Cezaevleri okul niteliğinde olabiliyor birçoğu için... Hayata dair çok şey öğreniyorlar... Cezaevi sonrasında kişisel durumları incelenerek değerlendirilmeli...Bu kadınlar neler yapılabilir henüz cezaevindelerken planlanmalı... Hangi eğitimi almalı, hangi mesleği yapabilir, kendini nasıl daha güçlü hissedebilir v.s. ” (Sosyolog E.E.).

Psikolojik sağlığına yönelik iyileştirme çalışmaları yalnızca ruhsal sorunu mevcut kadınlara yönelik değil cezaevinden çıkan tüm kadınlara yönelik olmalıdır. Kadın psikolojik olarak ne denli iyi olursa olsun cezaevi süreci tüm dengelerinin değişmesine neden olabilmektedir. Cezaevlerinde verilen ruhsal desteğin kadınları yaşamlarını yeniden şekillendirmeleri ve sosyal hayata entegre olması açısından ne kadar önem arz ettiği ortadadır. Konuya ilişkin bir uzman görüşü şu şekildedir:

“Cezaevinden çıkan kadınların psikiyatrik tedavi görebilmeli ücretsiz bir şekilde... Kadın ne kadar sağlıklı da gözükse de Bambaşka bir hayatla yüzleşecek bu yüzden ruhsal yönlendirme yapılmalı...” (Sosyal Hizmet Uzmanı E.A.).

Bir diğer uzman yorumu da ruh sağlığına ilişkin verilen hizmetin, kadının toplum tarafından dışlanmışlık hissini engelleyeceğini, farkındalığını geliştireceğini iddia etmektedir:

“Bence kadın hükümlülerin hepsine ruhsal yardım verilmeli. Ruhsal yardım yapılmalı ki kadın herkesten farklı olmadığını hissetsin. Kendisine yönelik farkındalık oluşturulmalı. Yoksa kendilerini toplumun dışında görüp kendilerini izole ediyorlar toplumdan...” (Sosyolog S.Y.).

“Hem cezaevinde bulunduğu süre içerisinde hem de cezaevinden çıktıktan sonra sosyal hayatlarında bunalıma giriyorlar. Gereksiz bir alınganlıkları söz konusu. Mesela cinayet işleyen kadın diyor ki herkes bana kendisini öldürecekmişim gibi bakıyor. Topluma hazır hale getirmek için çıkmasından önce sağlam ruhsal destek sağlanmalı. Serbest kalmalarına belli bir süre kala bu psikolojik destek başlamalı ve sistemli bir şekilde ilerlemeli. Bu programlar cezaevi psikososyal birim tarafından yapılabilir. Yaşadıkları

ruhsal bunalımların yeniden suç işlemelerinin önüne geçmesine izin verilmemiş olur. Topluma alışma süreçleri sancılı olmaz” (Psikolog E.G.D.).

## **2.2.6. Kadın Hükümlülere İlişkin Tahliye Sonrasına Yönelik Yapılabilecek**

### **Düzenlemeler**

Yapılan araştırma dahilinde alanda çalışan uzmanlarla yapılan mülakatlarda tahliye sonrası sürece ilişkin kadınların gereksinimleri doğrultusunda verilebilecek hizmetler; kurumsal geçişte geçici barınma yerlerinin oluşturulması, ceza infaz süreci sonrası izleme, sosyo-ekonomik ve istihdam destekleridir.

### **2.2.6.1. Kadın Hükümlülere Yönelik Kurumsal Geçişte Geçici Barınma Yerlerinin Oluşturulması**

Kadınların cezaevlerinden çıkmaları halinde en kritik sorunlarından biri barınma sorunudur. Daha önce de yapılan araştırmalarda mahkumların cezaevine girmesi nedeniyle ikametlerinden olduklarını yahut aileleri ile ters düşüp ilişkilerinin kötü olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle kadınların yakın çevrelerine yönelik işledikleri suçlar dikkate alındığında (Örneğin kasten eşini öldürmüş) kadın hükümlülerin cezaevi süreci sonrası barınacak yer sorunuyla yüzleşeceği aşikardır.

Yapılan mülakatlarda; uzmanlar özellikle kalacak yeri olmayan, aile ilişkileri bozulmuş kadın hükümlülere yönelik cezaevinden çıktıktan sonraki süreçte barınacak yerler oluşturulmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Konuya ilişkin uzmanların görüşleri şu şekildedir:

“Kadınlar cezaevinden tahliye olurken kalabileceği yeri var mı sorulmalı... Barınma problemini kurumsal bazda çözüme kavuşturulmalı. Öyle zaman geliyor ki bireysel olarak çaba sarf ediyoruz. Sığınma evi arıyoruz. Cezaevinden tahliye olduktan sonra en azından bir süre kalabilecekleri barınma yerleri yapılmalı...”(Sosyal Hizmet Uzmanı E.A.).

“Kadının en başta çatıya ihtiyacı var, başını sokabileceği... Kadınların ruhsal ve fiziksel iyi olma durumları sağlanmalı onlara barınma imkanı sunulmalı. Geçici de olsa barınırken kadına psikososyal destek verilmeli, ruhsal destekler devam etmeli... Bu geçiş döneminde kişinin akrabaları ile görüşülüp değerlendirmeler yapılabilir ” (Sosyolog S.Y.).



Görüşme yapılan kadınların ceza infaz süreci sonrası gidebilecekleri aileleri olsa bile bir müddet sonra aileleriyle anlaşamadıkları, ilişkilerinin kötüye gittiği görülmüştür. Genelde sorun yaşadıkları için tek yaşamak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu v.b durumlar dikkate alındığında kadınlara yönelik barınacak yerlerin kurulması, kalacak yerleri olmayanlara ya da ailesinin yanına gitmek istemeyenlere cezaevinden çıktıktan sonra yaşamlarını yeniden şekillendirirken yararlı olacağı gerçeği ortadadır.

#### **2.2.6.2. Kadın Hükümlüleri Cezaevi Sonrası İzleme**

Ceza infaz sisteminin en önemli eksiklerinden biri de izlemedir. Ülkemizde ceza infaz sisteminin hiçbir izleme mekanizmasının bulunmadığı tespit edilmiştir. Kişi suça karışarak dahil olduğu yapıdan tahliye olup çıkmakla birlikte bu yapı ona damgalanmış insan profili kazandırmaktadır. Ceza infaz süreci sonrası kadınların neler yaptıkları, ihtiyaçları, durumları, sosyal hayatta nelere maruz kaldıkları v.b. durumlarının izlenmesi mümkün olmamaktadır.

Nitekim alanda çalışan uzmanlarla gerçekleştirilen mülakatlarda da uzmanların söylemleri cezaevi yaşantısı sonrasında takip sisteminin olmadığı yönündedir:

“Takip sistemi olmalı. Belli periyotlarda kadınlarınlar yaptığını, nerede yaşadığını , desteğe ihtiyacının olup olmadığını tespit etmek sorun varsa müdahale etmek gerekir. Eğer sorununa müdahale edilirse yardımcı olunursa bu durum yeniden suç işleminin de önüne geçer. Bu toplumun diğer geri kalanı içinde önemli. Sonuçta bu insanlar içimizde yaşıyor. ” (Öğretmen D.A.D.).

“İzleme ceza infaz sistemi içindeki eksik parça, çünkü hep suçlu bireyi toplumsal hayata yeniden kazandırma tartışılması gereken ciddi bir konu... Esasında topluma kazandırmak değil de toplumun onu kazanması amaçlanmalı. Sonuçta kişinin genlerinden gelmiyor suç işleme davranışı. Onu suçlu yapan yaşam deneyimleri, toplumsal ilişkileri... Kalan düzeltmek toplumun kendisidir ” (Sosyolog E.E.).

Cezaevi sonrasında izlemeye yönelik dikkat çekilen diğer bir söylem de disiplinler arası çalışmalar yapılması gerektiği yönündedir:

“Cezaevinden çıktıktan sonra işinin olup olmadığı, kalacak yerinin olup olmadığı, çocukları varsa onların durumları, endişeleri sorulmalı takip edilmeli. Küçük birimler oluşturmak suretiyle kişiye özgü programlar hazırlanabilir. Psikolog, sosyolog, avukat,

psikiyatrist v.b meslek elemanlarından oluşan bir kurul oluşturulabilir mesela. Her biri alanına yönelik kişiye destek sağlayabilir. Süreç içinde takiplerini yapabilir. İzleme olmadan hiç bir sağlıklı sonuca ulaşılamaz, takip olmalı...”(Sosyal Hizmet Uzmanı E.A.).

“Bir sosyal destek ve hizmet programı kapsamına alınmaları gerek, devletin özellikle cezaevinden çıktıktan sonraki zaman diliminde sistemli bir biçimde denetiminin sağlanması gerek. Bilinçli eğitilmiş kişilerce takibine olanak sağlanabilir. Belli aralıklarla teftişler, ev ziyareti yapılabilir. Özellikle ilk altı ayın takibinin önemli olduğu olmak üzere takiplerinin yapılmasının yararlı olacağını düşünüyorum.” (Öğretmen D.A.D).

### **2.2.6.3. Kadın Hükümlülere Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Destek**

Kadın suçluluğuna ilişkin araştırmaların hemen hemen hepsinde kadının sosyoekonomik anlamda sorunlar yaşadığı, mala karşı işlenen suçlara (hırsızlık v.b) karıştığı gerçeği ortaya konmuştur. Yapılan bu araştırmada da görüşülen kadınların ciddi sosyo-ekonomik sorunlar yaşadığı ortaya konmuştur. Kadınların yaşadığı ekonomik dışlanma ile ilgili sıkıntılar kadınları suça yöneltmiştir. Görüşülen kadınların çoğu suç işlemesine neden olan unsurun ekonomik kaynaklı olduğunu vurgulamıştır.

Belknap, mala karşı işlenmiş suçlarda kadınların oranlarının artışının, kadınların maddi yoksunluklarının artmasıyla açıklanabileceği gerçeğini ortaya koymuştur (Belknap, 2007:57). Yoksulluk kadının suça yönelmesinde önemli bir unsur olmakla birlikte cezaevi süreci sonrası da yoksulluk düzeyi artmaktadır. Kadının ekonomik yoksunluğu yeniden suça yönelmesi bakımından değerlendirilmesi gereken önemli unsurlardan biridir. Alanda çalışan profesyonellerin tümü sosyoekonomik desteğin kadınlara cezaevi deneyimi sonrası sağlanması gereken önemli bir hizmet olduğunu ileri sürmüştür. Konuya ilişkin bir uzman görüşü şu şekildedir:

“Sabıkalı kadınları ekonomik olarak desteklemek çok önemli. Birçok konuda destek verilmeli ama en önemlisi ekonomik destektir. Kurumsal bazda destekler olmalı, takip ve izleme sistemi olmalı... Öncelikle ekonomik anlamda asgari seviyede ihtiyaçları karşılanmalı sonrasında sosyal gereksinimleri giderilmelidir” (Sosyal Hizmet Uzmanı E.A.).

İstihdam desteği de kadınların yeniden yaşamlarını şekillendirerek topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlamaları adına oldukça önemlidir. İstihdam, kadınların yasal yollardan

çalışıp kazanırken diğer yandan da üretimde var olduklarını hissettirerek yeniden suç işlemelerinin de önüne geçmiştir.

Hükümlü kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelerde sabıkalı olmaları sebebiyle işe alınmadıklarını, işverenlerce dışlanmaya maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun önüne geçmek için kadınlara yönelik düzenlemeler arasında istihdamın artırılması oldukça önemlidir. Bu uygulamalar kadın cezaevinden çıkmadan mesleki bilgi ve becerilerinin artırılması, cezaevinden çıktıktan sonra da istihdamlarını destekleyici politikaların devam ettirilmesi gerekmektedir

### **2.3. Ceza İnfaz Sisteminde Yapılması Uygun Görülen İyileştirmeler**

Ceza infaz sistemi, cezaevi sürecini ve sonrasını içermektedir. Aynı zamanda birden fazla kurum kuruluşun, meslek dalının beraber hareket etmesini gerektirir. Mevcut sistemde yapılabilecek uygulamalar; cezaevine alternatif yöntemlerin hayata geçirilmesi, sivil toplum kuruluşlarının mevcut sisteme entegre edilebilmesi, kadınları anlayabilen yaklaşım, bakış açısı, kadınlara ilişkin koruyucu önleyici yaklaşım, Türkiye'ye özel ceza infaz yöntem ve stratejilerinin oluşturulması ve ceza infaz sisteminde kadın suçluluğu ile ilgili çalışmaların desteklenmesi olarak belirlenmiştir.

#### **2.3.1. Cezaevlerine Alternatif Yöntemlerin Kullanılması**

Dünya genelinde ceza hukuk sistemlerindeki değişimler basit suçlar nedeniyle hapsedilen erkek ya da kadın sayısında da önemli oranda artışa neden olmuştur (Birleşmiş Milletler, 2008). Birçok kadının faturalarını ödeyememe, birden fazla kez oy kullanma, borçlunun ödeme şartını ihlal etmek v.b basit sayılacak suç davranışı sergiledikleri dikkate alınırsa cezaevine koymak yerine alternatif stratejiler geliştirilebilir.

Kadın profillerinin erkek profillerinden oldukça farklı olduğu pek çok yapılmış çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da ortaya konmuştur. Suça bulaşma sebepleri açısından karşılaştırıldıklarında da farklılıkların mevcut olduğu gözlenmiştir. Şiddet içerikli suçlara bulaşan kadınlar, genellikle istismardan dolayı mağdur olup kendilerini istismar edenlere karşı şiddet suçu işlemişlerdir. Mala karşı işlenen suçlarda (hırsızlık, gasp v.b) da kadının yoksulluğu öne çıkmaktadır. Son dönemde kadınların uyuşturucu madde kullanma ve ticaretini yapma suçuna çokça dahil olduğu gözlenmiştir. Suçu işleyen kadınların bir kısmı bağımlıdır diğer bir kısmı da kurye yahut taşıyıcı olarak kullanılabilirler. Kadınları uyuşturucu ile bağlantılı suça iten genelde babası eşi kardeşi gibi en yakın

sosyal çevresindedir . Tüm bu durumlar dikkate alındığında kadının hapsedilmesinin kadın üzerinde olumsuz etkisi ve kadınların dışarıda bıraktıkları aileleri, çocuğu üzerinde etkisi incelenmesi gerekir.

İnfaz mekanizmasında cezaevine koyarak ceza vermeye karşı farklı seçeneklerin mevcut olmaması, kadının yakın çevresiyle olan ilişkilerine daha çok zarar vermektedir. Bazı ülkelerde psikososyal destek ve hizmet bakımından cezaevi yerine toplum merkezli alternatif stratejiler üzerinde çalışılmaktadır. Cezaevinden şartlı olarak çıkarma, kamu hizmetinde çalışma görevi verme, evde hapis cezası verme yöntemi, suçlu ve mağdurun yani karşılıklı iki tarafın anlaşma yoluna götürülmesi ve daha birçok sosyal destek ve hizmet olabilir. Ceza infaz sistemine yönelik uygulanan sosyal politikaların cezaevlerine alternatif metotlar oluşturulması bakımından desteklenmelidir.

Konuya ilişkin olarak uzmanlarla gerçekleştirilen mülakatlar kadınların işledikleri suçlarda cezaevine konulmak yerine alternatiflerin üretilmesinin gerekliliğini aydınlatmak adına önem arz etmektedir. Bazı durumlarda kadın mağdur olmasından ötürü suça karışmakta, dolayısıyla ıslaha gereksinim duymamaktadır. Konuya ilişkin bir uzman görüşü şu şekildedir:

“Kadınların çoğunluğu mağdur olduğu için suça bulaşıyor. Bana sorsalar ben onları cezaevine koymam. Örneğin üç kızı olan bir baba... Birine tecavüz ediyor sonra onu evlendirip evden gönderiyor. O gidince ikincisine tecavüz ediyor onu da evlendiriyor, üçüncüsüne geldiği zaman o karşı koyuyor ve babasını öldürüyor. Bu kız cezaevinde yatsa ne olacak, faydası ne? Bu kızın ıslaha ihtiyacı yok, aksine içinde bulunduğu toplum ıslah edilmeli... Suçlayacağımız unsur mahkumiyetin kendisidir” (Sosyolog S.Y.).

Ülkemizde 2005 senesinde 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun özellikle koruma kurulları, cezaevinden çıkan hükümlülere destek verme amacındadır. Cezaevlerine alternatif yöntemlerin geliştirilmesi bakımından Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları oldukça önemlidir. Bu sistemde gaye, hükümlüler bakımından, hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine alternatif caydırıcı yaptırımların kişiye uygulanması ile kişinin topluma kazandırılması, koşullu salıverme işleminin hedefine daha uygun kullanılması ve bu biçimde infaz sisteminin işlevselliğinin sağlanması, şüpheli ve sanıklar açısından ise, tutuklama tedbirine alternatif olan adli kontrol uygulaması ile haksız tutuklamaların sebebiyet

verdiği insan hakları ihlalleri ve maddi külfetin ortadan kaldırılmasıdır (Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu, 2005). Buna göre Denetimli Serbestlik Kurumları tamamen işlevsel hale gelirse, gelişmiş ülkelere benzer insan haklarına uygun biçimde kişinin infazı toplum içerisinde sağlanacak, tekrar aynı suçu işleyen oranı düşecektir. Bireylerin cezaevine konulmaması yada daha kısa bir zaman cezaevinde kaldıktan sonra toplum içerisinde ıslah edilmeleri çabası, hükümlülerin toplumla bütünleşmesine katkı sunacaktır.

Denetimli Serbestlik yönetmeliğinin ülkemizde 2005 yılında yürürlüğe girmesine rağmen uygulamada halen eksiklerin ve aksaklıkların olduğu görülmektedir. Yönetmeliğin sistemli bir şekilde uyarlanması gerekmektedir. Özellikle cezaevine karşı alternatiflerin, toplum içerisinde hükümlünün infazının tamamlanabilmesi gibi yöntemlerin etkin olarak kullanmaya başlanamaması, koruma kurullarının cezaevinden çıkan kadınlarla etkin biçimde çalışılmaya başlanamaması, cezaevinden çıkan hükümlülere yönelik hizmetlerin ve projelerin yetersiz olması, yönetmeliğin uygulama aşamasındaki problemlerini göstermesi bakımından önemlidir. Denetimli Serbestlik Müdürlüklerine başvurduklarını dile getiren kadınların çoğu destek alamadıklarını söylemişlerdir. Uzmanlarla gerçekleştirilen mülakatlarda da “denetimli serbestlik” tartışılmıştır. Uygulama basamağının etkin hale getirilmesi için çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Konuya ilişkin bir uzmanın görüşü şu şekildedir:

“Cezaevi sonrasında serbestlik boyutu mevcut. Bu basamakta koruma kurulları mevcut. Ancak koruma kurulları ekonomik gücü olmadığından etkin, olumlu, işlevsel olmamakla birlikte kişilerin topluma uyum sağlama noktasında herhangi bir katkısı olmamaktadır. Biz sadece öğütlerde bulunuyoruz, farkındalık geliştirmeye çalışıyoruz. Aç insana psikolojiden bahsetmek mantıksız...” (Öğretmen D.A.D).

### **2.3.2.Sivil Toplum Kuruluşlarının Ceza İnfaz Sistemine Dâhil Edilmesi**

İnfaz sistemi düzenlenirken insani hakları baz alınmalıdır. Ceza infaz sistemi gerek ülkemizde gerekse uluslararası alanda devam eden sivil toplum faaliyetlerini de kapsayan bir yapıdır (Tarhanlı, 2011). Türkiye’de ceza sistemi içinde STK ların rolünün oldukça az olduğu bilgisi edinilmiştir. Türkiye’de 2006 yılında Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST) adındaki derneğin temelleri atılmıştır. CİSST, ceza infaz sisteminin eksikliği olan STK’ların yokluğunu hissettirmemeye çalışmakla birlikte tek

olması nedeniyle tam anlamıyla boşlukları tamamlayamamaktadır. Dünya geneline baktığımızda ceza sistemlerinde sivil toplum kuruluşlarının oldukça etkin olduğu görülmektedir. Suç olgusunun toplumsal bir olgu olduğu ve toplumsal hareketlerle düzelebileceği bir gerçektir. Tarhanlı STK'ların infaz sürecindeki öneminin ortaya koyulmasında, bugün uygulamadaki infaz rejiminin amaçlarını göz önünde bulundurulması gerektiğini savunur (Tarhanlı, 2011).

Sivil toplum kuruluşlarının cezaevlerindeki programlara dahil olmaları, faaliyetler üretmeleri bununla birlikte toplumsal boyutuna da destek vermesi bakımından önem arz etmektedir. STK'ların cezaevlerinde eğitim, mesleki eğitim, psikososyal destek, sağlık, cezaevi sonrası yaşama hazırlık gibi alanlarda kadınlara destek vermelerinin teşvik edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. STK'lar tarafından cezaevlerinde verilen destek ve programlar yalnız başına cezaevi yaşamının normalleşmesi, dışarıyla bağlarının devam ediyor olması bakımından gerek hükümlüler gerekse personellerin ruhsal sağlıkları için önemi birçok uluslar arası cezaevi uzmanları tarafından ifade edilmiştir. Atabay, cezaevlerinin STK'lara kucak açmasının birçok faydası olacağından söz eder. Cezaevlerinin dışarıdan farklı bir bakış açısıyla gözlenmesi, eksik aksak uygulamalar için çözüm önerileri sunması açısından STK'lar büyük önem arz etmektedir (Atabay, 2011).

Ceza infaz sisteminde sivil toplum çalışmalarının yer olmasının önemi alanda çalışan uzmanlarla gerçekleştirilen mülakatlarda da ifade edilmiştir:

“STK'ların, gönüllü kuruluşların cezaevlerinde düzenleyeceği çalışmaların büyük önem arz ettiği kanaatindeyim. Öğretim üyeleriyle, alanda çalışan uzmanlarla, cezaevi personeliyle irtibat halinde olup kadınlar için neler yapılabilir ortaya konmalı...Toplum içine girdiğinde kadını neler karşılayacak?Çocukları, yakınları neler yapıyor? Kadın cezaevinden çıkar çıkmaz kadına sahiplenilmesi yalnız bırakılmaması gerekir”(Sosyolog S.Y.).

“STK'ların konuya yönelik çalışmaları gerek, toplum içersinde yer alan her kurum kuruluşlar sorumluluk almalı...Aynı toplumda yaşamaktayız etkilerini her birey görecektir. Ne kadar faydalı olursak bizimde yaşadığımız bu topluma yansıması da olumlu olacaktır yada tam tersi...Herkesin bu fikri benimsemesi elini taşın altına koyması gerekiyor” (Sosyal Hizmet Uzmanı E.A.).

### **2.3.3. Kadını Anlayan Bakış Açısı Ve Kadına Yönelik Koruyucu Önleyici Yaklaşımın Gerekliliği**

Suçluluğa ilişkin gerçekleştirilen mülakatlarda dikkati çeken bir ayrıntı da güvenlik güçleri başta olmak üzere adalet sistemini de kapsayan cezanın infazı süreçlerinin kadınlara anlayışla yaklaşan yaklaşımların olması gerektiğidir. Kadın olgusu bu süreçte iyi analiz edilmelidir. Konuya ilişkin bir uzman görüşü şu şekildedir:

“Suçluluk alanında kolluk kuvvetlerinden başlayıp cezaevinde sonlanan bu yapının basamaklarında rol alanların konuya ilişkin bilgilendirilmesi gerek... Kadın psikolojisinden anlamaları gerek süreçteki tüm personelin... Süreçte rol alan kadın personel belki daha iyi empati kurabiliyor ancak bu durum da onların egolarıyla sınırlıdır” (Psikolog E.G.D.).

Önem arz eden noktalardan biri de cezanın infazı sürecinde çalışan personelin ve onların yaklaşımlarının “insani” olmak zorunda olduğu gerçeğidir. Konuya ilişkin alanda çalışan bir uzmanın görüşü şu şekildedir:

“Öncelikle insani yaklaşım sağlamak mecburi olmalı... Alandaki çalışanlar cezaevindekilerin de birer insan olduğunun bilincini karşı taraftakilerin hissetmesi lazım, herkesi aynı çatıda görüp ön yargısız bakabilmelidir, bu konu çok önemli. Eğitim kurumları bu bilinci, etik bilincini, etik sorumluluğunu personele eğitim aşamasındayken aşılmalı” (Sosyolog S.Y.).

Uzmanların dikkat çektiği bir diğer kısım ise toplumsal hayatta risk taşıyan, dezavantajlı gruplarda bulunan kadınların, kız çocuklarının önleyici ve koruyucu yaklaşımla korunmasının gerekliliği yönündedir. Konuya ilişkin bir uzmanın görüşü şu şekildedir:

“Çok yönlü bakış açısı gerektiriyor... Dezavantajlı ve riskli suç işlemiş gruplarda yer alan suça bulaşmış ailelerin çocukları önemli... Önlerinde olumsuz örnekler, olumsuz sosyal çevre... Potansiyel risk altında olduğunu gördüğünüz kişiyi korumaya alacaksınız koruyacaksınız...”(Sosyal Hizmet Uzmanı E.A.).

Görüşme yapılan uzmanlarca koruyucu önleyici çalışmaların odağında olan durumlardan biri de hükümlülerin çocuklarına yönelik faaliyetlerin düzenlenmesinin gerekliliğidir. Hükümlü anne babanın davranışlarını çocuk rol model alabileceğinden çocuklara ilişkin uygulamaların yapılması gerekmektedir. Örneğin uyuşturucu, hırsızlık gibi suç işlemiş

hükümlülere baktığımızda bir çocuğunun aile bireylerinin benzer suçları işlemiş olduğu ortaya çıkmıştır. Bu açıdan risk gruplarında olduğu düşünülen çocuklara yönelik faaliyetler düzenlenmesi büyük önem arz eder. Konuya ilişkin bir uzmanın görüşü şu şekildedir:

“Topluma yapılacak en büyük iyiliklerden biri de suç işlemiş kişilerin çocuklarının okutulmasıdır. Yoksa ebeveynlerini rol model olarak gören çocuk aynı davranış kalıplarını sergileyecektir. Bu da toplum için büyük bir risktir. Zorunluluk dahi getirilebilir hükümlü çocuklarının eğitimleri konusunda... Eğitim alanında destek verilip güzel ve iyi olan şeyler rol model olarak sunulmalı... Aileleriyle birlikte yaşasınlar ama sosyal hayata da dahil olabildikleri sosyal davranış ve becerilerini geliştirebilecek eğitim kurumlarına alınsalar. Bu bir zorunluluk bile olabilir” (Sosyal Hizmet Uzmanı E.A.).

#### **2.3.4. Türkiye’ye Özgü Ceza İnfaz Politikalarının Üretilmesi**

Ceza infaz sistemleri düzenlenirken ceza anlayışının değişimi ve ülkelere özgü politikaların üretilmesi dikkate alınması gereken iki önemli noktadır. İnfaz yapısındaki değişiklikler, toplumun adalet sistemlerinden başlayıp cezaevlerinin idarelerini, cezaevi personelini, hukuk insanlarını aynı zamanda konuya ilişkin algıların değişimini kapsamalıdır. Diğer deyişle ülke politikasında infaz ve hukuk sistemlerinde kökten değişiklikler yapılmalıdır. Değişikliğin temelini sosyal boyutun oluşturması gerekmektedir. Değişikliklerin toplum ile beraber yapılmasının bütünleşmeye katkı sağlayacağı gerçektir. Konuya ilişkin uzman görüşü de şu şekildedir:

“Ceza infaz ve adalet sistemini irdelediğinizde her birinin temellerinde birer yaklaşım mevcuttur. Biri rehabilite etmeyi amaç edinir o yaklaşımı benimser diğeri önleme hizmetlerine önem verir buna yakın yaklaşımları benimser, bir başkası teftiş amaçlı yaklaşım benimser, her toplumun cezalandırmaya ilişkin sahip olduğu felsefe mevcuttur. Sahip olunan yaklaşıma göre ceza infaz sistemi şekillenir. Ülkemizde kişi tutuklanır ya da hüküm giyer cezaevine konulur belli bir süre orada tutulur, döngü bu şekildedir” (Sosyolog E.E.).

Alanda çalışan uzmanlar tarafından dikkat çekilen bir diğer husus ise ceza infaz ve adalet sistemindeki uygulamaların “Türkiye’ye ne kadar uygunluk gösterdiği ” konusuna ilişkindir. Buradaki yaklaşım ceza infaz sisteminde kullanılan tüm uygulamaların başka ülkelere alınıp uygulanmadığından uygulamada problemler yaşandığını ileri sürer. Nitekim suç



topluma ve kültüre özgüdür. Kùltürlerarası farklılıklar uygulamaların kullanılabilirliğini etkiler. Konuya ilişkin uzmanların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Kùltürünü değerlerini göz önünde bulundurup özgün uygulamalar, düzenlemeler yapılması gerekiyor... Bunu gerçekleştirmek için ÷lkemizde yeterli sayıda uzmanlar, çalışanlar, idari kadroda olanlar mevcut... Üniversitelerle işbirliği yapılabilir mesela, işbirliğiyle uygulamalar içinde bulunan topluma göre şekillendirilebilir” (Sosyolog S.Y.).

“Ülkemize özgü olsa düzenlemeler mesela, yurtdışından getirilen yenilikler zihniyet değişmedikten sonra mekanik olarak aynı uygulamaları yürürlüğe koymak katkı sağlamamakta... Uygulamalar yenilikler uygulanacağı kurumun şuuruna ruhuna uygun olmalı...” (Öğretmen D.A.D).

### **2.3.5. Ceza İnfaz Sisteminde Kadın Suçluluğu İle İlgili Araştırmaların Desteklenmesi**

Kadın suçluluğu alanında dikkat çekilmesi gerekli olan diğer nokta, yapılan araştırmalarla alakalıdır. Kadın suçluluğuna ilişkin ÷lkemizde yapılmış araştırmaların genellikle nitelik bakımından yeterli olmadığı görüşü hakimdir. Kadınların cezaevinden sonraki hayatlarının izlenmemesi, cezaevinde kadınlara yönelik niteliksel araştırmaların yapılmaması, yapılmış araştırmaların yalnızca niceliksel bölümünü aydınlatmaktadır. Halbu ki kadın hükümlülerin suça ilişkin tecrübelerini ve cezaevi deneyimi sonrası sürecini ortaya çıkaracak olan niteliksel araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.

Bu kapsamda uzmanlarla gerçekleştirilen mülakatlarda kadın suçluluğuna ilişkin çalışmaların niteliğinde konuşulmuştur. Uzmanlar da çalışmaların olduğunu ancak nitelik kısmının yetersiz olduğu yönündedir. Nitelden ziyada nicel çalışmalar yapıldığı, çalışmaların birbirinin tekrarı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Konuya ilişkin uzman görüşleri şu şekildedir:

“Önemli sosyolojik çalışmalara ihtiyacımız var, sadece uzun dönemli... Bir senelik altı aylık anketlerle zor olur. Uzunca bir süreç gerektiren ( 5 yıl 10 yıl gibi) çalışmalara ihtiyacımız var...” (Sosyolog S.Y.)

“ Alanda yeterince çalışma var aslında eksik bir alan olarak görmüyorum zamanında yapıldı ve yapılıyor da çalışmalar. Ancak benzer durumların tekrar yaşanmamasına dikkat

edilmesi lazım. Nitel açıdan farklı konulara değinmek gerekiyor. Kadınlarda sıkılabiliyor aynı çalışma aynı sorular v.s...” (Sosyolog E.E.).



## SONUÇ

Yapılan çalışmada kadınların cezaevi deneyimi sonrasında toplumsal uyum döneminde mevcut ihtiyaçlarını ortaya koymak hedeflenmiştir. Buna paralel olarak cezaevinden çıkmış hükümlü kadınların ceza infaz süreci sonrası kadınların gereksinimleri, kadınlara ilişkin sağlanan sosyal destek hizmetleri, alanda çalışan uzmanların bakış açılarıyla kadınlar için sağlanabilecek katkılar ve verilebilecek hizmetler birlikte değerlendirilerek analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmadaki bulguların fazla ve çok yönlü olması sebebiyle genel bir tartışma yapmak çalışma bulgularının birlikte yorumlanabilmesi bakımından oldukça önemlidir.

Çalışmada vurgulanan temalardan birisi Türkiye’de kadın suçluluğunun karakteristik özelliklerine yöneliktir. Araştırmadan elde edilen bulgular Türkiye’deki kadın suçluluğuna özgü nitelikleri ortaya koymasından önem arz eder. Kadın hükümlülerin sosyo-demografik niteliklerine yönelik elde edilen veriler literatürle hemen hemen aynı çizgidedir. Kadınların hayat öykülerine bakıldığında çoğunlukla ilkokuldan mezun veya okuma yazma bilmeyen, evli, çocukları olan, genelde vasıf gerektirmeyen işte çalışmakta olan, düşük gelirli aile de büyüyen, çocukluk dönemine ait istismara ilişkin öyküsü mevcut, şiddet mağduru kadınlardır. İlgisiz ailelerin, görevlerini aksatan ebeveynlerin, kadınların aile hayatlarında önemli bir yere sahip oldukları gözlenmektedir. Görüşülen kadınların çocukluklarına ait hikayeleri irdelendiğinde genelde ebeveynlerinin sorumluluk algılarının düşük olduğu anlaşılmıştır. Ebeveynlerin duygusal olarak çocuklarına karşı yeterli olmadıkları bilgisi edinilmiştir. Kadın hükümlülerin cezaevi deneyimi sonrasında ilişkin sahip oldukları beklentiler irdelendiğinde genelde huzur, mutluluk dolu yuva yaşantısına özlem içinde oldukları gözlenmiştir. Bu nokta kadın hükümlülerin hayatlarında aile kurumuna ne kadar önem verdiklerinin göstergesidir.

Başka araştırmalardakine benzer sonuçlar bu araştırmada da çıkmıştır. Kadın suçluluğu olgusunun birçok değişkenle bağlantılı olması, genellikle literatürle aynı çizelgede nitelikleri olması gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Çalışma grubu incelendiğinde, kadın suçluluğu konusunda, kadınların ailelerinin ve yaşam deneyimlerinin belirleyicilik rolü olduğu görüşülmüştür. Özellikle kadınların yetiştikleri aile biçimi, çocukluk dönemi

tecrübeleri, evlilik deneyimi, şiddete maruz kalma, ekonomik yoksunlukları v.b gibi etkenler kadının suça yönelmesi bakımından önem arz etmektedir.

Kadın suçluluğuna ilişkin önemli bulgulardan biri de kadının işlemiş olduğu suçun niteliğiyle ilintilidir. Mevcut çalışmada edinilen verilere göre kadınların sırasıyla hırsızlık, uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti, dolandırıcılık, cinayet gibi suçlara karıştıkları bilgisi edinilmiştir. Elde edinilen diğer önemli bulgulardan biri de son yıllarda kadınların uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilişkili suçlarda oranlarının artış göstermesidir. Dünyada olduğu gibi Türkiye’ de de kadınların uyuşturucu madde ile bağlantılı suçlara bulaşma sayıları artmaktadır.

Araştırmada dikkat çekilen diğer konuda , kadının suça yönelme sebeplerine yöneliktir. Kadınların suça karışma sebepleri irdelendiğinde, en çok sosyoekonomik sorunlar sebebiyle suça karıştıkları bilgisi karşımıza çıkmaktadır. Mala karşı işlenen suç oranının yüksek oluşuna dikkat edildiğinde sosyoekonomik sebeplerin suça yönelttiğini söylenebilir. Suça yönelme sebepleri bakımından önemli bulgulardan biri de cinayet işlemiş kadın hükümlülerin şiddete, istismara maruz kalma gibi nedenlerle suça bulaşmış olmalarıdır.

Araştırmanın kuramsal bölümünde de bahsi geçtiği üzere kadın suçluluğuna ilişkin araştırmalar sebeplerin birden fazla unsurla ilişkili olduğuna vurgu yapmaktadır. Kadınlarla gerçekleştirilen araştırmaların çoğu erkekler ile aralarındaki farklılık bakımından irdelenmiştir. Cinsiyet farklılığı, hangi değişken öğelerin suç davranışıyla ilişkilisinin tespiti için risk faktörlerini, kriminojenik gereksinimleri kapsamı bakımından önem arz eder. Araştırmacıların dikkat çektiği birinci öğe cinsiyet farkı ve mağdur olma durumudur. Kadının erkeğe nazaran daha fazla istismara ilişkin öyküleri mevcuttur. Cinsiyet bağlamında değerlendirdiğimizde ikinci fark da kadınların erkeklere nazaran ciddi oranda akıl hastalığına yakalanmış olmalarıdır.

Cinsiyet bağlamında bir diğer farklılıkta uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımıyla bağlantılıdır. Kadınların madde kullanım oranlarının arttığı görülmüştür. Farklılıklardan dördüncüsü de kadın suçluluğunda rolü olan toplumsal öğelerdir. Kadınlar erkeklere nazaran aileleriyle, arkadaşlarıyla kısacası sosyal çevreleriyle yada ekonomik olarak sorunlar yaşamaktadır. Araştırmadaki kadın suçluluğu oluşum sürecinin merkezi unsurların esasında kadının cezaevine girmeden önceki yaşam deneyimlerine

şekillendiği görülmektedir. Kadınların suça yönelmesine neden olan öğeler; ekonomik problemler, aile içi şiddete maruz kalma, istismara maruz kalma, ailevi ilişkilerin bozukluğu, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve bağımlılıktır.

Medeni durum bakımından irdelendiğinde, kadınların medeni durumlarının başka ülkelerde yaşayanlarla farklılık gözlenmektedir. Erkek suçluluğuyla kıyaslandığında da ortaya çıkan farklılık dikkat çekmiştir. Erkek hükümlülerin çoğu bekârdır (Kızmaz, 2006; İçli ve ark.2011). Sampson ve Loub kişinin evli ve düzenli işinin olmasının sapkın davranışların azalmasında ciddi olumlu etkilerinin olduğunu savunmaktadır. Ancak cinsiyet bakımından incelendiğinde kadın ve erkek suçluluğu bakımından benzer şeyler söylememiz olası değildir. Suça karışan erkek, bekar, ailevi ilişkileri zayıf, sosyal çevrelerinden kopuk insanlardır. Suça yönelen kadın da daha çok evlidir, çocuğu vardır (Sampson ve Loub, 1993.akt. Kızmaz,2006:265).

Bu çıkarımlardan görülüyor erkek ve kadın hükümlülerin suça yönelme sebepleri birbirine benzememektedir. Erkek tutunacak dalı olmadığından yahut kaybedebileceği hiçbir şeyi olmadığından için suça yönelirken, kadınlar, evlerinin, çocuklarının geçimini sağlamak amacıyla yahut istismar ile şiddetten kaçmak amacıyla suça yönelmektedir.

Kadınların işlemiş olduğu suç ve suça yönelme sebeplerine dikkat edildiğinde, genelde aileleri içersinde yaşanan çatışmaların, evliliklerinin suça yönelmelerine temel oluşturduğunu söylenebilir. Kadının evli iken daha fazla suça yönelmesi, akıla evliliğin suça itebileceği fikrini getirir. Bu doğrultuda İl evli kadının suça bulaşmasında evlilik hayatında yaşamış olduğu olumsuz tecrübelerin katkısının olduğunu öne sürmektedir (İl, 1990:167).

Suçta yönelmiş kadınların genelde evli olmaları, evlilikle ilintili diğer hususlardan birinin de irdelenmesine imkan sağlamıştır. Kadınlar evliliğinde yaşadığı problemlerin sebebini zorla, çocuk yaşta yapılan adölsan evlilikler olarak nitelendirmektedir. Çocuk gelinler küçük yaşlarda evlilikler uluslar arası problemlerdir.

USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) raporuna göre asıl oranlara ulaşım mümkün olmasa da, gelişmekte olan ülkelerde her sene 10-12 milyon kız çocuğunun erken yaşta evlendirildiği ortaya çıkmıştır (USAK, 2011). İçli'nin yaptığı tespitite evli kadınların suça yönelme oranının fazla olmasında; evliliklerin çocukluk çağlarında olması, bu durumun kadınlara yüklemiş olduğu sorumluluk ile görevlerini getirmekte

zorlanması etkili olmaktadır (İçli, 2007: 344). Yapılan bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlarda da kadın hükümlüler hayatlarındaki problemlerin evlenmeleriyle birlikte başlamış olduğunu, müdahale edilmediğinden de sıkıntılarının arttığını vurgulamışlardır.

Yapılan araştırmadaki elde edilen bulgulardan biri de cinayet işleyen kadının şiddet mağduru olma geçmişlerinin olmasıdır. Özellikle cinayet işlemiş kadın hükümlülerin sıkça şiddete maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Edinilen bu veri kadının mağdurlaşmasının sebebiyle suça yöneldiklerini doğrulamaktadır. İlbars, ataerkil kültürlerin oluşturduğu baskıların ve kadınların yaşam savaşlarının, kadınların suç modellerini erkeklerinkinden farklı olduğunu öne sürmektedir (İlbars, 2011). Kadınları suç işlemeye yönlendiren şiddet davranışları ataerkil kültürlerin en önemli ögesidir.

Yapılan araştırmada kadına uygulanan şiddetin seviyesi çoğaldıkça kadının suça yönelmesini de, cinayet eğilimlerini de artırdığını diyebiliriz. Kadının işlediği suçlarda maruz kaldığı şiddeti göz önünde bulundurmalıyız. Bu doğrultuda İçli'nin araştırması bu tespiti destekler niteliktedir. İçli, kadının suçu yönelttiği kişi(ler) ile şiddet görme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağlantı saptamıştır. Eşlerinin uyumsuz olduklarını ifade eden kadınların yarısına yakını cinayet işlemiştir (İçli, 2007: 395).

Aile içi fiziksel ve cinsel istismara maruz kalınması kadın suçluluğunun anlaşılması bakımından irdelenmesi gerekli konulardan biridir. Araştırma grubundaki kadınların büyük kısmının çocukluğunda travmalara maruz kaldıkları bilgisi edinilmiştir.

Travmatik durumlar sıralayacak olursak; aile bireylerince şiddete maruz kalma, aileden birinin vefatı , cinsel istismar, ailelerin parçalanması ile ekonomik yoksunluktur. Kadınlarla g yapılan mülakatlar sırasında çoğunun çocuk olduğu dönemlerde fiziksel cinsel psikolojik istismara ve şiddete maruz kaldıklarını çocukluk dönemlerinde yaşam deneyimlerinin olumsuzluklarla dolu olduğunu ifade etmişlerdir.

Kadın hükümlülerin yarısı kadarı yapılan görüşmelerde en az bir kere farklı derecelerde istismara uğradıklarını dile getirmişlerdir. Şiddeti uygulayanlar genelde eşleri, babaları, anneleri yahut aile bireylerinin diğerleri, kardeşleri, sevgilileri, eşlerinin aileleridir. Cinsel istismarı uygulayan kişiler de; eşleri, erkek arkadaşları, öz babaları, erkek kardeşleri, akrabaları yahut tanımadıkları insanlardır.

Kadınların çoğu fiziksel cinsel şiddet yada istismarı kendisine yöneltenin yakın çevresinden kişiler olduğunu ifade etmişlerdir. Edinilen bulgulara bakacak olursak kadın suçluluğuna ilişkin daha önce yapılan araştırmalarla ortak bir paydada bulunmaktadır. Kadınlarla yapılan araştırmaların çoğunda kadın hükümlülerin büyük kısmının çocukluklarında yahut hayatının bir bölümünde şiddet gördüğü yada istismar uygulandığı bilgisi ortaya çıkmıştır.

Kadın suçluluğu bakımından ailevi konular önem arz etmektedir. Özellikle kadınların ailelerinde suça bulaşmış kişilerin var olması önemlidir. Kadın hükümlülerin hemen hemen yarısından çoğunun ailelerinde sabıkalı kişi(ler) mevcuttur. Yakın çevrenin işlemiş olduğu suçlara sırasıyla bakacak olursak; hırsızlık, uyuşturucuyla alakalı suçlar, cinayet işlemedir. Şunu söyleyebiliriz ki uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile alakalı suça bulaşmış yahut hırsızlık ile alakalı suça bulaşmış kadınların aile bireylerinin de bu suçları daha önce işlemiştir. Suç işleme sürecinde ailelerin kadınlar üzerindeki etki(leri) kaçınılmazdır.

Kızmaz'ın erkek hükümlülerle yapmış olduğu araştırmada hükümlülerin % 62,5'i aile içinde kendinden başka suç işleyen kişilerin varlığını ifade etmiştir. Aile bireyinden ima edilen de baba ve erkek kardeşidir. Kızmaz aile üyelerinden birilerinin suça bulaşmasının, kriminal davranışların taklit edilmelerini kolaylaştırdıklarını, aileden birinin suça bulaşmış olmasının suç kavramının kişilerce normalleşmesine neden olduğunu ileri sürmüştür (Kızmaz, 2006: 109). Ailelerde suç işlemiş kişinin olması, çocukların suç davranışlarını rol model olarak görmesine, suç işlemeyi meşrulaştırma gayretine girmesine sebep olur. Bu doğrultuda çocuklarla, genç hükümlülerle gerçekleştirilen çalışmalarda ailelerinde sabıkalı kişi yada kişilerin olduğu bulgusu edinilmiştir (Öntaş, 2004; Çifçi, 2008). Çifçi, araştırmasında, genç mahkumların, hırsızlığı normal bir davranışmış gibi algıladıklarını, ailelerinin diğer bireylerini model aldıkları görülmüştür. Suça ilişkin davranışların normalleştirildiği ortamlarda, suça yönelik deneyimlerle yetişen çocuğun özellikle ergenlik dönemleri içinde buldukları suç gruplarının etkisine girdiklerini belirtmiştir (Çifçi, 2008: 119). Çifçi devamında, genç hükümlülerin aile yapısı irdelendiğinde de çoğunluğunun ailevi ilişkilerin kopuk olduğu, aile bireyleri arasında şiddetin olduğu geçimsizlik yaşadıkları, genç hükümlülerin dağılmış ailelerin çocukları olduğunu belirlemiştir (Çifçi, 2008: 116).

Araştırmada kadın suçluluğuna ilişkin edinilen bulgulardan biri de, işlenmiş suçların niteliklerin sonrasındaki suçluluğun devam etmesinde belirleyiciliğidir. Örneğin; hırsızlık yapan kadının geçmişinde de hırsızlık yaptığı öğrenilmiştir, yeniden işleme olasılığı da yüksektir. Diğer bulgulardan biri de, suçu hayatının bir parçası gibi gören hırsızlık yapan kadınlara yöneliktir. Hırsızlık suçu bakımından incelendiğinde, hırsızlığın kadınlar arasında daha sık işlenmesi, tekrarlanması bakımından hırsızlığı yapanlarda bu oranının yüksekliği, hırsızlığın kadınlar bakımından “kariyer suçu” olmasını kanıtlar özelliğindedir. Edinilen mevcut bulgulardan hırsızlığın kişilerin içersinde buldukları aileleri, sosyal çevreleri, kültürel özellikleriyle hayat tarzı haline geldiğini göstermektedir. Özellikle Roman kadınların hırsızlık suçlarını işlemesi sosyokültürel niteliklerin suç türlerinin gerçekleşmesinde büyük öneme sahiptir. Bu durumda roman kadınların gözüyle baktığımızda onları cezaevine koymanın hırsızlık yapmalarını engellemeyeceği gerçeği ortaya koymaktadır. Toplumsal, kültürel, sosyoekonomik unsurların hırsızlık yapan kadının bir daha suçu işlemesinde etkisinin olduğu açıktır.

Araştırmada ülkemizde kadına özel karakteristik suç çeşidi yahut suçlu kadın profilinden bahsetmek mümkün değildir. Erkek mahkumların cezaevi alt kültürüne sahip olup cezaevleri ile bütünleştikleri ancak kadınların cezaevine uyum sağlamada direndikleri, bütünleşmeyi reddettikleri görülmektedir. Bu araştırmada kadınların yaşamış oldukları suç deneyimlerini yaşamlarının bir unsuru olarak görmediklerini ortaya koymuştur.

Çalışmada incelenen bir diğer nokta, kadınların cezaevi deneyimi sonrasında gereksinimler ve ülkemizde kadınlara ilişkin verilen hizmetlerle alakalıdır. Kadın hükümlülerin cezaevi yaşantısı sonrasında gereksinimleri, henüz cezaevindeyken sahip oldukları endişeleri, cezaevi sonrası yaşam deneyimleri etrafında incelenmiştir. Bu doğrultuda kadının cezaevinden çıktıktan sonraki döneminin tekrar suça yönelmesi açısından önemli bir dönem olduğu söylenebilir. Araştırmadan elde edilen bulgular kadın hükümlülerin cezaevi sonrasına yönelik birtakım endişelere sahip olduklarını göstermesi açısından önemlidir.

Kadın hükümlülerin cezaevi sonrasındaki sürece ilişkin yaşadıkları kaygıları sıralayacak olursak bunlar; geleceğine ilişkin kaygılar, topluma ayak uyduramama kaygısı, ailevi ilişkileri toparlamaya ilişkindir. Barınacak yerleri olmayan, aile desteğinden yoksun kadın hükümlülerde endişenin ve kaygının fazlalığı dikkat çekmektedir. Kadın



hükümlülerin cezaevi sonrası sürece yönelik beklentisi genelde çocuklarına, sağlıklı mutlu hayat sürmeye, ekonomik yoksunluklarına ilişkindir. Kadın hükümlüler, cezaevi yaşantısı sonrası gereksinimleri sırasıyla; istihdam, fiziksel, ruhsal destek, barınacak ikamet, ailelerini ve çocuklarını toplama, ailevi destek, devlet güvencesi olarak sıralamıştır.

Kadınların, cezaevi sonrası sürece yönelik istihdam edinme ile ailelerini toparlamaya ilişkin plan yapmaları dikkat çekmiştir. Kadınlar sosyal hayata katılırken toplumsal uyum sorunları yaşayacaklarını, sosyoekonomik problemler yaşayacaklarını, damgalanma, etiketlenme v.b ön yargılarla karşılaşma ihtimallerini, ailelerinin kendisini kabullenmeme durumlarını hep göz önünde bulundurmaktadırlar. Cezaevinden çıkmış kadın hükümlülerle gerçekleştirilen mülakatlarda bu durumu destekler niteliktedir.

Cezaevinden çıkan kadın hükümlülerin çoğunun cezaevi sonrası süreçte barınacak yerleri yoktur. Görüşme yapılan kadınların çoğunun ailesinin yanlarında bir süre barındıktan sonra rahat edemeyip yalnız başına hayatlarını devam ettirmeyi seçtikleri gözlenmiştir. Yalnız yaşayan kadın hükümlüler birçok bakımdan sorunlarla karşılaşmakta oldukları bilgisi edinilmiştir. Cezaevlerinden çıkmış kadın hükümlülerin kiralarının, elektrik faturalarını v.b ihtiyaçlarının SYDV'lerce karşılanmaktadır. Cezaevi yaşantısı sonrasında kadın hükümlülerin sosyoekonomik yoksunluklarının ilerlediği bir gerçektir.

Görüşülen kadın hükümlülerin önemli kısmı cezaevindeyken ailesiyle görüşememe problemi yaşadığını iletmiştir. Birçoğu da cezaevinde kaldığı süreçte ziyaretine kimsenin gelmemesinden yakınmıştır. Kadın hükümlülerin bir kısmı kaldıkları cezaevlerinin bulunduğu bölgenin ailesine uzak mesafede olmasına bağlamaktadır.

Çalışmada edinilen bir diğer veri de, kadın içerdeyken ailesi dışarıda dağılabilmekte dolayısıyla kadın daha çok psikososyal destek yoksunluğu yaşamaktadır. Kadın eşi yok iken ailevi hayatlarını sıkıntısız düzenlerken, erkek kadın cezaevindeyken ailesinin ve çocuklarının hayatlarını düzenleme noktasında sorunlar yaşamaktadır. Bu sonuç kadınların erkeklere oranla neden daha çok endişe ve kaygı yaşadıklarını açıklamaktadır. Kadın içerdeyken ailesini çocuklarını, onların neler yaptıklarını düşünüyor. Bu nedenle kadınların psikolojik destek ihtiyaçları artmaktadır.

Çalışmada vurgulanan diğer nokta ülkemizde hükümlü kadınlara ilişkin verilen hizmettir. Hükümlü kadınlara verilen hizmet var olan ceza ıslah politikalarından bağımsız

olmamakla beraber erkeğe yönelik verilen hizmetle birlikte verilmektedir. Dolayısıyla cinsiyete dalı hizmetlerin olmadığı görülmektedir.

Cezaevinde gerçekleştirilen rehabilite ve ıslah uygulamalarının bütün cezaevlerinde benzer biçimde uygulanmadığı, ceza infaz kurumlarında sunulan uygulamaların kadınların cezaevi ve sonrası yaşantısı için hayata hazırlama noktasında işlevsel olmadıkları düşünülmektedir. Kadın hükümlülerin cezaevindeyken düzenlenen faaliyetlere katılımının ise beklenenin altında olduğu gözlenmiştir. Kadın sürekli dışarıyı, ailesini, çocuklarını düşündüğü onlar için endişe ve kaygı duyduğu için rehabilite eğitim iyileştirme faaliyetlerine konsantre olamadıkları gözlenmiştir.

Cezaevi faaliyetlerine katılma durumu kişinin suçunun özelliğine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Hırsızlık yapmış kadınların genellikle cezaevinde çalışmadığı, programlara katılmamayı tercih ettiği bilgisi edinilmiştir. Çalışma kapsamında olan kadınların yarısı kadarı cezaevindeyken faaliyetlere hiçbir şekilde katılmadığını söylemesi cezaevlerindeki etkinliklere kadınların katılma durumunu göstermesi bakımından önemli bir göstergedir.

Çalışmadan edinilen kadına ilişkin verilen desteklerin yetersiz olduğu, kişiselleştirilmiş olmamaları, disiplinler arası uygulamaların olmadığı, profesyonellerin kadının problemlerini çözme konusunda yalnız bırakıldığını göstermesi açısından önemlidir. Cezaevlerinde rehabilite ve uyum çalışmalarının tam anlamıyla verilmediği görülmüştür. Kadınlar cezaevinden çıkmadan önce denetimli serbestlik tedbirleri hakkında bilgilendirilmemektedir.

Tüm bunlarla beraber dikkat çekilmesi gerekli konulardan biri de, cezaevi ve denetimli serbestlik müdürlüklerinde çalışan görevliler ile ilgilidir. Cezaevlerinin uzantısı niteliğindeki denetimli serbestlik müdürlüklerinde çalışan görevlilerin çalışma şartlarının zor olduğu, tükenmişlik sendromu yaşadıkları görülmüştür. Çalıştıkları gruplar toplumun damgalanmış, etiketlenmiş, dezavantajlı kesimi olmaları nedeniyle problemler yaşamaktadırlar. Personelinin şartlarının düzeltilmesi çalışanların verimlilik seviyelerinin artması bakımından büyük önem arz eder.

Çalışmada edinilen önemli bulgulardan biri de kadınların cezaevi sonrasında sosyal hayata hazırlamayı amaçlayan, cezaevlerinde düzenlenen mesleki eğitimlerin istenilen seviyede olmamalarıdır. Bu programların amacı kadınların mesleki bilgi beceri edinip

dışarı çıktıklarında bir işe yerleşip ekonomik özgürlüklerini kazanmasıdır. Ancak cezaevinden çıktıktan sonra kadınlar herhangi bir işe yerleşememekte hayal kırıklığına uğramaktadırlar. Bu sebeple cezaevlerinde verilen mesleki eğitimlerin işlevselliği tartışılmalıdır. Ülkemizde eski hükümlülerin işe yerleştirilmelerine yönelik faaliyetlerin yeterli olmadığı görülmekte ve mevcut düzenlemeler de eski hükümlüler aleyhine değiştirilmiştir (Saruç ve İl, 2009: 613).

Yürürlüğe giren yeni düzenlemede eski hükümlülerin zorunlu istihdamı özel sektörde kaldırılmış sadece kamuda yüzde iki oranında eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu devam etmektedir. Cezaevlerinden çıkan hükümlülerin istihdamına yönelik uygulamalar Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları Kanunu'nda da yer almakla birlikte henüz uygulama kısmında işlevselliğinden söz etmek mümkün değildir. Buna göre Koruma Kurullarının görevlerinden bazıları, cezaevlerinden çıkan mahkumların meslek edinmelerinde, işe yerleşmelerinde, sanat sahibi olanlar ile tarım işletmeciliği yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasında, işyeri açmak isteyenlere yardım edilmesinde ve karşılaştıkları diğer zorlukların çözüme yardımcı olmak v.b görevler vardır (5763 Sayılı İş Kanunu, Madde 102). Ancak kadınlar ile gerçekleştirilen mülakatlar, koruma kurullarına başvuran kadınlara iş bulabilme hususunda yeterince işlevsel olmadığı gerçektir.

Kadın hükümlülerin hayat hikayeleri incelendiğinde kadını suç işlemeye yönelten sebeplerin birden fazla değişkenin söz konusu olduğu görülmüştür. Çalışmada elde edilen veriler kadın suçluluğunun ekonomik kısıtlılık, uyuşturucu madde kullanımı, aile içi şiddet, istismar, ilgisiz aile v.b etkenleri kapsadığı görülmüştür. Kadının gerek cezaevindeyken gerekse cezaevinden çıktıktan sonrası süreçteki gereksinimleri çok boyutlu hizmet politikalarına ihtiyaç duyulduğunun göstergesidir. Gereksinimler birden fazla hizmetin bir arada sunulmasını gerektirmektedir. Verilebilecek hizmetler, uyuşturucu kullanımına ilişkin psikolojik destek sağlanması, ailevi ilişkilerin tekrar şekillendirilmesine destek vermek, kalacak yer temini, ekonomik destekler, meslek edindirmedir. Kadın hükümlüler için en önemli hizmetlerden biri olan izleme ve desteklemenin yapılmaması birçok sorunu beraberinde getirmektedir.

Tüm dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de ceza infaz ve adalet sistemi oluşturulurken daha çok erkeğe uygunluk göz önünde bulundurulmuştur. Bu durumun

nedeni dünyanın her yerinde kadın mahkum sayısının erkeğe nazaran çok az olmasıdır. Mevcut durum kadınların gerek cezaevi sürecinde gerekse sonrasındaki gereksinimlerini gidermesini engellemektedir. Kadınlara verilen rehabilite hizmetleri erkeklere nazaran kısıtlıdır. Kadının kişisel gereksinimleri ekseninde bireyselleştirilmiş, benlik gelişimlerini destekleyecek, cezaevi süreci sonrasında meslek sahibi olabilecek seviyeye getiren, kadınları güçlendirmeyi hedefleyen özelliklerde eğitim iyileştirme faaliyetleri düzenlenmesi bir zorunluluktur.

Alanda çalışan uzmanlarla gerçekleştirilen mülakatlarda, kadınlara ilişkin cezaevindeki faaliyetlerin cezaevi sonrasında da devam ettirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Cezaevinde ve sonrasında verilebilecek hizmetler; uyuşturucu kullanımına ilişkin, psikolojik destek sağlanması, ailevi ilişkilerin tekrar şekillendirilmesine destek vermek, kalacak yer temini, ekonomik destekler, meslek edindirmedir. Meslek elemanları ceza infaz yapısında kadın hükümlülere yönelik düzenlemelerin yapılması gerekliliğini vurgulamışlardır. Bu düzenlemelerden bir kısmı; kadının cezaevine konulması yerine cezaevine alternatif seçeneklerin kullanılabilmesi, STK'ların cezaevlerinde faaliyet düzenleme imkanlarına katkı sunulması, kadınları anlayabilen bakış açıları ve kadınlara ilişkin koruyucu ve önleyici yaklaşımlar, ülkemize özel ceza infaz ve adalet politikalarının oluşturulması, infaz sisteminde kadın suçluluğuna ilişkin nitel çalışmaların desteklenmesidir.

Çalışmadan edinilen veriler doğrultusunda hükümlü kadınların cezaevi deneyimi sonrasında sosyal hayatta karşılaşılabileceğini düşündüğü önemli güçlüklerin, yeniden hayata ve dış dünyaya entegre olma, maddi zorluklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer sorunlar ise toplumsal ön yargı, ailesince kabullenilmemektir. Ceza infaz süresi sonrasında uyum problemi bütün mahkumların yaşadıkları ortak kabul edilmektedir. Sosyal dışlanmaya maruz kalma riskleri yüksektir. Suç işlemiş kimse suç işlediği dönemde suçlu olarak, cezaevinden çıktığı dönemde de sabıkalı birey olarak damgalanmakta, sonra da kişinin tüm hayatı olumsuz etkilenmektedir (Saruç ve İl, 2009: 610).

Damgalanma çoğu hükümlüde ciddi bir kaygı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda İl tespitlerinden birinde toplumun içersinde bağımsız davranabilme hususunda korkan, kendini yetersiz görmeleri sebebiyle cezaevinden çıkmaktan endişe duyan yahut yeniden

suça karışarak cezaevlerine girmeyi düşünmekte olan kişiler mevcuttur (İl, 1990). Hükümlülere yönelik cezaevi sonrası yaşantısını inceleyen araştırma sayısı kısıtlıdır. Bireyler genellikle hükümlü kadınları kabullenmekte isteksizdir. Bu araştırmada da kadınların ceza infaz süreci sonrası suça bulaşma öykülerini, cezaevi süreçlerini özellikle komşularından gizledikleri bilgisi edinilmiştir. Paylaşırlarsa, komşuların kendini anlamayacaklarını ve dışlanacaklarını belirtmişlerdir.

Birçok araştırmada hükümlü kadınların önemli kısmının toplumda risk olmadığını, cezaevine girmelerinin topluma tekrar uyum sağlamalarını destekleyemediği, aksine engellediğini ortaya koymuştur. Aynı zamanda kadın hükümlülerin çoğunun cezaevinde bulunma sebepleri yakın çevresi yani kocası, ailesi ve içinde bulunduğu toplumda deneyimlediği çok boyutlu ayrımcılık ve yoksulluktur (BM, 2008: 82).

Bu araştırmada edinilen veriler, kadınların cezaevine konulmasının aile dinamiği bozduğunu, kadınların, çocukların daha çok zarar gördüğünü ileri sürmektedir. Bu doğrultuda aile kurumuna zarar vermemek adına suça bulaşmış kadınların risk oluşturmuyorlar ise cezaevine konmaları yerine alternatif tedbirleri uygulanmalıdır. Bu noktada Denetimli Serbestlik sistemi; soruşturma, sorgulama, hükümlülük basamağında adalet mekanizması bakımından suça bulaşanların yeniden kazandırma çalışmaları sorumlulukları toplumun her kesimine yaymayı, suça bulaşan kişilerin toplumla bütünleşmesi amacıyla hükümlüleri desteklemeyi hedefler. Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları Kanunu'nun ülkemizin şartlarına uyarlanması şarttır.

Aynı zamanda kadın hükümlülerin suç işlemelerini önlemek amaçlı koruyucu ve önleyici uygulamaların yeterli görülmediği açıktır. Diğer bir deyişle toplumumuzda mevcut mekanizmaların kadın suçluluğunu önleme özelliği yoktur. Özellikle kız çocuklarının küçük yaşlarda evlenmelerine toplumun gözünü yumması, kadınların şiddette karşı toplum tarafından korunmaması, yaşadıkları maddi yoksunluklar v.b durumlar rehabilite edilmediği sürece kadınların suça yeniden bulaşması ihtimalinin yüksek olduğu görülmektedir.

Günden güne artan kadın hükümlü oranı, hükümlü kadınlara özgü gereksinimlerin belirlenmesini sağlayabilecek araştırmaların yapılmasını mecburi hale getirmiştir. Bu araştırma, hükümlü kadınların cezaevlerinde ve ceza infaz süreci sonrasında ihtiyaçlarını belirleyip gereksinimlerine ilişkin düzenleme ve desteklerin gözden geçirilmesine olanak

sağlayarak önerilerin geliştirmesi amaçlanmıştır. Bu bakımdan araştırmanın, hükümlü kadınlardan gereksinimlerini nitel verilerden faydalanarak açığa çıkaran bir araştırma olması itibariyle bundan sonra alanda yapılabilecek çalışmalara örnek teşkil edebileceği söylenbilir.

Feminist bakış açısı ile hükümlü kadınlardan ihtiyaçları ve onları anlamaya yönelik yapılabilecek düzenlemelerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu sebeple araştırmanın temel noktası kadın hükümlülerin yaşam deneyimleridir. Elde edilen veriler kadın hükümlülerin suça karışmasında birtakım sebeplerin varlığını göstermekle beraber suça yönelme süreçlerinde bir takım etkenlerin ön planda olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bahsi geçen etkenler feminist kriminolojinin kadın suçluluğuna ilişkin vurgulamış olduğu niteliklerle benzerdir. Kadınlardan istismar ve şiddete uğradıklarından yahut kocalarının dahil olduğu gayri resmi olay yada suçlara yardım ve yataklık ettiğinden cezaevine girmektedir. Özetle kadın erkek yüzünden cezaevine girmektedir. Bu sebeple kadın suçluluğuna toplumumuzda kadının ve erkeğin sosyal rollerinin farklılık arz etmesi, orantısız güç ilişkileri bakımından değerlendirilmesi, ceza infaz sistemlerinde feminist kriminolojiden faydalanılması gerekmektedir. Var olan uygulamaların, hükümlü kadınlardan verilecek desteklerin toplumsal cinsiyete duyarlı olacak şekilde yapılandırılmalıdır. Bu alanda politikalar, yasal düzenlemeler hazırlayan uygulamayı yapan personelin kadınlardan karşı duyarlı yaklaşmalarının olması oldukça önemlidir.

Diğer yandan, mülakatlardan dahil olan, cezaevinden çıkmış kadınlardan sayısı hedeflenenden az olması çalışmanın zaafı olarak düşünülebilir. Kartopu rneklem metoduyla 10 kadına ulaşılabilmış, mülakatlar yapılmıştır. Cezaevlerinden çıkmış hükümlü kadınlardan ceza infaz süreci sonrasındaki yaşam deneyimleri her yönden irdelenememiştir. Bu konuda bundan sonra yapılacak araştırmalarda özellikle hükümlü kadınlardan cezaevi yaşamı sonrasında hayatlarının anlaşılmasını sağlayacak nitel çalışmaların faydalı olması beklenmektedir.

## ÖNERİLER

Araştırmada edinilen veriler; hükümlü kadınların suça bulaşma sebeplerinin, cezaevindeki sorunlarının, gereksinimlerinin erkeklere nazaran farklılık arz ettiğine, bu yüzden kadına özel cinsiyetlere karşı duyarlılık gösteren araştırmaların sayılarının artmasının gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Cezaevindeki hükümlü kadınlara yönelik aşağıdaki rehabilite uygulamalarının sağlanması yararlı görülmektedir:

- Kadın hükümlüler için düzenlenebilecek faaliyetler kadının benlik gelişimlerini, değişimini sağlayacak ve kadının güçlenmesine katkı sağlayan özellikte olması gerekmektedir. Aynı zamanda hükümlü kadınların kişisel niteliklerini göz önünde bulunduran “bireyselleştirilmiş rehabilite çalışmaları” yaygınlaştırılmalıdır. Kadın hükümlülere sunulacak sosyal destek ve hizmetler hazırlanırken hükümlü kadının cezaevi içerisinde geçireceği müddet dikkate alınan faaliyetlerin yoğunluğu belirlenmelidir.
- Kadınların kaldığı cezaevlerinde hükümlü kadınların çalışmasına imkan veren şartlar iyileştirilmeli, atölyelerin sayısı artırılmalıdır. Cezaevinde kadın hükümlülere ilişkin cinsiyetlere karşı duyarlılık gösteren cezaevi faaliyetler yapılmalı, yapılan faaliyetler hükümlü kadının cezaevinden çıktıktan sonra işe girmesini kolaylaştıran mesleki bilgi ve beceri kazanmalarını hedeflemelidir. Yapılan bu çalışma bulgularına göre hırsızlık suçu işleyen, uyuşturucuyla bağlantılı suçlar işlemiş kadın hükümlülerin cezaevindeki atölye gibi alanlarda çalışmadıkları yönündedir. Bu tür suçlara bulaşmış kadın hükümlülere meslek edindirmek amaçlı uygulamalar faaliyete geçirilerek kadın hükümlülerin mesleklerini icra edebilecek seviyeye ulaşip cezaevinden öyle çıkarılmalarına olanak tanınmalıdır.
- Cezaevlerinde hükümlü kadınların psikolojik sağlıklarını koruyucu, düzene sokan destekler aktif hale getirilmelidir. Cezaevi uygulamalarının psikolojik iyileştirme, izleme, intihar önleyebilme, krize müdahale v.b faaliyetleri kapsamı gereklidir. Aynı zamanda özel durumu olan kişiler için (uyuşturucu kullanımı olan, psikolojik/psikiyatrik sorunları olan v.b) uygun psikolojik destekler sağlanmalıdır. Bahsi geçen dezavantajlı gruplar hemen hemen her cezaevinde bulunabileceğinden cezaevlerinde mutlaka psikolog ve psikiyatrist bulundurulmalıdır. Bunun yanında kadının fiziksel sağlık durumunu da

düşünecek olursak mutlaka jinekologlarında kadın ceza infaz kurumlarında görev yapması yahut belirlenen periyotlarda kadın sağlığı taraması yapılması gereklidir.

- Aile tarafından yada toplumun diğer kesimleri tarafından şiddete, ihmale, istismara maruz kalan kadın hükümlülerin yaşadığı istismarı tedavi edici hizmetler etkin bir şekilde verilmelidir. Yapılan araştırmada hükümlü kadınlara gördükleri şiddetin üstesinden gelebilmek için ne yaptıkları irdelendiğinde genelde kendi başlarına üstesinden gelmeye çalıştıklarını dile getirmişlerdir.

Şiddet karşısında herhangi bir desteğe ihtiyaç duymadıklarını ifade eden kadınların maruz kaldıkları şiddeti en ufak detayına kadar hatırlamaları bile aslında uğradıkları şiddetin boyutunu ve olayların etkisinde kaldıklarını açık ve net olarak bize sunmaktadır. Şiddete maruz kalmış hükümlü kadınlar için cezaevinde danışmanlık, terapi birimleri kurulabilir. Mevcut birimlerde de sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların sosyologların sayısı artırılmalıdır. Tüm bunlarla birlikte kadınlara hukuki danışmanlık yapması için bir avukat istihdam edilmesi de gereklidir.

- Cezaevlerinde tahliye süresi yaklaşmakta olan hükümlü kadınların tahliye süreçleri için plan yapılmalı, yapılan plan cezaevinden çıktıktan sonraki süreci de içermelidir. Hazırlanan planları kapsamında kadın hükümlülerin cezaevi sonrası süreçte barınabileceği yerler, istihdamı, maddi kaygıları denetlenerek bu konularda sorun yaşayacağı düşünülen kadınlar için çalışmalar yaparak cezaevinden çıktıktan sonra yaşaması muhtemel sorunları ortadan kaldırması açısından önemlidir. Nitekim cezaevinde bulunan psikososyal destek birimleri güçlendirilmeli bu birimlerin cezaevi sonrası süreci planlayabilme, gerektiğinde diğer kurumlarla iş birliği yapabilme özelliklerine sahip olabilmesi için çalışılmalıdır.

Araştırmada elde edilen bulgular hükümlü kadınların cezaevlerinde yaşadıkları sorunların sebebini “aile ve çocuk” konusunda duydukları endişelere bağlamıştır. Nitekim kadın hükümlülerin ailelerine ilişkin endişeleri ve aileleriyle olan bağlarına karşı hassasiyetleri dikkate alındığında kadın hükümlülerin cezaevindeyken ailevi bağlarını güçlendirme amaçlı aşağıda sayacağımız desteklerin verilmesinin yararlı olması beklenmektedir:

- Cezaevinde bulunan kadın hükümlülerin aileleri ile olan ilişkilerini düzeltmeye yönelik sosyal destek ve hizmet faaliyetleri düzenlenmelidir. Geliştirilen özellikle müdahale



programlarına hükümlü kadınların çocukları ile diğer aile bireylerinin dahil edilmeleri sağlanabilir. Bozuk olan ailevi ilişkilerin düzeltilmesi çalışmaları cezaevlerinde başlamalı, cezaevi sonrası süreçte de devam ettirilmelidir.

- Çocuk sahibi hükümlü kadınlara, çocuğu ya da ve ailenin diğer bireyleriyle özel görüş imkanı sağlanmalıdır. Kadın hükümlülerin çocuklarıyla, aileleriyle bağlarını güçlendirmek esaslı görüş modeli oluşturulabilir.

- Çalışma bulgularından, kasten eşini öldürme sebebiyle cezaevine giren kadın hükümlülerin, eşinin ailesinin engellemesi sebebiyle çocukları ile cezaevindeyken görüşmedikleri bilgisi edinilmiştir. Eşini öldürme suçundan ötürü cezaevlerinde olan, çocuklarıyla bağları kopmuş olan hükümlü kadınlar için özel etkinlikler düzenlenmelidir. Çocuğun annesini ziyaret etmesi eşlerin ailelerinin rızasına bağlı olmamalı, bu konuya ilişkin yasal düzenleme yapılmalı, hükümlü anne ve çocuk görüştürülmelidir.

- Kadın ceza infaz kurumları etrafında, kadın hükümlülerin uzaktan gelen aile bireylerinin konaklaması için sosyal tesisler yapılmalıdır. Tesislerde kadın hükümlülerin aileleri ile birlikte vakit geçirmesine imkan tanınmalıdır.

- Hükümlü kadınlar erkek hükümlülerden farkla cezaevinde çocukları ile bir arada kalabilme şansına sahiptirler. Kadın ve anne oldukları için cezaevlerinin erkeklerinkinden farklı yapılması gerekmektedir. Çocukları yanlarında bulunan kadınlara yönelik cezaevinde ev tipi ortamlar oluşturularak çocuğun cezaevine özgü negatif atmosferden korunabilmesi amaçlanmalıdır. Bununla birlikte bütün ceza infaz kurumlarında çocuklara yönelik, anaokulu, kreşler oyun odaları, oyun parkları v.b ortamlar hazırlanmalıdır.

- Hükümlü kadınların toplumsal hayata dahil olabilmeleri adına cezaevlerinde film gösterimleri, tiyatrolar, konserler ve konferanslar v.b faaliyetler yapılmalı, kütüphane hazırlanmalı, spora yönelmelerine imkan sağlayan ortamlar oluşturulmalıdır.

Araştırmada edinilen veriler, cezaevi süreci sonrası yapılan faaliyetlerin cezaevi süreci ile birlikte planlayıp şekillendirilerek devam etmesini vurgulamaktadır. Bu bağlamda cezaevi süreci sonrası etkinliklerin ceza infaz sürecinde de başladığı dikkate alınarak aşağıdaki hizmetlerin verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir:

- Cezaevinde bulunan hükümlü kadınların tahliyesinden önce ihtiyaçları saptanıp cezanın infazı sonrasındaki süreçlerle ilgili kuruluşlarla işbirlikleri yapılarak faaliyet

göstermelidir. İnfaz sistem ve yapısında, kapsayıcı yaklaşım temin etmek bakımından, Adalet, Sağlık , Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlıkları, güvenlik birimleri, belediyelerle ortaklaşa faaliyet göstermeli, gerekli destek ve hizmet vermelidir. Cezaevi sonrasındaki sürece yönelik verilecek hizmet ve destekleri sunabilmek adına yerel yönetimlere büyük sorumluluk düşmekte, yerel yönetimlere bu konuya ilişkin misyon yüklenmeleri yasal mevzuatla sağlanmalıdır.

- Cezaevi yaşantısı sonrası hükümlü kadınların hayatlarını izlemek amacıyla cezaevi sonrası kadını izleme uygulamalar hazırlanmalıdır. Hükümlü kadınlarla ilişkiler cezaevinden çıktıktan sonraki süreçte koparılmamalı, kadını izlemeye yönelik faaliyetlerle kadın hükümlülere cezaevi yaşantısı sonrası süreçte de danışma hizmeti sunulmalıdır. Cezaevinden çıktıktan sonra barınacak mekanları olmayanlar, adam öldürmüş yahut maddi açıdan sıkıntılı olanlar belirlenip cezaevinden çıkmadan önce hayatları planlanıp, çıktıktan sonra da işe girip girmediğini, barınacak yerinin olup olmadığını, hayatlarını ne şekilde idame ettirdiklerinin takibi v.b konularda takip edilmeliler. Cezaevi sonrasındaki sürecin takip boyutunu Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurullarınca şekillenmeli, planı yapılmalı, uygulanmalıdır.
- Barınacak yerleri olmayanlara yönelik geçici süreli barınacak evler hazırlanmalıdır. Kadın hükümlülerin barındıkları yerlerde ayakları üstünde duruncaya kadar yaşamalarına imkan tanınmalıdır.
- Ceza infaz süreci sonrası Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları vasıtasıyla hükümlü kadınların sosyoekonomik anlamda desteklenmelerine ilişkin “ekonomik katkı programları” hazırlanmalıdır.
- Hükümlü kadınların cezaevi yaşamı sonrasındaki süreçte iş bulması adına stratejiler planlanmalıdır. Cezaevinde atölyelerde çalışan kadın hükümlülerin ceza infaz süreci sonunda çalışabilmelerine olanak tanınmalıdır.
- Ceza infaz sürecinden sonra kadın hükümlülerin, belli bir müddet ücretsiz sağlık hizmetlerinden faydalanmalarına imkan tanınmalıdır. Özellikle ruhsal durumlarının iyileşmesi bakımından cezaevinden çıktıktan sonra da ücretsiz akıl ruh sağlığı danışmanlık hizmetleri verilmelidir.

Hükümlü kadınlara ilişkin sağlanabilecek bir destek de sistemde yapılandırılacak iyileştirmelerle alakalıdır. Kadın hükümlünün yöneldiği suç, suça yönelme sebepleri

dikkate alındığında, cezaevine girme süreciyle birlikte ailelerin yaşadıkları kayıp incelendiğinde, cezaevine konulmalarını gerektirmeyen bazı durumlarda alternatif yöntemlerin kullanılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Konuya ilişkin ceza infaz sisteminde aşağıda yer alan önerilerin uygulanması faydalı olacaktır:

- Denetimli serbestlik ve koruma kurulunun uygulamadaki nitelikleri güncellenmelidir. Türkiye'nin şartları dikkate alınarak ve yeniden gözden geçirilerek etkin olması sağlanmalıdır.
- Basit suçlara bulaşmış kadın hükümlülerin cezaevine girmeye alternatif faaliyetlerle rehabilite olmaları sağlanmalıdır. Cezaevlerine alternatif yollar düzenlenerek kadın hükümlülerin ailelerinden kopmadan, aileleri dağıtmaksızın rehabilitasyonu sağlanmasına imkan tanınmalıdır.
- Kadın cezaevlerinin, özellikle açık cezaevlerinin sayıları artırılmalıdır. Aynı zamanda kadın hükümlülerin ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye yakın kurumlarda cezalarının infazını tamamlamalarına imkan sağlanmalıdır. Kadın cezaevlerinde çalışan personelin ve idaresinin de kadınlardan oluşmasına imkan tanınmalıdır.
- Kadın cezaevlerinde sosyal hizmet uzmanı, psikolog, sosyolog v.b uzmanların sayıları artırılmalıdır. Ceza infaz kurumlarında sosyal destek ve hizmet faaliyetlerinin niteliği geliştirilmelidir. Psikososyal servislerin sayısı artırılmalıdır.
- Ceza infaz sisteminde çalışan personele cinsiyetlere karşı hassas olmaları yönünde kadını anlayan bakış açısına sahip eğitimler verilmelidir.
- Türkiye'ye özel ceza infaz uygulamalarının şekillendirilmesi sağlanmalıdır.
- STK'ların cezaevlerinde işlevsel bir biçimde faaliyet yürütmelerine imkan verilmelidir. Sivil toplum kuruluşlarının cezaevlerine girmelerine müsaade edilmelidir. STK'ların eğitim, psiko sosyal destek, sağlık, toplumsal hayata hazırlama v.b. alanlarda hükümlü kadınlara hizmet vermelerine imkan tanınmalıdır.
- Toplumsal düzene göre uygulamaları düzenlenmeli, cezaevinden çıkmış kadınların tekrar sosyalleşmesinde toplumun desteğini almalarına imkan tanınmalıdır. Sivil Toplum Kuruluşlarıyla beraber başka kuruluşlar ile bir arada sosyal duyarlılık oluşturulmasına yönelik faaliyetler yürütülmelidir.

- Hem ceza infaz sisteminde hem de akademik çevrede kadın suçluluğuna ilişkin niteliksel araştırmalara olanak sağlanmalıdır. Nitekim kadın hükümlülerin cezaevi deneyimi sonrasında yaşadıklarını gün yüzüne çıkaracak araştırmalar desteklenmelidir.

Çalışmada edinilen bulguların bağlamında toplumsal yapıda kadının suça yönelmesini önlemek amacıyla koruyucu ve önleyici hizmetlerin yeterli seviyede olmadıkları gözlenmiştir. Mevcut uygulamalar kadının suç işlemlerini önlemek bakımından işlevsel olamamaktadır. Toplumsal seviyede aşağıda önerilen uygulamaların yürürlüğe konulmasının kadının suça yönelik tutum ve davranışlarından uzak durmasını sağlama noktasında ve kadının korunması bakımından yararlı bulunmaktadır.

- Toplumsal yapıda dezavantajlı grupta yer alan kız çocukları ve kadınlara ilişkin koruyucu/önleyici uygulamalara ağırlık verilmelidir. Özellikle yakın çevresinde veya ailede uyuşturucu kullanan, aile içinde şiddet görelere için sosyal destek ve hizmet verilmelidir.

- Kadınların aile içinde şiddete karşı korunmaları yönünde uygulamalar olmasına rağmen bunların kadınları şiddet görmekten tam anlamıyla koruyamadıkları gözlenmektedir. Bu nedenle yasal kanun/kuralların gözden geçirilmesi gerekmektedir.

- Küçük kız çocuklarının erken yaşta ve zorla evlendirilmelerini imkansızlaştıran kanunların yürürlüğe girmesine ilişkin uygulamalar yürürlüğe konulmalıdır.

- Sosyoekonomik güçlükler yaşayan kadına sosyoekonomik bakımdan desteklemek amaçlı faaliyetler yürütülmelidir. Hırsızlık, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma ve ticaretini yapma gibi suçlar nedeniyle cezaevine giren kadınların yeniden bu suçları işleme ihtimallerinin göz önünde bulundurularak köklü değişiklikler yapılması gerekmektedir. Sosyal çevrelerini de içine alan sosyoekonomik, sosyokültürel uygulamaları içerebilen hizmet ve destekler sağlanmalıdır.

## KAYNAKÇA

### Kitaplar

- AKERS, R.L. (1999). *Criminological theories*. Fitzroy Dearborn Publishers, Chicago
- ALMEDA, E. (2005). *Women's Imprisonment in Spain*. *Punishment & Society*, 7(2): 183-199.
- BALCIOĞLU, İ., TAKTAK, Ş., ve ORTAKÖYLÜ, L. (2004). *Kadın ve Suç*. Yeni Symposium, 42 (1), 13–19.
- BELKNAP, J. (2007). *The invisible woman: Gender, crime and justice*. Third Edition, Belmont, USA.
- CANAY, D.A. (2004). *Kadın suçluluğu: Feminist bakış açısından kavramsal bir inceleme*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÇİFTÇİ, GÖKÇEARSLAN, E. (2008). *Kapkaç suçundan hüküm giyenlerin sosyo-demografik özellikleri, sosyal dışlanma süreçleri, suç ve diğer sapma davranışlar açısından incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- DAVİS S.M., MERLOA. V.,and POLLOCK, J. M (2006). *Female criminality: Ten years later*. In Alida V. Merlo and Joycelyn M. Pollock (Eds.) pp. 191-210, *Women, Law and Social Control*, Second Edition, Pearson Education, Inc., Boston.
- DÖNMEZER, S. (1994). *Kriminoloji*. Beta Basım Yayım Dağıtım, 8. Basım, İstanbul.
- ERKAN, R., M, ERDOĞDU ,Y.T. (2006). *Göç ve çocuk suçluluğu*. *Aile ve Toplum Dergisi* , 3(9):79-91.
- FLOWERS, R.B. (1987). *Women and criminality: The woman as victim, offender and practitioner*, NY Greenwood Pres.
- GLUECK, S., and GLUECK, E. (1974). *Delinquency and crime*, Charles C. Thomas Pub., Springfield. Akt: İçli 2007.

- İÇLİ, T. (1987). *Cinayet işleme olayında sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin önemi*. H.Ü Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2:21-47.
- İÇLİ, T.G. (1992). *Türkiye’de suçlular: Sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- İÇLİ, T.G. (2007). *Kriminoloji*. Seçkin Yayıncılık, 7.Basım, Ankara.
- İÇLİ, T.G., Altay, A., Başpınar, T., ve Bahtiyar, M. (2011). *Türkiye’de hükümlü profili: Sosyal, kültürel ve ekonomik özellikler*. Polis Akademisi Yayınları, Ertem Basım, Ankara.
- İL, S. (1990). *Türkiye’deki kadın suçluların genel özellikleri ve infaz sürecindeki sorunları üzerine bir araştırma*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- KIZMAZ, Z. (2006). *Cezaevi Müdavimleri: İnatçı Suçlular*. Orion Yayınevi-14, Ankara.
- LOMBROSO, C.(1963). *Suç İşlemenin Biyolojik ve Sosyal Sebepleri*. S. Irmak (çev.), İstanbul: Aydın Güler Kitabevi (1963)
- MELLOW, J., & CHRISTIAN, J. (2008). *Transitioning offenders to the community: A content analysis of reentry guides*. Journal of Offender Rehabilitation, 47, 339-355.
- MILLER, J., & MULLINS, C.W. (2006). *The status of feminist theories in criminology*. In. F.T.Cullen, J.P.Wright & K.R. Blevins (Eds.), Taking stock: The status of criminological theory (Advances in Criminological Theory, Vol. 15, pp.217–249). New Brunswick, NJ: Transaction Publishing.
- ÖĞÜN, A. (1990). Kadın suçluluğunun sosyo kültürel konumla ve bu konumdaki değişmelerle ilişkisi: Sivas Yarı Açık Cezaevinde bir uygulama. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.Ankara.

- ÖNTAŞ, CANKURTARAN, Ö. (2004). Çocuk hakları ve sosyal hizmetin güçlendirme yaklaşımı açısından suça yönelen çocuk polis ilişkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
- ÖZCAN, N. (1996). Feminist bakış açısından Türkiye’de kadın suçluluğu üzerine sosyolojik bir inceleme. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- POLLOCK, J.M (1998). *Counseling women in prison*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- RADOSH, P.F (2002). *Reflections on women’s crime and mothers in prison: A peacemaking approach*. *Crime & Delinquency*, 48(2): 300–315.
- SENETT, R. (2002). *Ten ve Taş*. Ankara. Metis Yayınları
- SİMON, R.J., and REDDİNG, H.A. (2005). *The crimes women commit: The punishments they receive*. Third Edition, Lexington Boks, Lanham.
- SOYASLAN, D. (2003). *Kriminoloji*. Yetkin Yayınları, 3. Basım, Ankara.
- TEZCAN, S. ve COŞKUN, Y. (2004). *Türkiye’de 20.yüzyılın son çeyreğinde kadınlarda ilk evlenme yaşı değişimi ve günümüz evlilik özellikleri*. *Nüfusbilim Dergisi/ Turkish Journal of Population Studies*, 26: 15-34.
- WILSON, J. A., & DAVIS, R. C. (2006). *Good intentions meet hard realities: An evaluation of the project greenlight reentry program*. *Criminology and Public Policy*, 5, 303–338.
- YAĞMUR, M.(2005). *Kadın suçluluğunu meydana getiren sosyo kültürel etkenler*. Karaharp Okulu Komutanlığı Savunma Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

### **Sürelî Yayınlar**

Bureau of Justice Statistics (2010). *Prisoners in 2009. U.S. Department of Justice Office of Justice Programs Bureau of Justice Statistics*, Washington, DC 20531, December 2010, NCJ 231675.

TEZCAN, S. ve COŞKUN, Y. (2004). *Türkiye’de 20.yüzyılın son çeyreğinde kadınlarda ilk evlenme yaşı değişimi ve günümüz evlilik özellikleri. Nüfusbilim Dergisi/ Turkish Journal of Population Studies*, 26: 15-34.



**Diğer Yayınlar**



5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (2004). Resmi Gazete (13/12/2004) Sayı:25669.

5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu (2005).

Adalet Bakanlığı Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü İstatistiki Tablolar. (1998-2015). <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/pdf/2017%20YILI%20B%C4%B0R%C4%B0M%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf>. (07 Şubat 2018).

Adalet Bakanlığı, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği (2007). Resmi Gazete (18/04/2007) Sayı: 26497.

AKTÜRK, İ.A. (2008). *Ceza davalarına yansımış kadın kaynaklı şiddetin hukuksal ve adli tıp boyutu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

ATABAY, T (2011). *Türkiye'nin cezaevleri, Uluslar arası standartlar ve Avrupa ülkelerindeki durum*. <http://www.cezaevindestk.org>. Erişim Tarihi:15.12.2011.

AYDEMİR, E. (2011). USAK Raporları. *Evlilik mi evcilik mi? Erken ve zorla evlilikler. Çocuk Gelinler*. Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu Sosyal Araştırmalar Merkezi. Ankara.

Birleşmiş Milletler (2008). *Cezaevi müdürleri ve politika yapıcılar için kadınlar ve hapsedilme üzerine el kitabı*. Ceza Adaleti El Kitapları Serisi.

Bureau of Justice Statistics (2010). *Prisoners in 2009*. U.S. Department of Justice Office of Justice Programs Bureau of Justice Statistics, Washington, DC 20531, December 2010, NCJ 231675.

Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri (1998-2015). <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/pdf/2017%20YILI%20B%C4%B0R%C4%B0M%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf>. (07Aralık 2017).

- Ceza İnfaz Sisteminde STK'lar. [http://www.cezaevindestk.org/basinda-cisst-4ceza\\_infaz\\_sisteminde\\_stklar](http://www.cezaevindestk.org/basinda-cisst-4ceza_infaz_sisteminde_stklar). ( 15 Aralık 2017).
- Ceza ve tevfikeyleri faaliyet raporlar (2012-2016). [http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/raporlar/2016\\_faliyet\\_raporu.pdf](http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/raporlar/2016_faliyet_raporu.pdf). (12 Ağustos 2017).
- Council of Europe (2001). Bulletin d'information penologique, no.24. Strausburg: Conseil de l'Europe. Akt: Almeda 2005.
- ÇOBAN, A.İ ve AKGÜN, R. (2011). *Ankara kadın kapalı ceza infaz kurumunda kalan kadın hükümlülerin psikososyal durumlarının saptanması ve sosyal desteklerinin belirlenmesi*. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 22 (2).
- ELÇİK, G. (2011). Cezaevlerindeki kadınlar. <http://www.bianet.org/bianet/kadin/118052-cezaevlerindeki-kadinlar>. (15 Aralık 2017).
- Erkek şiddeti kadını suça itiyor*. <http://www.+24.com.tr/erkek-siddetikadini-suca-itiyor/haber/154504.aspx>. (12Mart 2018).
- SARUÇ, S., ve İL, S. (2009). *Eski hükümlülere yönelik toplumsal dışlanma*. Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet Sempozyumu, 12-14 Kasım, Ankara
- T.C.Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet*. Elma Teknik Basım Matbaacılık. Ankara.
- TÜİK Adalet İstatistikleri. (2008). [http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt\\_id=1070](http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1070). (26 Şubat 2018).
- YAĞMUR, M.(2005). *Kadın suçluluğunu meydana getiren sosyo kültürel etkenler*. Karaharp Okulu Komutanlığı Savunma Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

## EKLER

### EK 1. GÖRÜŞME FORMU

#### BİLGİLENDİRİLMİŞ RIZA FORMU

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'na yapılmakta olan “CEZAEVİNDEN SALIVERİLEN KADIN HÜKÜMLÜLERİN TAHLİYE SONRASI TOPLUMSAL UYUM SÜREÇLERİ” isimli bu çalışma, kadın hükümlülerin ceza yaşantısı sonrasındaki gereksinimlerini ortaya koymak, hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden adapte olmaları ve toplumla sağlıklı bir şekilde entegre olabilmeleri için gerekli uygulamaları belirlemek ve dolayısıyla bu gereksinimlere ilişkin düzenlemelerin yapılmasını sağlamak gayesiyle yapılan bir araştırmadır. Araştırmadan elde edilecek bilgi ve bulgulara ilişkin kişisel bir değerlendirme yapılmayacak olup, bu araştırmadan elde edilen bulgular araştırmaya katılan hiçbir eski kadın hükümlünün durumunu etkilemeyecektir. Çalışmadan elde edilen kişisel bilgiler araştırmacı tarafından gizli tutulacak ve herhangi bir kuruluş yada kişiyle paylaşılmayacaktır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına bağlıdır.

Yukarıdaki açıklamaları okudum ve araştırmaya kendi rızamla katılmak istiyorum.

Katılımcı: Adı- Soyadı İmza.....

Araştırmacı: Adı-Soyadı İmza.....

Tarih: .....

## EK 2. CEZAEVİ YAŞANTISI SONRASI YARI YAPILANDIRILMIŞ KADIN HÜKÜMLÜ GÖRÜŞME FORMU

### 1. Sosyo Demografik Özellikler

1.a. Kendinizi tanıtır mısınız? (Yaş, medeni durum, öğrenim durumu, doğduğu yerleşim yeri, yaşadığı yerleşim yeri, çalışma durumu, çocuk sahibi olma durumu, sosyo- ekonomik durumu).

1.b. Çocukluğunuzun nasıl geçtiğini paylaşır mısınız? Nerede, kimlerle yaşamınızı sürdürdünüz? çocukluğunuzu, çocukluğunuzda travma etkisi oluşturan bir olay yaşadınız mı? (Şiddet, istismara maruz kalma durumu).

1.c. Cezaevine girmeden önce nasıl bir yaşamınız vardı?

1.d. Cezaevine girmeden önce ailevi ilişkilerinizden bahseder misiniz? (Aile bireylerinde sabıkalı olup olmama durumu, uyuşturucu madde kullanma durumu, fiziksel şiddete maruz kalma durumu)

1.e. Cezaevine girmeden önce arkadaşlık ilişkileriniz nasıldı?

### 2. Suç Deneyimine İlişkin Özellikler

2.a. Bana işlemiş olduğunuz suçtan söz eder misiniz? İşlemiş olduğunuz suç nedir ?

2.b. Sizi suçu işlemeye yönelten sebepler nelerdir?

2.c. Suça bulaşmanıza sizi sevk eden kişiler oldu mu? Ya da suçu işlerken birinden yardım aldınız mı?

2.d. Suç işlediğiniz kişiyle yakınlık dereceniz ne seviyedeydi?

2.e. Toplamda ne kadar hapis cezası aldınız ve ne kadar süre cezaevinde yattınız?

2.f. Daha önce bir sabıka kaydınız var mıydı? Kaç kere cezaevine girdiniz?

### 3. Cezaevi Yaşamına İlişkin Özellikler

3.a. Cezaevi yaşamınızı anlatır mısınız? Hangi cezaevinde kaç sene yattınız?

3.b. Cezaevi deneyimi sizi nasıl etkiledi? (Cezaevi sonrası için hazırlandınız mı? İçerde ne gibi şeyler öğrendiniz?)

3.c. Cezaevinde yattığınız süre içerisinde kendinizi geliştirdiniz mi?

3.d. Cezaevindeyken tüm ihtiyaçlarınız karşılanıyor muydu?

3.e. Cezaevindeyken vaktinizi nasıl geçiriyordunuz?

3.f. Cezaevindeyken sağlık durumunuzda bir problem oldu mu ? Cezaevindeyken geçirmiş olduğunuz hastalıklarınız nelerdi, bu hastalıklara yönelik tedavi oldunuz mu?

3.g. Cezaevindeyken kadın olduğunuz için problem yaşadığınız durumlar oldu mu?

3.h. Cezaevinde iken cezaevi süreci sonrası kendiniz için plan hazırladınız mı ya da sonrası için beklentileriniz nelerdi?

3.i. Cezaevinde iken geleceğe yönelik planlarınız nelerdi?

3.i. Cezaevinin size bir şey kattığını düşünüyor musunuz?

### 4. Cezaevinde iken Dışarı İle İlişkilerine Ait Özellikler

4.a. Cezaevindeyken ailenizle iletişiminiz nasıldı? (görüşler, beklentiler)

4.b. Cezaevindeyken dışarıdaki arkadaşlarınızla ilişkileriniz nasıldı?

4.c. Cezaevindeyken maddi ve manevi destek aldığınız kimseler var mıydı?  
4.d.Cezaevindeyken ailenize ilişkin karşılaştığınız problemler oldu mu?  
(Haberleşememe, görüşememe, ekonomik sorunlar gibi)

## 5. Tahliye Sonrasına İlişkin Özellikler

5.a. Cezaevinden çıkalı ne kadar süre oldu?

5.b. Cezaevinden çıktıktan sonra yaşadığınız süreçten bahsedebilir misiniz? Neler yaptınız, nereye gittiniz, kimlerle birlikte oldunuz ve ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız anlatır mısınız? 5.c. Cezaevi sonrası hayatınızda nasıl değişiklikler oldu bahsedebilir misiniz? Suç işleme sebepleriniz ortadan kalktı mı ya da devam ediyor mu?

5.d. Cezaevi sonrası iş bulup çalışabildiniz mi ya da çalışmak isteyip de çalışamadığınız zamanlar oldu mu?

5.e. Cezaevi sürecinin ceza infaz süreci sonrası hayatınıza olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?

5.f. Ceza infaz süreci sonrası sağlık hizmeti almaya gereksinim duydunuz mu? Ya da sağlık hizmeti alamadığınız oldu mu?

5.g. Cezanızın infazı sonrasında aileniz ve yakın çevreniz ile olan ilişkileriniz nasıl, yaşadığınız cezaevi sürecinin bu ilişkiye ne yönde etkisi olduğunu düşünüyor sunuz?

5.h. Ceza infaz süreci sonrası arkadaşlarınız ile ilişkileriniz ne yönde, yaşadığınız cezaevi sürecinin arkadaşlık ilişkilerinize nasıl yansıdığını düşünüyor sunuz?

5.i. Ceza infaz süreci sonrasında karşılaştığınız zorluklar neler oldu?

5.i. Cezaevi deneyimi sonrasında en fazla ihtiyaç duyduğunuz şeylerinizi sıralayabilir misiniz?

5.j. Cezaevi yaşamı sonrasında toplumsal yaşama dahil olurken karşılaştığınız zorluklar oldu mu?

5.k. Kendinizi bir erkek hükümlüyle kıyasladığınızda hem cezaevi yaşamınız hem de dışarısı açısından farklılıklar mevcut mudur?

### EK.3 YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

(ALANDA ÇALIŞAN UZMANLAR İÇİN)

1. Kendinizden bahseder misiniz?

2. Çalışma Hayatına Yönelik Sorular

2.a. Kaç senedir bu görevi yerine getiriyorsunuz?

2.b. Buradan önce nerelerde çalıştınız?

2.c. Kaç senedir hükümlülerle çalışıyorsunuz?

2.d. Çalışma hayatınız içinde size hükümlülerle çalışırken yardımcı olacak eğitimler veya gerekli destek sağlandı mı?

3. Hükümlülere Yönelik Çalışma Sürecine İlişkin Sorular

3.a. Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde çalışmak size ne gibi duygular hissettiriyor?

3.b. Kadın hükümlülerle ilgili önemli gördüğünüz ya da aktarmak istediğiniz tecrübeleriniz nelerdir?

3.c. Kadınlara yönelik genelde ne tür programlar uygulanıyor? Sizce bunların önemi/faydası nelerdir?

3.d. Kadın hükümlülerin en fazla tercih ettiği programlar neler?

3.e. Kadın hükümlülere yönelik sizce cezaevinde ne gibi etkinlikler düzenlenebilir? Yararının olacağını düşündüğünüz faaliyetler nelerdir?

3.g. Suç türü açısından kategorileştirdiğinizde kadın hükümlüler bakımından gözlemleyebildiğiniz farklılıklar var mı?

3.h. Sizce belli suçlara yönelenlerin belli kişilik özelliklerine sahip oldukları söylenebilir mi, ya da bu özellikler gözlemlenebilir mi?

3.i. Cezaevi deneyimi sonrasında kadın hükümlülerin yeniden topluma kazandırılması ve yaşamını yeniden şekillendirmesi hususunda fikirleriniz nelerdir?

3.i. Cezaevi yaşamı sonrası için kadın hükümlülere ilişkin kurumsal düzeyde neler yapılabilir? Bu konudaki fikirleriniz neler? Varolan kurumlar yeterli mi, yoksa başka birimler/ yapılar mı eklemek gerekir? Bu alanda diğer ülkelerde yapılan uygulamalara ilişkin bilginiz var mı?

3.j. Erkek ve kadın hükümlüler arasında cezaevi yaşantısı sonrasındaki gereksinimler ve beklentiler bakımından bir farklılık görebiliyor musunuz?



## EK :4 GÖRÜŞME YAPILAN KADIN HÜKÜMLÜLERİ TANITICI BİLGİLER

Görüşme Sıra No: 1

Görüşülen Eski Kadın Hükümlü: M.K.

Görüşme Tarihi: 17.02.2017

Görüşme Süresi: 50 dakika

Görüşme Yeri: M.K' nın evi

M.K. 36 yaşında, Kars'ta dünyaya gelmiş, ilkokul mezunu, 13 yaşında ailesinin zoruyla 40 yaşında ve İsviçre'de yaşayan bir adamla çok zengin diye evlendirilmiş. Şiddete maruz kaldığı için ayrılıp Türkiye'ye dönmüş. Bu evliliğinden bir kız çocuğu olmuş, şu an 18 yaşında ve en son 6 yıl önce görmüş. Kızı babasıyla İsviçre'de yaşıyor. Kızından söz ederken gözleri doluyor ağlamaya başlıyor. Eşinden ayrıldıktan sonra ailesi kendisini kabul etmemiş. İstanbul' a yerleşmiş. Resmi ve özel belgede sahtecilik, vergi kanununa muhalefet, taksirle yaralama, dolandırıcılık gibi suçlara bulaşmış, en son bir kimseyi fuhşa teşvik etme suçundan cezaevine girip 25 ay kalmış. Şu anda kan bağı olan hiç kimseyle görüşmüyor, maddi durumu oldukça kötü, bir arkadaşının evinde kalıyor. Gündüzleri bebek bakıyor akşamları da bir kafede çalışıyor. En büyük pişmanlığının kocasından ayrılmak olduğunu söylüyor ve herşeye rağmen İsviçre'de kalıp çocuğuyla birlikte yaşamalıydım diyor. İstanbul Ümraniye'de yaşıyor.

Görüşme Sıra No: 2

Görüşülen Eski Kadın Hükümlü: S.G.

Görüşme Tarihi: 20.02.2017

Görüşme Süresi: 48 dakika

Görüşme Yeri: S.G. nin evi

S.G. 25 yaşında, evli, 2 çocuğu var, ev hanımı, ilkokul terk. Eşiyle 14 yaşında evlenmiş, eşinin bir otoparkta çalıştığını söylemiştir. Uyuşturucu madde kullanmak, bulundurmak ticaretini yapmak gibi suçlardan cezaevine girmiş yaklaşık 3 yıl kalıp çıkmış. Ama suçunu kabul etmemekle birlikte kendisinin bu suçlarda kullanıldığını, asıl suçlunun ailesindeki erkeklerden birinin olduğunu söylüyor ama hangisi diye sorulunca ağzını bıçak açmıyor; belki abisi, belki eşi, belki babası ...Eşinin asgari ücret aldığını, maddi durumlarının kötü olduğunu söylüyor. Fikirtepe' de eşi ve 2 çocuğuyla birlikte ikamet ediyor.

Görüşme Sıra No: 3

Görüşülen Eski Kadın Hükümlü: G.G.

Görüşme Tarihi: 14.03.2017

Görüşme Süresi: 60 dakika

Görüşme Yeri: G.G' nin evi

G.G. 49 yaşında, evli, 6 çocuğu var, ev hanımı, okuma yazma bilmiyor, sağlık sorunları olduğu için çalışmadığını, maddi durumlarının kötü olduğunu ifade etmiştir. Eşi inşaatlarda çalışıyormuş. İlçenin sosyal yardımlaşma ve dayanışma derneğinden ve belediyeden yardım alıyormuş. Cezaevine hırsızlık suçundan birden fazla kez girmiş toplamda 46 ay kalmış. Pendik' te 6 çocuğu ve eşi ile birlikte bir barakada yaşıyor.

Görüşme Sıra No: 4

Görüşülen Eski Kadın Hükümlü: G.S.

Görüşme Tarihi: 20.03.2017

Görüşme Süresi: 50 dakika

Görüşme Yeri: N.Ş'nin evi

N.Ş. 40 yaşında, evli, 4 çocuğu var. Okula hiç gitmemiş Eşiyle birlikte kağıt toplayarak geçimini sağlıyormuş. Belediyeden ve sosyal yardımlaşma derneğinden yardım aldığını dile getirmiştir. Maddi durumunun çok kötü olduğunu ifade etmiştir. Yaralama ve hırsızlık gibi suçlardan 4 kere cezaevine girmiş. En son 32 ay cezaevinde kalıp 8 ay önce çıkmış. Avcılar' da yıkık dökük bir binanın bodrum katında eşinin annesi, babası, 2 görümcesi, 3 kayını, 5 çocuğu ve eşi ile birlikte yaşıyor. Vakıftan aylık nakit ve kömür yardımı alıyor. Belediyeden de gıda yardımı alıyor.

Görüşme Sıra No: 5

Görüşülen Eski Kadın Hükümlü: B.M.

Görüşme Tarihi: 23.03.2017

Görüşme Süresi: 55 dakika

Görüşme Yeri: B.M. 'nin evinde

B.M. henüz 20 Yaşında ilköğretim mezunu. Annesini birkaç sene önce kaybetmiş annesinden söz edince kendini tutamayıp ağlıyor. Annem olsaydı bunlar olmazdı diyor. Engelli ve yaşlı babası ve 3 kardeşiyle birlikte yaşıyor. Maddi durumları oldukça kötüymüş, iş olursa amcasının eşiyle merdiven silmeye, ev temizliğine gidiyormuş. Her gidişinde 20-30 TL alıyormuş. Sigortalı bir işe girmek istiyor ancak sabıkalı olduğu için işe alınmadığını ifade ediyor. Ekonomik durumlarının kötü olduğunu, babasının sağlık sorunlarından dolayı çalışmadığını, kendisinin kazancının da 5 kişiye yetmediğini, komşulardan, vakıflardan yardım aldıklarını dile getirmiştir. Geçmişte uzun süre psikolojik tedavi görmüş. Psikolojik rahatsızlıklarının devam ettiğini ancak tedavi göremediğini söylüyor. Cezaevine yaralama, uyuşturucu ticareti suçlarından girdiğini en son 30 ay kalıp çıktığını beyan etmiştir.

Görüşme Sıra No: 6

Görüşülen Eski Kadın Hükümlü: K.B.

Görüşme Tarihi: 24.03.2017

Görüşme Süresi: 45 dakika

Görüşme Yeri: K.B.'nin evi

K.B. 45 yaşında, Ardahan' da doğmuş, boşanmış, 3 çocuğu varmış, okuma yazma bilmiyor. Temizlikçi olarak çalışıyor. Ev temizliğine gidiyor. Eski eşi ile evliyken 15 yaşındaki sağır dilsiz üvey oğlunu kendisini bir adamla gördüğü için yasak aşkı ile birlikte öldürmüş. Sonrasında cezaevine girmiş ailesi kendisini kabul etmemiş. Kan bağı olan herkes ondan uzaklaşmış. Şimdi bir adamla görüştüğünü, kendisine cezaevi çıkışı o adamın sahip çıktığını dile getiriyor. Yaşanan bu olaylardan dolayı psikolojisinin çok bozulduğunu ancak herhangi bir destek almadığını söylüyor. Ekonomik durumunun orta olduğunu, yardım almadığını, kendi yağında kavrulduğunu dile getiriyor. Sancaktepe' de tek göz bir evde yalnız yaşıyor.

Görüşme Sıra No: 7

Görüşülen Eski Kadın Hükümlü: A.B.

Görüşme Tarihi: 25.03.2017

Görüşme Süresi: 1 saat

Görüşme Yeri: A.B.'nin evi

A.B. 39 yaşında. Rize' de dünyaya gelmiş. 13 yaşında babasının zoruyla evlendirilmiş. Eşinden ve eşinin ailesinden şiddet görmüş hep. 3 çocuğu var. Daha fazla şiddete dayanamayıp ayrılmış. Ayrıldıktan sonra ailesi kendisini kabul etmemiş. İstanbul' a yerleşmiş, iki çocuğuyla aç kalmış, yardımlarla geçinmiş. Karşısına bir adam çıkmış,

çocuklarına ve bana kol kanat gerer diye düşünmüş ve 5 6 sene resmi nikahsız birliktelikleri olmuş. O adamdan da 8 yaşında bir kızı var. Bu adamdan da şiddet gördüğünü ve kendisini fuhşa hırsızlığa ittiğini, yapmadığında yine dayak yediğini ifade ediyor. En son birlikte hırsızlık yaparken yakalanmış ve cezaevine girmişler. Kendisinin bir şey çalmadığını adamdan korktuğu için suçu üstlendiğini eklemiştir. Annesinin babasının şiddetine maruz kaldığını, bir süre sonra da dayanamayıp kalp krizi geçirip öldüğünü bu durumu öğrenmesi üzerine cenazede babasına çok öfkelenip onu yaraladığını dile getirmiştir. 19 yaşında olan kızının da 2 sene önce tecavüze uğradığını ancak bu durumu kendisinden sakladığını, sonrasında da olay çıkmasını diye kendisine tecavüz eden kişiye kaçtığını, bir çocuğunun olduğunu ve anlaşılamayıp ayrıldığını, şimdi 3 çocuğu ve bir torunuyla Bağcılar'da iki odalı bir evde yaşadığını söylüyor. Kızının dansözlük yaparak kazandığı parayla ve fabrikada çalışan oğlunun maaşıyla idare ettiklerini, kendisinin küçük torununa baktığı için çalışmadığını dile getiriyor. Silahlı yağma, yaralama, nitelikli hırsızlık gibi suçlardan 3 4 sene cezaevinde kalmış. Ağır travmalar geçirmiş, kendisinin ve kızının ciddi psikolojik sorunları olduğunu eklemiştir.

Görüşme Sıra No: 8

Görüşülen Eski Kadın Hükümlü: G.G.

Görüşme Tarihi: 26.03.2017

Görüşme Süresi: 50 dakika

Görüşme Yeri: G.G 'nin evi

52 yaşında, evli, 7 çocuğu var, okuryazar değil. Fiziksel ve psikolojik herhangi bir sağlık sorunu yokmuş. 3sene önce Samsun' dan İstanbul'a göç etmişler ailecek. 25 yaşındaki oğlu geçen sene tüfekle oynarken kendi kendini vurmuş ve ölmüş. Onun iki çocuğuna ve gelinine de kendisinin baktığını söylüyor. Küçük yaştaki çocukları (kendi çocuklarını ve torunlarını) dilendirmek ve hırsızlık suçlarından 4 5 kere cezaevine girmiş. Cezaevinde toplam 5 yıl kalmış. Evde çalışan yok. Dilenerek geçimlerini sağlıyorlar. Belediyeden ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma derneğinden yardım alıyorlar. Pendik'te baraka gibi

bir yerde yaşıyorlar. Maddi durumlarının çok kötü olduğunu, kirayı ve faturaları ödemekte zorluk çektiklerini dile getiriyor.

Görüşme Sıra No: 9

Görüşülen Eski Kadın Hükümlü: G.Ç.

Görüşme Tarihi: 28.03.2017

Görüşme Süresi: 60 dakika

Görüşme Yeri: G.Ç' nin iş yeri

34 yaşında, Kars' ta doğmuş, evli, bir çocuğu var, cilt bakım uzmanı, lise mezunu. Dini inanç ve duyguların istismarı suretiyle dolandırıcılık, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma başkasını intihara yönlendirme, yardım etme ve dolandırıcılık suçlarından cezaevine girmiş. Cezaevinde 42 ay geçirmiş. Cezaevinde geçirdiği süreç ve sonrasında çok ciddi psikolojik sorunlar yaşamış, psikiyatrik tedavi görmüş, halende görmekte. Cezaevine girdiği için ailesinin ve yakınlarının kendisine sırt çevirdiğini, çıktıktan sonra bir arkadaşının yanına yerleştiğini, bunalım dönemindeyken eşiyle tanışıp evlendiğini dile getirmiştir. Maddi bir probleminin olmadığını, hayatındaki tek eksikliğini aile sevgisi ve sıcaklığı olduğunu belirtmiştir. Çekmeköy'de eşi ve çocuğuyla yaşamaktadır.

Görüşme Sıra No: 10

Görüşülen Eski Kadın Hükümlü: S.A.

Görüşme Tarihi: 14.09.2011

Görüşme Süresi: 60 dakika

Görüşme Yeri: S.A'nın evi

S.A. 51 yaşında, Samsun'da dünyaya gelmiş, okuma yazması yokmuş, cezaevinde okumayı biraz öğrenmiş. 18 yaşında evlenmiş. 1996 senesinde kocasının şiddetine dayanamayıp onu öldürmüş. Olay olduğunda 35 yaşındaymış ve 3 çocuğu varmış. Müebbet hapis cezası almış, Ecevit affıyla cezaevinden çıkmış. 7 yıl cezaevinde kalmış. Çocuklarıyla olay olduğundan beri görüşmüyor. İki çocuğunu kendisi cezaevinde iken yurda yerleştirmişler. İşlediği suça ilişkin kocasının bunu hak ettiğini, kendisini çok dövdüğünü ailesinin de kendisine sahip çıkmadığını söylüyor. Tek başına Kasımpaşa'da yaşamakta. Babasından yetim maaşını almakta ve vakıftan belediyeden aldığı yardımlarla geçindiğini belirtiyor.

#### EK :5 GÖRÜŞME YAPILAN MESLEK ELEMANLARINI TANITICI BİLGİLER

Görüşme Sıra No: 1

Görüşülen Uzman: E.G.D.

Ünvanı: Psikolog

Görüşme Tarihi: 18.01.2017

Görüşme Süresi: 60 dakika

Görüşme Yeri: İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü

E.G.D. 27 yaşında evli. 2011 yılında Bahçeşehir Üniversitesi Psikoloji bölümünden mezun olmuş. Okan Üniversitesinde Klinik Psikoloji alanında yüksek lisansını tamamlamış. 2012 yılından beri cezaevinden çıkan hükümlülere hizmet veren İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde psikolog olarak görev yapmaktadır. Kurumda hükümlülere yönelik grup çalışmaları düzenlemekte, seminerler vermekte ve bireysel rehberlik görüşmeleri yapmaktadır. Samba ( Sigara Alkol Madde Bağımlılığı Farkındalık Programı), Öfke Kontrolü, Grup Çalışması Eğitimi, Hayde ( Hayat İçin Değişim) gibi cezaevinden çıkan hükümlülere yönelik eğitimler almış. Mesleki gelişimini destekleyici kişisel eğitimler almış.

Görüşme Sıra No: 2

Görüşülen Uzman: E.A.

Ünvanı: Sosyal Hizmet Uzmanı

Görüşme Tarihi: 18.01.2017

Görüşme Süresi: 70 dakika

Görüşme Yeri: İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü

Alanda çalışan E.A. 29 yaşında bekar. Adnan Menderes Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmetler bölümü mezunu. 5 yıldır İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde görev yapmakta. Kurumda hükümlülere yönelik grup çalışmaları düzenlemekte, seminerler vermekte ve bireysel rehberlik görüşmeleri yapmaktadır. Samba ( Sigara Alkol Madde Bağımlılığı Farkındalık Programı), Öfke Kontrolü, Grup Çalışması Eğitimi, Hayde ( Hayat İçin Değişim) gibi cezaevinden çıkan hükümlülere yönelik düzenlenen programların eğitimlerini almış. Bunların dışında gönüllü olarak mesleki gelişimine yönelik bireysel herhangi bir eğitim almamış

Görüşme Sıra No:3

Görüşülen Uzman: D.A.D

Ünvanı: Öğretmen

Tarihi: 19.01.2017

Görüşme Süresi: 60 dakika

Görüşme Yeri: İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü



D.A.D 36 yaşında evli. 2002 yılında Marmara Üniversitesi Elektrik Öğretmenliği bölümünden mezun olmuş. Mezun olduktan sonra özel şirketlerde bir süre çalışıp Maltepe Cezaevine infaz koruma memuru olarak atanmış, orada 2 yıl görev yaptıktan sonra ünvan değişikliği sınavına girerek İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne Öğretmen olarak atanmış ve 5 yıldır kurumda öğretmen olarak çalışmaktadır. Hükümlülere yönelik grup çalışmaları düzenlemekte, seminerler vermekte ve bireysel rehberlik görüşmeleri yapmaktadır. Samba (Sigara Alkol Madde Bağımlılığı Farkındalık Programı), Öfke Kontrolü, Grup Çalışması Eğitimi, Hayde (Hayat İçin Değişim) gibi cezaevinden çıkan hükümlülere yönelik düzenlenen programların eğitimlerini almış. Özel bireysel olarak mesleki bir eğitim almamış.

Görüşme Sıra No:4

Görüşülen Uzman:E.E.

Ünvanı: Sosyolog

Tarihi: 24.01.2017

Görüşme Süresi: 80 dakika

Görüşme Yeri: İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü

E.E. 30 yaşında evli. 2010 yılında Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümü mezunu. 5 yıldır cezaevinden çıkan hükümlülere hizmet veren İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde görev yapmakta. Hükümlülere yönelik grup çalışmaları düzenlemekte, seminerler vermekte ve bireysel rehberlik görüşmeleri yapmaktadır. Samba ( Sigara Alkol Madde Bağımlılığı Farkındalık Programı), Öfke Kontrolü, Grup Çalışması Eğitimi, Hayde ( Hayat İçin Değişim) gibi cezaevinden çıkan hükümlülere yönelik düzenlenen programların eğitimlerini almış. Dışarıdan mesleki eğitim desteği almamış.

Görüşme Sıra No:5

Görüşülen Uzman:S.Y.

Ünvanı: Sosyolog

Tarihi: 24.01.2017

Görüşme Süresi: 60 dakika

Görüşme Yeri: İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü

S.Y. 29 yaşında evli. 2011 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden mezun olmuştur.

4.5 yıldır cezaevinden çıkan hükümlülere hizmet veren İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde sosyolog olarak görev yapmaktadır. Hükümlülerle 4.5 yıldır bireysel rehberlik görüşmeleri yapıyor. Samba ( Sigara Alkol Madde Bağımlılığı Farkındalık Programı), Öfke Kontrolü, Grup Çalışması Eğitimi, Hayde ( Hayat İçin Değişim) gibi cezaevinden çıkan hükümlülere yönelik düzenlenen programların eğitimlerini almıştır. Kişisel olarak dışarıdan mesleki eğitim desteği almamıştır.

## ÖZGEÇMİŞ

Sümeyye ŞİMŞEK 1987 yılında İstanbul'un Üsküdar ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini İstanbul'da tamamladı. Sakarya Üniversitesi Sosyoloji bölümünden 2009 yılında mezun oldu. 2015 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji bölümünde yüksek lisansa başladı. 2013 yılından bu yana İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde Sosyolog ünvanıyla görev yapmaktadır.

